

172

17

~~172~~
~~B~~

Malant da
et alior.

172 B

a) 325

311

D. B.

B. C. B.

XVII, 345.

SYNTAXIS

IOANNIS DESPAVTERII,

à Sebastiano Duisburgensi in absolu-
tissimam methodum redacta.

Item libellus de reciprocis, ac ordine in de-
claratione grammatica seruando.

Adiectus est per eundem, de syncategore-
matis, de proprietate graduum compa-
rationis, & de speciebus numeri li-
bellus utilissimus.

IOANNES GYMNICVS EX-
cudebat Coloniae Anno M, D, XXXIIL

SYNTAXIS

IOANNIS DE SPALTERII

1524

in

libro de

grammatica

ad

usum

scholarum

liber

IOANNIS DE SPALTERII

1524

SEBASTIANVS DVISE

BVRGENSIS, HENRICO RISV

uichio praeclaræ indolis adoleo

scenti S. D.

Quanta optima spei adolescens, Ioannis Deo
spauterij hac causa, quod summam gram-
matices carmine complexus est, sit præstantia ac
utilitas, omnium recte instituendæ pubis artificum
suffragia comprobant. At neminem, qui eius opera
uel unquam uidit, ignorare arbitror, quàm in ora-
tione soluta non obseruarit Horatianum illud: *Quic-
quid præcipies esto breuis.* Cum autem tot scholis
sit receptus, & uix ullus tum discipulus, tum etiam
præceptor reperiatur, quin ex immodica commenta-
riorum diffusione nauseam contrahat, diu summis
desyderijs aliquem expectaui, qui Syntaxin diligen-
ter accisam, in communem utilitatem exhiberet. At-
que istud ipsum quia cognoui semper uoluisse Ioans-
nem Gymnicum, non destiti aliquandiu, eam in com-
pendium redactam, quotidianis ferè efflagitationi-
bus ex eius officina requirere. Sed ubi nec ipse ullius
industria, uoti redderetur compos, existimans quod
ab alio expectarem me posse, uehementer est adhor-
tatus, ut Aesopici segetum domini exemplo arre-
pta falce, proprias tandem manus operi admouerè,
ex horrida, in qua non sine tædio quotidie uersarer
sylua spinas ressecarem, expeditioremq; studiosis ad-
metam properantibus pararem uiam. Hic cum in re

A ij littera

EPISTOLA

literarum candidatis tam frugifera, homini amicis-
 simo meam operam negare, uerecundia prohiberet,
 quod sine intermissione postulabatur sum aggressus,
 & sedulae apis in morem, intorta peruolitans dume-
 ta, hoc est, sterilissima quaeque excutiens, quaecumque in-
 ueni rudioribus necessaria, in hanc methodum colle-
 gi. Quam Risuichi studiosissime tibi dicatam in lu-
 cem prodire uisum est, ut qui maiorum tuorum in-
 sistens uestigijs, maximum (ut spero) Reipub. Chris-
 tianae olim allaturus es commodum, nunc quoque has
 has aliquid, quod multis de causis tibi debitum, haud
 parum studiosis profuturum esse confido. Atque uti-
 nam illi minima tantae diligentiae portiuncula hunc
 lectitent libellum, quantam in te recte instituendo
 ab Ioanne Altenano adhiberi animaduerto: fassuros
 olim omnes sperarem, se nec plenius, nec facilius ex
 alio ullo constructionem imbibere potuisse. Ne uero
 quis putet opus illud immensum absolutius esse, mul-
 toque plura de Syntaxi in scholis praelegenda comple-
 cti, praemonitos omnes uelim lectores, ipsum fateri
 Despauterium se multis id permiscuisse, in quibus se
 nugari ait, non ad institutionem puerorum, sed ex
 more suae aetatis grammatarum. Hinc colligat ali-
 quis, officiant ne magis in grammaticis praecipis,
 quam profint, uitio temporis accommodata, non eis
 quibus sunt composita. Habet autem moles illa & alias
 inutilis plane prolixitatis causas, quas quonia mea
 diocri iudicio saltim praeditus perspicere potest, non cen-
 seo ope

N V N C V P A T O R I A .

seo operæ pretium eas enumerare. Nunc ergo exponam paucis, quæ uelut Thesei filium secutus, hoc cōpendium quàm potui commodissime digesserim: quo etiam melle amaritudinem, quam in radicibus artiū esse dicebat Isocrates, reddiderim tolerabiliorē: Primum, ut reiectis superuacuis, quæ ad syntaxin pertinent, lucidius connecterem, oscitanter dicta uel mutarem, uel completerem, fusius citra utilitatem sparsa contraherem, non solum meis necessario sæpe sum usus uerbis, uerum etiam appendicibus & annotatiunculis commentarios passim distinxi. Secundo, quia exempla præceptorum sunt lumina, sublatis sæpe otiosis, è probatis scriptoribus permulta de prompti conuenientissima, quæ dictu mirum, quantam sint allatura pueris in ediscendo tædij relaxationem, quæ tum in sermone familiari, ac stili exercitationibus sint profutura, quantum deniq; ad honestos mores formandos ualeant: cum fere nullum sit, quin præter exquisitam elegantiam insigni sententia splendeat, & aut memorabili historia, aut lepida fabula iocōue delectet. Quæ tertia mihi fuerit cura, breuiter expedire non possem. In summa: Versibus quia nihil compendiosius, nihil ad firmandam memoriam utilius scribi potuisset, paucissimos omisi, multa deprauate impressa ubiq; correxi, ordinem sæpius in prosa cōmutaui. In duobus præcipue locis incredibilem impendi laborem. Congesserat Despauterius penè oīa, quæ Lauren. Valla, Perottus, Calepinus & alij de

A iij præposio

E P I S T O L A

præpositionibus habent, quibus diligenter collatis, ut præpositionum uis notabilior elucesceret, cognatas cognatis adiunxi, contrarias opposui contrarijs, reieci nihil ad rem facientia, partim usu discenda, partim prouectioribus ex ipsis fontibus haurienda. Secundum locum hac ratione tractavi. Coniecta erat ad finem datiui, uerborum uariæ constructionis congeries, ordine tantum alphabetico digesta: huic ne quid relinquerem spatij, quædam regulis ad quas pertinebant inscriui. Reliqua cum multis alijs, quæ incertis sedibus dispersa deprehendi, in postremam Syntaxis datiui regulam contuli: ubi quo commodiorem haberent locum, duobus hemistichijs præpositiones à quibus incipiunt, carminibus apposui. Hac equidẽ parte, mihi uideor, Despauterij opus non diminutũ esse, at generalis præcepti amplitudine adauctum, quod ne Erasmus quidem omisit, in eo quem castigauit libello, quem si legas, inuenies uerba quædam à post composita, quæ quia comparationis uim tenent, accusatiuum cum datiuo admittunt, atq; ob id alium in hac methodo sortita sunt ordinem. Plura non libet exequi ne præfatio in librum procurrat. Hunc nostrum mi Henrice, pro tua singulari modestia boni consule conatum: ac perge quæso, diuina ingenij tui maturitate eniti, ut tuorum omnium de te expectationi respõdeas. Vale. Coloniae ex Gymnasio Mõno. Anno M.D.XXXIII. XIII. Calẽd. Aprilis.

Q V I D S I T

GRAMMATICA ET VN-

de dicatur.

GRAMMATICA est ars re-
cte scribendi, recteque loquen-
di, poetarum enarrationem
continens: omnium scientia-
rum fons uberrimus. Hęc ars
à literis incipit, unde gram-
matica dicitur quasi literatu-

ra: γράμμα namque literam significat.

Diuisio grammaticæ.

Grammatica, ut definitio indicat, est duplex: Me-
thodice & historice.

Methodice recte loquendi & scribendi præcepta
continet.

Historice est poetas enarrandi scientia. Omnes
scriptores hic poetas uoco, quod fecit & ipse Quin-
tilianus libro primo de institutione oratoria. Nec
refragatur nominis etymologia: ποιέω enim, facio,
fingo significat. Fingit autem omnis scriptor.

Diuisio methodices.

Methodice grāmatica uersatur circa quatuor,
literam, syllabam, dictionem & orationem. Sunt
igitur totidem eius partes:

Orthographia, cui debetur litera,

Profodia, cui syllaba,

Etymologia, cui dictio,

Syntaxis, cui oratio curæ est.

A iii Ortho

DE SPAVTERII

Orthographia est recte scribēdi p̄itia: ut Chrysoftomus cū ch & y græco. Dicitur ab ὀρθός, rectus, & γράφω, scribo: quasi recta scriptura.

Profodia carminis est & accentus notitia: ut Simon genitiuo Simonis penultima longa. Profodia latine dicitur accentus, ἀ πρὸς, id est, ad, & ᾠδή, cantus, carmen.

Etymologia est scientia ostendens ueram dictionum originem cum reliquis accidentibus: ut rex à rege descendit. Etymologia ab ἔτυμος, id est, uerus, & λόγος, sermo, uerbum, dictio, ratio. Quidā, teste Fabio, hāc partem originationem uocauere. Cicero ἐτυμολογίαν uertit ueriloquium, quod uerbū ut durum, ipse qui finxerat fugit, & suauius notationem appellauit. Quia nomen eius apud Aristotelem inuenitur σύμβολον, quod est nota.

Syntaxis, quæ latine constructio dicitur, est congrua dictionum in oratione ordinatio. Deriuatur ἀ συντάττω, id est, ordino, compono, construo. Est autem dictionum ordinatio tripliciter congrua: uel uoce tantum, ut populus cantat: uel sensu tantum, ut populus cantant: uel uoce & sensu simul, ut Petrus ambulat.

Syntaxeos accidentia.

Syntaxi siue constructioni accidunt duo: Concordantia & regimen.

Concordantia est debita partium orationis conuenientia, in genere, numero, casu uel persona.

Regimen est certi casus exigētia, de casus natura nihil amittētis: ut exigētia accusatiui in uerbo amo
est re

SYNTAXIS.

est regimen, quia dicimus amo literas. Addidi de casus natura nihil amittentis, propter casus aduerbialiter positos, quia fere totam naturam casus & nominis amittunt: ut uado Romam.

Omnes partes orationis regunt præter coniunctionem: ut, Oculi domini super iustos. Hæc uolucrum, ama deum, satis uini, amans Deum, heu me.

Tres solum partes regunt & reguntur: nomen, pronomen, & participium: quia casus tantum regitur. Sola coniunctio nec regit, nec regitur, suam naturam seruans. Sed de regimine plura post concordantiam.

Triplex concordantia.

Concordantia est triplex: adiectiui & substantiui, relatiui & antecedentis, uerbi cum nominatiuo à fronte recto. In hac ultima cōcordantia quia etiā est regimen, de ea tractabimus in regimine nominatiui.

SY GRAMMATICES DE SPAVTERIANAE LIBER OCTAUIUS IN METHODUM REDACTUS, DE CONCORDANTIA & REGIMINE,

Adiectiui & substantiui concordantia.

Mobile cū fixo gñe et casu numeroq;
Conueniat, nomen sic uult cognomini adesse.

Adiectiuum & substantiuum esse debent eiusdē

A v gene

DESPAVTERII

generis, casus & numeri: ut *sæuus uiricus*, iniusta nouerca, turpe uitium.

Adiectiuum est, quod substantiuo adijcitur, sine quo sensum non perficit. Triplex est adiectiuum: nomen, ut *bonus*: pronomen, ut *meus*. participium, ut *factus*. Adiectiuum uocauit mobile, quia de genere in genus mouetur.

Substantiuum est, quod adiectiuo substat. Id firmum uocatur, quia firmum est, nec mouetur de genere in genus.

Annotatiuncula.

Quod dicit Cicero, Omnium rerum mors est extremum; id datam regulam non impugnat, quia adiectiuum in neutro genere sæpe fit substantiuum, & plerumque declaratur, uel per nomen res. Vergil. Varium & mutabile semper *fœmina*, id est, res uaria & mutabilis. Vel per nomen pars: ut *frigidissimum hominis est cerebrum*, id est, pars frigidissima. Vel per nomen quod dialectici abstractum uocant: *seruantissimus æqui*, id est, æquitatis. Huc pertinet illud Vergilij:

Fama malum, quo non aliud uelocius ullum.

Sic Ouidius:

Turpe senex miles, turpe senilis amor.

Nomen sic uult cognomini adesse. Nomen & cognomen concordant in genere, casu & numero, sicut adiectiuum & substantiuum: ut *Pontius Pilatus*, *Simon Petrus*.

Appendix.

Idem

SYNTAXIS.

Idem de prænominē & agnomine dicendum est:
ut Marcus Tullius Cicero. Publius Vergilius Ma-
ro Scipio Aphricanus.

Quatuor sunt igitur propriorum nominum
species: Nomen, prænomen, cognomē, agnomen.

Nomen est proprium singulorum uocabulum:
ut Pontius, Tullius, Vergilius, Simon.

Prænomen est, quod honoris causa præponitur:
ut Marcus, Publius, Titus, Quintus.

Cognomen est familiæ et cognationis nomen:
ut Cicero, Maro, Naso, Scipio, Nero, Pilatus, Cor-
nelius.

Agnomen est, quod ab euentu quodam acqui-
ritur: ut Naso, à nasi magnitudine. Cæsar, à cæso ma-
tris uentre. Aphricanus, à deuicta Aphrica. Agno-
mina sæpe abeunt in cognomina: cognomina ue-
ro deinde in nomina. Præterea cognomen & co-
gnomentum, pro agnomine aliquando capimus.
Cicero: Scipio ille cui Aphricano fuit cognomen.
Idem: Teq; non cognomentum solum Athenis de-
portasse, sed humanitatem & prudētiam intelligo.
De cognominibus adtribuēdis præceptū I.
Cognomina sumpturus à locis, aut etiam aliunde,
dices: Terentius Apher, non de Aphrica. Ioannes
Pontanus, Paludanus, Montanus, nequaquā, de pōte,
palude &c. Item dices: Petrus Pauo. Martinus Ma-
gister. Iacobus Faber. Ioannes Albus: non pauo-
nis, magistri, fabri, albi. Horum omnium hæc
est ratio, quia nomē & cognomen ad eandem rem
pertinent, quod sanè non significatur, si dicas,
PETRVS pauonis, pro Petrus Pauo: Fabius
picto

DE SPAUTERII

pietoris, pro Fabius pietor. Si autem dicas, Ioannes lupus: iam lupus non significat bestiam, sed hominem.

Præceptum II. ex Erasmo.

Barbara & sono absurda uocabula, uel hominum, uel locorum, uel familiarum, aut latinis græcisue uocibus reddenda sunt, aut in latinam faciem commode deflectenda, ut ab idiotis etiam uulgatum nomen agnoscat: ut cum pro Barbir, quod uulgo tonsorem sonat, Barbirium dicimus: pro Busleid, Buslidium: pro Lang, Langium: pro Despauter, Despauterium.

Annotatiuncula ex eodem.

Præter ueterum consuetudinem faciunt, qui paternum nomen cognominis uice subiiciunt: ut si quis Antonium Dionysij filium, Antonium Dionysium appellet. Cæterum qui parentis uocabulum gignendi casu subnectunt, magis referunt Hebræorum consuetudinem, quam Romanorum: Iacobus Alphæi, Ioannes Zebedæi. Hæc Erasmus. At Seruius sic ait: Figura est græca si dicamus, Aeneas Anchisæ, & subaudiamus filius: Hac autem figura utimur circa patres, & circa maritos tantum: ut Verg. Deiphobe Glauci, subauditur filia. Hectoris Andromache, intelligitur uxor. Hæc Seruius. Dicimus tamen etiam, Eusebius Pamphili scilicet amicus.

Concordantia relatiui & antecedentis.
Pone relatiuum cū præcedente in eodem
Et gñe, & numero, nec nō persona in eadē.
Relati-

SYNTAXIS.

Relatiuum & antecedens concordant in genere, numero & persona: ut ego gaudeo, qui locupletibus genitus sum. Non fles tu, qui amisisti patrē? Prouerb. 28. Homo qui confidit in corde suo stultus est. Posui particulam in persona, quia licet relatiuum per se nullius sit personæ tamen statim ut cum antecedente ponitur, capit antecedentis personam, & ita semper conueniunt in persona: ideo dices, Tu laudandus es qui studies, non qui studet: quia sic uel relatiuum ab antecedente, uel uerbum à nominatiuo à fronte recto in psona discordaret.

Annotatiuncula.

Eleganter interdum antecedens intelligitur.

Horatius:

Argentum, uestes getulo murice tinctas
Sunt qui non habeant, est qui non curat habere.

Iuuenalis:

Sunt quibus est sola uiuendi causa uoluptas.

Relatiuum quid sit, & quotuplex.

Relatiuum est, quod rem antedictam refert, id est, repetit: ut qui, quæ, quod. Duplex est relatiuum: substantiæ & accidentis.

Relatiuum substantiæ quid, & quotuplex.

Relatiuum substantiæ est, quod refert antecedens substantiuum. Publius: Homo qui in homine calamitoso est misericors meminit sui. Relatiua substantiæ sunt, qui, quæ, quod, is, suus, ipse, sui, ille, idē, alius, alter, reliquus, cætera & cæterum. Nominatiui quis & quid nunquam relatiue capiuntur.

Duplex est relatiuum substantiæ, similitudinis

DE SPAVTERII.

Similitudinis & diuersitatis.

Similitudinis est, quod idem cum suo refert antecedente: Et sunt hæc, qui, quæ, quod, is, suus, ipse, sui, ille, idem.

Diuersitatis est, quod refert antecedens diuersum quidem à consequente cum quo concordat, sed tamen sub eodem genere uel specie naturæ comprehensum: ut amo laurū & cæteras arbores. Hinc infertur laurum esse arborem, uerum à cæteris arboribus diuersam. Relatiua diuersitatis sunt, alius, alter, reliquus, cætera, cæterum: cæter aut cæterus non dicitur. His relatiuis nunquam utemur, nisi ostendere uelimus, antecedens eiusdem esse generis uel speciei cum eo quod consequitur. Propterea caue dicas, Iudæi crucifixerunt Christum inter duos alios latrones: quia sic loquens dicit Christum fuisse latronem.

Relatiuum accidentis quid.

Relatiuum accidentis est, quod refert antecedens adiectiuum: ut sum albus, qualis est pater. Huiusmodi sunt, qualis, quantus, quot, quotus, quotennis, quotuplus, quotuplex, cuius, cuias: Ponit hæc Priscianus, quorum tamen quædam, nisi apud grammaticos, nusquam legi. Hic rursus sciendum est, relatiua accidentis ad datam regulam non pertinere, quia semper cum consequenti concordant in genere, numero & casu: ut Catherina est pulchra, qualis est eius filius, uel quale est eius mancipium. Idem faciunt relatiua substantiæ diuersitatis, ut eorum definitio indicat, & unum similitudinis,

SYNTAXIS.

dinis, suis: ut Trahit sua quęquę uoluptas: Publius
mimograph. Auarus ipse, miserię causa est suę.

De relatiuo regula oratoria,

Quando relatiuo præcedēs subdis, eodem
Ponatur casu, quia uerbo dantur eidem:

Quem scribo librū bonus est, ornati⁹ aīo,
Quām librū quē: nā raro reperim⁹ in usu.

Quando rela iuum qui, quę, quod, præponitur an
tecedenti, sic ut antecedens cum eodem uerbo con
struatur, Latine & eleganter in eodem ponuntur
casu: ut quas ad me dedisti literas fuerunt elegan
tes & iucundę. Quam legis historiam, est lepida:
Terent. Quas credis esse has? non sunt uerę nuptię.
Idem: Populo ut placerent, quas fecisset fabulas.
Quintil. Non sustineo eosdem expetere, ne quos
porrexerim cibos uenena fiant. Ponit hanc regu
lam Valla, & doctissimi quicquę.

Si autem antecedens in eodem casu præcedat,
erit quidem oratio figurata, minus tamen elegans,
& rarior apud probatos. Verg. Urbem quam sta
tuo uestra est. Orator dixisset teste Valla: Quā ur
bem statuo uestra est. Plaut. Naucratem quem cō
uenire uolui, in nauī non erat. Hanc orationem, et
omnes huc pertinentes sic expone, per expressio
nem alicuius subauditę particulę: Quem Naucra
tem conuenire uolui, is in nauī non erat. Idem: Pa
tronus qui uobis fuit futurus, perdidistis. Ordina,
Qui patronus fuit uobis futurus, cum perdidistis.
Istam ordinationem tradit Donatus.

Secun-

DE SPATIIS

Secunda de relatiuo regula oratoria,
Si referens ponas inter generū uariorum
Casus, haudq; sequens fuerit proprium, da
bis ut uis.

Sin propriū fuerit, referēs cōforme fit illi.

Quotiescunq; relatiuū qui, quæ, quod, ponitur
inter casus diuersorum generum, & sequens fuerit
nomen appellatiuum, poterit concordare cū utroli
bet: si uero sequens sit nomen proprium, cum eo
cōcordabit. Prioris partis exempla. Cicero primo
de legibus: Animal plenum rationis & cōsiliij, quē
uocamus hominem. Idem: Quibus tandem gradi-
bus Romulus in cœlum ascendit? His ne, quæ isti
appellant bona? Omnes tenues atq; humiles, quæ
maxima in populo multitudo est, sibi præfidium
paratum putant. Ouidius:

Ante mare & terras & quod tenet oīa cœlum,
Vnus erat toto naturæ uultus in orbe,
Quem dixere chaos.

Posterioris partis testimonia. Sallust. Est locus in
carcere, quod Tullianum appellatur. Sic dicimus,
est opus Ciceronis, qui Cato inscribitur. Inuenitur
interdum, relatiuum conuenire cum præcedenti,
licet sequens casus sit nomen proprium. Cicero:
Propius à terra Iouis stella fertur, quæ Phaeton
dicitur.

De coniunctis, & de interrogatiuo,
Consimiles optāt casus cōiunctio, querēs,
Consimilesq; modos si nō regimē uariet.
Coniun-

SYNTAXIS.

Coniunctio & quicquid coniungendi uim habet, petit similes casus & modos: similiter interrogatiuum & responsiuum eiusdem erunt casus. Prioris exempla. Maritus & uxor litigant. Publius: Aut amat, aut odit mulier, nihil est tertium. Superbus ambulat quasi rex. Vim cōiungēdi habent, quàm, nisi, præterquam, sicut, quasi, uelut, & plura. Exempla posterioris partis: Quis miseretur peccatoris? mitissimus Iesus. Quem tremūt barathra? Iesum. A quo liberati sumus? ab Iesu. Biant. dicta carmine heroico:

Quis diues? qui nil cupiat. Quis pauper? avarus.

Si non regimen uarietur. Quando dictiones necessario exigunt diuersos casus, hæc regula non habet locum: ut si interrogaris, Cuius est liber? respōdebis, meus est: non mei, si ad te pertinet. Quanti emisti? aureo. Accusaris furti, an homicidij? an utroque?

Annotatiuncula.

Ex his satis liquet, coniunctionem ex sua natura, nec similes, nec dissimiles coniungere casus: sed quoscunq; regens exigit, illos etiam potest copulare coniunctio. Notandum est etiam, interrogatiua & responsiua, quæ casibus carent, in casu conuenire non posse: ut ubi comedes? Hic. Terent. De ista rogas uirgine? ita. Plaut. Ego ne istuc dixi? ita. Sic alibi sæpius, licet Valla uult elegantius responderi per etiam.

Quid interrogatiuum.

Interrogatiuum est rei dubiæ, uel tanquam dubiæ po-

B

bis po-

DE SPATIUM

bia postulatum . Interrogatio est rei dubiae, uel
tanquam dubiae postulatio.

Regula apte respondendi.

Interrogatiuis danda sunt debita responsiua: ut
quis es? Petrus. Quid es? homo. Qualis es? albus, ni-
ger, doctus, & similia qualitatem dicentia . Quan-
tus es? bipedalis, & caetera quantitatem continuam
significatia. Quotus es? primus, secundus &c . Quot
ludunt? tres, quatuor &c . Qualem equum emisti?
Valla dicit recte responderi oblongum, lato pe-
ctore, breui aluo: quia qualitas magis, quam certa
quantitas significatur. Interrogatus, qualis es? si red-
dis homo, inepte loqueris.

DE REGIMINE.

Post concordantiam de casuum regimine age-
dum est, & quidem hoc ordine, ut si qua di-
ctio diuersos regat casus, tota declaretur in
priori casu, nec alibi repetatur, quo breuitati simul
consulamur, & leuemus ediscendi laborem. Aspi-
ret cœptis mitissimus Deus noster Iesus Christus.

Sex sunt casus: nominatiuus, genitiuus, datiuus,
accusatiuus, uocatiuus & ablatiuus. De uocatiui re-
gimine quia à paucis regitur particulis, in constru-
ctione nominatiui obiter pauca dicemus, ubi de ad-
uerbijs & interiectionibus agetur . Sunt qui ponant
septimum casum, is in ablatiuo comprehenditur: &
octauum, is sub datiuo continetur.

REGIMEN NOMI-

Nominatiuus in oratione uel regitur, uel po-
nitur

SYNTAXIS.

nitur absolute: ut, Dominus noster Iesus Christus, is est ueritas. Regitur autem nominatiuus duobus modis: figurate & sine figura. Sine figura à fronte & à tergo: ut ego uocor Ioēs. Figurate uero septē regitur modis: per appositionē, per euocationē, per conceptionē, per prolepsim, per Zeugma, per antiprosim, per synthefin raro utendā: exempla uidebuntur suo loco. Hæc præmittere placuit, quia præter alia commoda rationem aperiunt, ob quam hæc figuræ à quibusdam ad finem syntaxeos reiectæ, in constructione nominatiui tractentur.

Regula nominatiui prima.

ANte capit rectū persona cōuenientē
Et numero, uerbū, qđ psonale uocat,
Nec non finitū. Rectū persæpe tacemus.
Sæpe loco illius quid pono. Ne puer unī
Pluralē dones sermonē, non honor est hic.
At de me solo numerus dicetur uteruis.

Omne uerbum personale finiti modi regit ante se expresse uel subaudite, eiusdem numeri & personæ nominatiuum, uel aliquid pro nominatiuo: ut ego scribo, tu legis. Vergilius: Fama uolat. Nos canimus. Ouidius: Tempora labuntur. Pluit, tonitruat. Publi^o: Deliberare utilia mora tutissima est.

Vtiles annotatiunculæ in datam regulam.

Dixi personale uerbum, quia impersonale ante se nominatiuum non recipit: ut statur, curritur, pœnitet me peccati.

B n **Dixi**

DE SPAVTERII

Dixi finiti modi, quia infinitivus ante se nō nominativum, sed accusativum recipit: nisi poetice vel historice, pro präterito imperfecto indicatiui modi ponatur. Terent. Omnes mihi invidere & mordere clanculum: ego autem flocci pendere: id est, Omnes mihi inuidebāt & mordebant clanculum, ego autem flocci pendebam. Cicero: Hic iudices ridere, stomachari atque acerbe ferre patronus, causam sibi eripi.

Dixi vel subaudite, quia tribus modis nominativus ante verbū intelligitur. Primo, in omni verbo primæ vel secundæ personæ potest nominativus intelligi. Ovidius:

Et si quid faciam, nunc quoque quæris, amo:

Idem:

Venturæ memores iam nunc estote senectæ:

Sic nullum vobis tempus abibit iners.

Raro exprimitur prima persona vel secunda, nisi fuerit emphasis aut discretio: ut nos hominem accusavimus, vos damnastis. Emphasis est figura altiore præbens intellectum, quàm quæ verba per se ipsa declarant: ut ô Maria tu advocata nostra, tu intercessor, tu spes: quasi dicat, tu sola, aut simile quid. Aeolus ad Iunonem:

Tu mihi quodcunque hoc regni, tu sceptrâ, Iouëque

Conciliâs, tu das epulis accumbere diuûm.

Secundo, in verbis tertiarum personarum pluralis numeri intelligitur homines: veluti, Lolium (ut aiunt) facile crescit, difficulter perit. Sic ferunt, perhibent.

Ovidius:

Tecum ferunt iræ poenituisse tuæ:

Tertio

SYNTAXIS.

Tertio, in uerbis exceptæ actionis intelligitur nominatiuus Deus uel natura: ut pluit.

Quid uerbum exceptæ uel exemptæ actionis,

Verbum exceptæ actionis est, cuius actus Deo uel naturæ tribuitur: ut pluit, fulminat: quia solus Deus uere dicit ego pluo, fulmino, tono, hyberno, pro hyemem facio. Apud Poetas nominatiuus aliquando exprimitur. Theocritus apud Philelphū: Fidere Batte decet, melius cras forsan habebit. Sperandum est uiuis, non spes ulla sepultis. Nunc pluit, & clarus nunc Iuppiter æthere surgit.

Verba exceptæ actionis continentur his uersibus Badianis,

Fulminat atq; tonat, ningit, pluit atq; choruscat,
Vernat & æstiuat, gelat, autumnatq; hyematq;
Hybernat, quandoq; tonitruat atq; pruinat,
Grandinat & rorat, noctescit siue diescit,
Lucescit simul aurorat: conformia iunges.

Postremo adieci regulæ, uel aliquid pro nominatiuo: Quinque enim modis ponitur aliquid loco nominatiui.

Primo infinitiuus sine casu. Cato: Legere & nō intelligere negligere est. Quicquid ponitur loco nominatiui, est generis neutri. Persius: Scire tuum nihil est, nisi te scire, hoc sciat alter.

Secundo infinitiuus cum accusatiuo ante se: ut tyrannos uiuere non expedit Reipub. Id dialectici uocant dictum.

B iij Ter-

DE SP AV TER II

Tertio, infinitiuus cū aliquo casu post se. Perfiz
At pulchrum est digito monstrari & dici hic est.
Terent. Seni uerba dare est difficile. Est pñ patris,
pio succurrere nato.

Quarto appellatum: ut quod studes est tibi cō
ducibile. Appellatum est tota oratio nominatiui
& uerbi, præcedente tali particula, quòd, ut, ne, aut
simili. Multo ornatius per dictū, quàm per appel
latum loquimur, diligenter igitur discant pueri
hoc in illud mutare, hac uia: Gaudeo quòd tu bene
uales. Gaudeo te bene ualere.

Quinto, quædam aduerbia funguntur nomina
tiui officio: ut partim uirorum sunt occisi. Martia.
Cras te uicturum, cras dicis Posthume semper:
Dic mihi cras istud, Posthume quando uenit?
Sunt qui dicunt dictionem technice seu materiali
ter sumptam pro nominatiuo poni: ut amo est uer
bum. Sed talis dictio est uerum nomen indeclina
bile, neutri generis.

Vnum pluraliter non esse compellandū.

Ne puer uni pluralem &c. Vni honoris causa,
non est pluraliter loquendū: ut rogo te amice, ue
nias ad prandiū meum: non aut rogo uos amice ut
ueniatis. Sed de se ipso potest quis tam pluraliter,
quàm singulariter loqui. Quintil. Vtinam hoc mihi
fata præstarent, ut residuum laborantis animæ in
tuo poneremus amplexu.

De his Erasmus sic ait: Si probatos grammati
cos audimus, in prima persona mutatur numerus
per sæpe, aut modestiæ, aut festiuitatis, aut eupho
niæ gra

SYNTAXIS.

niæ gratia: In secunda persona nunquam, nisi cum
genus significamus, non personam: In tertia inui-
diæ causa, raro. Exempla primæ personæ. Cicero
ad Brutum: Populo imposuimus & oratores uisi
sumus. Vergilius:

O Melibœe Deus nobis hæc otia fecit.

De secunda lepidum est apud Nasonem exemplū:

Quæcunq; æquor habet, quæcunq; pericula tellus,
Tam longæ causas suspicor esse moræ.

Hæc ego dum stulte meditor quæ uestra libido est,

Esse peregrino captus amore potes.

Ad solum Vlyssæ scribens Penelope, taxat hic to-
tum uirorum genus. Exemplum tertiæ personæ.

Terent. Cum ad uxores uentum est, tum fiunt se-
nes: Naufistrata unum Chremetem per inuidiam
senes appellat.

Appendix.

Quia inuite audiuntur, tu, te, tibi, tuus: ideo blã-
dius poteris superiorem sic cõpellare: Oro tuã pro-
bitatem, dignitatẽ, paternitatem, beatitudinẽ, reue-
rentiam, gratiam &c. Ne tamẽ pro tuus uester po-
nas, quia intrinsecus plurale est. Præterea quando
uni loquentes, ad plures sermonem dirigimus, po-
test locutio esse pluralis. Verg.

Vos ô Calliope precor aspirate canenti:

Compellat Calliopen ad omnes musas sermonem
dirigens, teste Landino.

Regula elegantia.

Rectos si binos numerũ uerbo uariorum

B iij Præ

DE SPAUTERII

Præponas, uerbū quadrabit proximioris:
Oīa pōtus erat, dic, & domus antra fuerūt.
At uestes sunt lana, feras: est lana caueo.

Verbum substantiuū positum post duos noīatiuos diuersorū numerorum eleganter conformantur secūdo nominatiuo. Ouid. Omnia pontus erat. Idē: Domus antra fuerunt: singularis numeri est domus. Terent. Amantium iræ amoris redintegratio est. Ouid. Vestes quas geritis sordida lana fuit. Hæc tamen elegantia sæpe non obseruatur. Liui⁹: Captiui militum præda fuerant.

At uestes sunt lana &c. Si uerbum substantiuū ponatur inter duos nominatiuos diuersorum numerorum, concordabit cum præcedenti: ut uestes fuerunt lana: non uestes fuit lana. Sermones summi patris sunt meditatio iusti. Aliquando fit contra, ubi est pro significat poni uidetur: ut pisces quos ceperunt apostoli est collectio fidelium.

Secunda regula principalis.

Cum substante uocans, & uim quod seruat eorum,

Si fit res eadē, post se rectum retinebunt.

Verbū substantiuum, uerbumq; uocatiuū & eorum uim habentia, regunt post se nominatiuū, qui significatur accipi pro eodē cū noīatiuo præcedente, explicite uel implicite: ut Deus est omnipotens. Vocor Ioannes, cognominor Despauterius. Plautus: Hic uigilans somniat. Posterior casus non est nominatiuus, si non significatur accipi pro eodem: ut gladius est Petri. Pater est Ioanni.

Anno

SYNTAXIS.

Annotatiuncula.

Vt uerbum ante se habet aliquid uice nominatiui, ita etiam post se, ut furari est peccare. Cicero: Magis isti seruiunt, si obseruare seruire est, id est: si obseruatio est seruitus.

Quid uerbum substantiuum & quot.

Verbum substantiuū est, quod alijs uerbis substat in coniugando uel resoluendo: ut lego, id est, sum legens: legor lectus sum in præterito. Sum unicū est uerbum substantiuum. Fio substantiuum non est, ut nec exsto & existo: de quibus lege Lauentium Vallam.

Vim substantiui uerbi habentia.

Triplicia uerba habent uim uerbi substantiui. Primo passiuā, quorum actiua regunt duos accusatiuos pro eadem re acceptos: ut crederis diues: quia dicimus, credo te diuitem. Sic habeor, iudicor, æstimor, fio doctus. Sallustius: Virtus clara æternaq; habetur. Ouidius:

Quæritur Aegistus quare fit factus adulter.

In promptu causa est, desidiosus erat,

Secundo, multa uerba neutra, ueluti eundi, manendi, uiuendi: ut concedo domum potus, id est, eo. Ouidius: Victa iacet pietas. Vergilius: Ast ego quæ diuū incedo regina, Iouisq; Et soror & coniunx. Incedere est cum fastu & magno apparatu ire. Seneca. Tenero ac molli passu gradum suspendimus, nec ambulamus, sed incedimus. Sedes tristis, curuus, erectus, Viuo inops. Euado doctus: dic etiam, euado in doctum uirum.

B

V

Ter-

DE SPAUTERII

Tertio, plurima alia uerba actiua, deponen-
tia, quorum non constat certa regula, ut audiui hoc
puer, feci inuitus, melius quam inuite. Nudus e-
gressus sum de utero matris, nudus reuertar. Hu-
iusmodi nominatiui eleganter ponuntur penè pro
aduerbijs.

Appendix.

Factus, habitus, creditus, & similia ab huius farine
uerbis participia, post se cupiunt casum, quem an-
te se habent, adeo ut etiamsi ipsa uocatiui casus fue-
rint, uocatiuos casus post se copulent. Propertius:
Lectule diuitijs facte beate meis. Gatullus,
Rufe mihi frustra nequicquam credite amice.

Appendix altera.

Quotiescunque participium uerbi substantiui,
uocatiui, uel uim eorum habentis ponitur inter
duo substantiua, concordabit cum præcedente, ut
Petrus est factus mancipium: Si uero utriusq; post-
ponatur, conforme erit utrilibet. Liuius sexto de-
cadis 4. Ludos Megalesia appellatos. Idem libro
nono decadis 3. Ludi fuerunt Megalesia appellata.

Cicero,

Video amicitiam nostram inimicitias modo factas.

Quid uerbum uocatiuum & quot.

Verbum uocatiuum est quiddam generale, quod
rei nomen, præsertim proprium, aliquando etiam
cõmune determinat: ut uocor Ioannes. Studiũ sapi-
entie, quæ philosophia appellatur. Quinq; sunt uer-
ba uocatiua: nūcupor, appellor, uocor, dicor, no-
minor. Eorum actiua regunt duos accusatiuos,
qui

SYNTAXIS.

qui significantur ad eandem rem pertinere. Publi-
us: Timidus uocat se cautum, parcum sordidus.
Vocatiuorum uerborum uim habent, cognomi-
nor, agnominor, inscribor, salutor, baptizor, argu-
or &c. ut cognominor Scipio, agnominor Aphri-
canus. Hor. in arte: Descriptas seruare uices operūq;
colores Cur ego si nequō ignoroq; poeta salutor?

Appendix.

Septē modis poteris exprimere q̄s uel q̄ uocaris:
Vocor, dicor, nominor, appellor, nūcupor Petrus.
Est mihi nomen Petrus.

Est mihi nomen Petri. Plaut. Nomen Mercurij est
mihi.

Est mihi nomen Petro. Hic est elegantissimus:
Habeo nomen Petrus. Oui. Lactea nomen habet.
Habeo nomen Petri. Autor Seruius.

Habeo nomē Petrū. Idem autor est. Sic dicim⁹, fa-
cio, impono, indo tibi nomē Ioānes, Ioānis, ni, nē.

Appendix de infinito esse, & similibus.

Esse pares optat casus, sed non male dices,
Huic licet esse pbū: loquit sic Quintilian⁹.

Esse & alia, à uerbis utrinq; nominatiuum haben-
tibus, infinita copulant similes casus explicite uel
implicite, qui significatur accipi pro eodem. De no-
minatiuo: Petrus cupit esse doctus. De genitiuo:
miseror Ioannis cupiētis esse docti, cui deest inge-
nium. De datiuo: licet mihi esse sacerdoti. De accu-
satiuo: audiui Ioannem esse doctum. De ablatiuo:
utor familiariter Ioanne cupiēte esse docto. Cato:

Sperne repugnando tibi tu contrarius esse.

Clau

DE SPATII

Claudianus: Natura beatis Omnibus esse dedit, si quis cognouerit uii. Terentius: Adparet hunc seruum esse domini pauperis. De genitiuo & ablati-uo grammatici sibi exempla fingunt, apud autores enim uix reperiuntur.

Annotatiuncula.

In dictis copulantur similes casus explicite, in sequentibus nominatiui & accusatiui implicite. Ter. Hei mihi, disce esse pater ab his qui uere sciunt. Tibi placet euasisse diuitem: subauditur te. At si dicas, tibi placet euasisse diuiti, nihil subaudies. Praestat uiuere pauperem, quam iniuste diuitem: uenuste subauditur generalis accusatiuus aliquem.

De nominatiuo, & obiter de alijs casibus figurate constructis.

Figura est aliqua arte nouata dicendi forma: ut Miratur molem Aeneas magalia quondam: figurate dixit Vergilius. Dic, molem quæ fuit magalia quondam, figura non erit: quia nihil arte nouatum, nihil à primū se offerente ratione remotum.

Figura est triplex, dictionis, locutionis, constructionis.

Dictionis figura est, quæ fit in dictione. Quatuordecim figurarum dictionis (ut summatim dicam) hæc natura est, ut dictionem uel augeant: ueluti Prosthesis, epenthesis, paragoge, ectasis, diæresis. uel minuunt: ut Aphæresis, syncopa, apocope, systole, synæresis, ectipsis, synaloephe. uel inuertant eius elementa: ut Antithesis, metathesis. Vnde Grego no

SYNTAXIS.

eo nomine metaplasmi, hoc est, transformationes uocantur. Ectasis uero non auget dictionem syllaba, sed tempore. Ita systole non minuit dictionem syllabam auferens, sed tempus. Vergilius:

Obstupui, steteruntque comæ, uox faucibus hæsit.

In steterunt artificiosissime penultimam corripuit, ut subitum terrorem magis exprimeret.

Figura locutionis est, quæ circa loquendi aliquem modum, non circa congruitatis regulam uersatur: ut sine Cerere & Baccho friget Venus: est metonymia, quia inuentor pro inuento capitur.

Figura constructionis est, quæ circa grammaticas constructiones uersatur. Et sunt octo: Appositio, euocatio, syllepsis uel cõceptio, prolepsis, zeugma, antiptosis, synthesis, synecdoche. De hac ultima, in constructione genitiui, commodior erit dicendi locus.

Appositio.

Apponens coniunge pari casu duo fixa.

Esto res eadem declaratumque præito.

Si duo nomina substantiua ad eandem rem pertinentia coniungantur sine coniunctione, erunt eiusdem casus, præcedente declarato per appositionem: ut fratres gemini, fluuius Rhenus, urbs Roma, arbor morus, mensis Augustus. Dico declaratum debere præcedere, ex sententia Quintiliani dicentis libro nono: Quædam ordine permutato fiunt superuacua: ut fratres gemini. Nam si præcesserit gemini, fratres addere non est necesse. Hæc Quintilianus: secundum cuius præceptionem inepte dicitur, gemini

DE SPÄVTERII

gemiini fratres, Rhenua fluiuiu, Roma urbu &c.
Sed notandum eſt Quintilianum magiſ oſtēdere,
quid arſ exigat, quā quid obrinuerit uſu proba-
tiſſimorum uiroꝝ, qui frequentiſſime ordinem
illum ſubſtantiuorum in appoſitione non ſeruant.
Cicero: Procleſ & Caritheſeſ Lacedæmonioꝝ
reges, gemiini fratres fuerunt. Suet. Rheni flumi-
niſ. Tituſ Liui. Prope Tybrim fluiuium.

Quid Appoſitio.

Appoſitio eſt ſine coniunctioniſ medio ſubſtanti-
uorum ad eandem rem pertinentium in eodem ca-
ſu poſitio: ut urbu Roma. Horat. Et genuſ & for-
mam regina pecunia donat.

Annotatiunculæ.

Si dicam, Maria & mater et uirgo ſanctiſſima, con-
iunctio nec iuuat nec impedit appoſitionem, ſed ſo-
lum ponitur propter duo uni connectenda. Ve-
rum cum dico, fluiuiu & Rhenuſ: urbu & Roma,
non eſt appoſitio.

Gentilia ſiue patria nomina, ut Romani, Itali,
Galli, Sulmonenſeſ, Inſubreſ, penè ſunt ſubſtanti-
ua: ideo inter huiuſmodi apud Titum Liui. & ali-
oſ optimoſ auctoreſ ſæpe inuenieſ appoſitionem:
ut ager captuſ de Gallis Boiſ fuerat. Hic nota obi-
ter, quod non ſolum gentilia, ſiue patria nomina
non ſunt plene adiectiua, uerum etiam numeralia,
pronomina, & ſyncategoremata: ueluti omniſ
nulluſ & cætera, quia aliſ adiectiuiſ rite maritan-
tur: ut multi albi homineſ, quinque fatuæ uirgi-
neſ.

Vergiliuſ:

Aurea

SYNTAXIS.

Aurea mala decem misi, cras altera mittam.

Substantiua in appositione duobus modis possunt esse diuersorum numerorum. Priore, ubi alterum alterius numero caret: ut urbs Athenæ, pisces signum: quoniam duo sunt. Verg. Corydon ardebat Alexim Delicias domini. Postiore ubi alterum est collectiuum. Ouidius:

Turba ruunt in me luxuriosi proci. Idem:

Quid meruere boues animal sine fraude dolisque:

Animal hic collectiuum est, sic apud Iuuenalem:

Quanta est gula, quæ sibi totos

Ponit apros animal propter conuiuia natum.

Tribus de causis fit appositio. Primo, causa restringendæ generalitatis: ut urbs Gandauum, arbor laurus, mensis Iunius.

Secundo, causa remouendæ equiuocationis: ut leo signum ardet. Plin. Lupum piscem nõ uicit Italia. Aequiuocum est polysemum, hoc est, dictio diuersa significatione multa significans: ut canis.

Tertio fit causa attribuendæ proprietatis: ut Plato homo doctissimus.

Appositio declaratur per participium ens, licet parum sit in usu teste Prisciano: ut diligo Petrum hominem iustum, id est, Petrum entem hominem iustum. Istud monuisse est utilissimum, nam hic, uoco te Ioannem, Facio Petrum sacerdotem, non est appositio quia nõ intelligitur ens: neq; in hac oratione, dedit filium pretium mundi: ubi intelligitur præpositio in.

Duo milia uiri, dicunt esse appositionem: nec repugno, quia sic exponendum est, uiri entes duo
mi

DE SPAUTERII

milia. Eodem modo resoluendæ sunt ecclesiasticorum orationes: Ex tribu Dan duodecim milia signati: Debat decem milia talenta: autor est Laurentius Valla, qui tamen maluisset dicere. Duodecim milia signatorum. Decem milia talentorum. Sed eiusmodi locutiones frequentiores sunt classicis scriptoribus, quam ille putauit. Plin. libro 13. Cap. 7. Ancus Martius rex salismodia sex milia in congiario dedit populis. Iusti. Trecentis milibus mulieribus. Liui. Duodecim milia pedites. Cicero, Tritici modios quinque milia. Ver. Tot milia gentes arma ferent Italiae. Male igitur scripsit Georgius Valla, milia aliquando adiectiuum esse, non animaduertens in exemplis citatis substantiua appositorie coniungi.

Euocatio.

Si ternam primæ des, totum fit tibi primæ:
Sicq; secundæ des ternam, totum esto secundæ:
Pauper ego canto. Luca uix maximè audi.
Quando immediate primæ uel secundæ personæ iungitur tertia, tota oratio est primæ uel secundæ personæ: ut ego pauper canto, tu diues trepidas.

Dico immediate, quia in euocatione non potest intercedere coniunctio, estq; hæc figura appositio quædam: exigit enim & personas ad eandem rem pertinentes, quarum euocans ab euocata declaratur, & præterea resolui potest per ens ut appositio, ueluti ego pauper nil timeo, id est, ego ens pauper, aut qui sum pauper. Defende me tu uir optimus. Tace tu homo imperitus, ens subintelligitur teste Valla tertio elegantiarum libro.

Quid

SYNTAXIS.

Quid sit euocatio.

Euocatio est continua tertiæ personæ ad primam uel secundam reductio: ut ego Ioannes sedeo. Vergil. Non omnia possumus omnes.

Quatuor sunt necessaria in euocatione: persona euocans, persona euocata, absentia coniunctionis, & uerbum personæ euocanti conforme. Persona euocans est prima uel secunda persona. Sola tertia est euocata.

Duplex est euocatio: explicita & implicita. Explicita est, ubi persona euocans cum euocata exprimitur: ut ego Petrus scribo. Tu Paulus ludis. Titus Liuius: Audi tu populus Albanus.

Implicita est, ubi persona euocans subauditur: ut peccatores te rogamus audi nos. Aue Cæsar summus imperator. Horat.

Decipimur specie recti pars maxima uatum.

Ouidius:

Si qua uoles apte nubere nube pari.

Cicero: Omnes trahimur & ducimur ad scientiam cupiditate gloriæ.

Persona euocans & euocata quatuor modis possunt esse diuersorū numerorū. Primo, ubi idem de se pluraliter loquitur: ut nos Carolus diuina gratia Francorum rex mandamus. Eiusmodi tamen orationes sunt inusitate scriptoribus probatis.

Secundo, ubi alterū singulari numero caret, aut saltē heterochitū est: ut ego delitiæ tuæ canto.

Tertio in collectiuis. Ouid. Populus superamur ab uno, Vixq; uiro: sensus est, nos populus superamur & cætera. Plinius: Magna pars studiorum

C amoni

DESPAVTERII

amicenitates quærimus. Vergilius:
Nos tua progenies, cœli quibus annuis arcem,
Prodimur.

Quarto in distributiuis. Ouidius:

In magnis læsi rebus uterq; sumus:
Persona euocans nos intelligitur, quia sensus est,
nos uterq; sumus læsi: nisi malis sic ordinare, Nos
sumus læsi, uterq; in magnis rebus.

Conceptionum parasceue.

Quæ per & aut socias iūgo, dāt rite ualorē
Pluralē: sic cū, pro coniungente repositum.

Copulatum per coniunctionē, per præpositio-
nem cū pro &, ualet sæpe dictiōne pluralis nume-
ri: ut ego & tu, id est, nos: tu & iste, id est, uos. Pe-
trus & Ioannes, id est, illi. Ideo uerbum, uel adie-
ctiuum, aut relatiuū erit pluralis numeri: ut Ioan-
nes & Petrus ludunt, quos uideo. Vergilius & Oui-
dius sunt docti. Exemplum de cum. Apuleius: Post
quam finitum est illud Paridis iudicium, Iuno qui-
dem cum Minerua tristes & iratis similes scena
redeunt, indignationem repulsæ gestibus profes-
sæ. Ouidius:

Ilia cum Lauso de Numitore sati.

Nota, qd coniunctio aliquā intelligitur per asyn-
deton. Teren. Dum ætas, metus, magister prohibe-
bant. Quandoq; multiplicatur per polysyndeton:
ut & ego & Petrus & Paulus currimus.

Conceptionis regula.

Personam atq; genus semper dabimus ma-
ge digno.

Prima

SYNTAXIS.

Prima quidē reliquis præstat, ternaq; scd̄a.
Masculeū reliquis præstat, neutro muliebri.

Copulatū æquipollens uni plurali, est eius psonæ, aut generis cuius est pars dignior, per conceptionē. Exemplū de persona: ego & tu, est primæ psonæ, q̄a ego ē pars dignior: Ideo dicemus, ego & tu disputamus. Exemplū de gñe: Petrus & Anna, est masculini gñis, cuius est pars dignior copulati Petrus. Ideo dicemus per adiectiuum masculini generis, Petrus & Anna sunt pij.

Prima quidem reliquis præstat &c.) Prima persona dignior est secunda & tertia, secunda uero solum tertia. Concipit ergo prima secundam & tertiam: secunda tertiam tantum. Tertia persona ut indignior nunquam concipit.

Masculeum reliquis præstat &c.) Masculinū genus dignius est fœminino & neutro, quæ ab illo cōcipiuntur. Fœmininū superat & concipit neutrum: ut lena & scortum sunt impudicæ.

Quid syllepsis siue conceptio.

Conceptio est mediata indignioris ad digniorem reductio: ut ego tuq; damus.

Quinq; in conceptione sunt necessaria: dictio concipiens, dictio concepta, copula, uerbum uel adiectiuum, concordantia cum dictione cōcipiente & non concepta.

Conceptionis quatuor sunt species: personarū, generum, numerorum, casuum.

Conceptio personarum.

Conceptio personarū est, in qua persona à psona

C ij consi

DE SPATIIS

concipitur: ut ego tuq; damus. Et est duplex: directa & indirecta. Conceptio directa est que fit sine cū: ut tu & Petrus luditis. Indirecta est, quæ fit per cum præpositionem personæ concipienti adiunctam: ut tu mecum gaudemus. Verg. Diuellimur inde Iphitus & Pelias mecum.

Conceptio generum implicita.

Conceptio generum est, in qua unum genus concipit alterum: ut pater materq; sunt boni. Ptolemæus & Cleopatra sunt reges. Conceptio generum est duplex: explicita & implicita. Explicita est, in qua genus conceptum & concipiens exprimitur: ut Ioannes eiusq; uxor sunt pij. Misereor Ioannis & Catherinæ pauperum. De syllepsis implicita hi sunt versus.

Conceptio generum.

Implicita uocites generum syllepsim, uterq;
Est plus: at debet mas & foemella notari.

Conceptio generum implicita est, quæ de uiro et foemina loquimur, non expressis concipiente & concepto: ut uterq; est probus: de Petro eiusq; uxore. Uterq; parentum tuorum est mortuus. Quis fecit? aliquis fecit. Nullus homo currit. Semper oportet loqui de uiro & foemina, alioqui nulla esset figura. In Genesi: Erat uterq; nudus: de Adam & Eua dicitur. Verg. de Cupidine & Venere:

Vna dolo diuū si foemina uicta duorum est.

Ouidius:

Nubere si qua uoles, quāuis properabitis ambo,
Differ: habent parua commoda magna morę.

Conce-

SYNTAXIS.

Conceptio generum implicita fit quinque modis: Primo, per distributivum: ut uterque est probus. Nullus homo est Græcus. Secundo, per particulare: ut alter horum loquitur. Tertio, per demonstrativum: ut hi sunt Christiani. Quarto, per questivum: ut quis horum mentitur sexum? Quinto, per substantivum: ut Latona peperit geminos, scilicet, Apollinem & Dianam.

Conceptio casuum.

Conceptio casuum est, in qua nominativus tertiæ personæ concipit ablativum mediante præpositione cum. Verg. Remo cum fratre Quirinus iura dabunt. i. Quirinus & frater Remus. In huiusmodi orationibus, qualis est, ego tecum ludimus: magis est personarum conceptio, quàm casuum, ideo dixi nominativus tertiæ personæ.

Conceptio numerorum.

Conceptio numerorum est, ubi plurale concipit singulare: ut Petrus & isti ludunt: sic dicunt plurimi, sed Aldus affirmat plurale debere præcedere: ut, sunt nobis mitia poma, Castaneæ molles & pressi copia lactis. Alioqui fieri zeugma ait.

In conceptionem generum annotatiuncula.

Vix bene dicitur, calamus & papyrus sunt studioso necessarij: Quia in conceptione generum copulatum debet significare res animatas, sin minus, adiectivum ei dabitur neutri generis, per regulam indifferentiæ.

Regula indifferentiæ.

C ij Sint

DESPAVTERII

Sint res absq; aia, ponetur mobile neutrum

Quotiescunq; substantiua rerū inanimatarum cuiuscunq; generis coniungunt ad adiectiuū uel demonstratiuū, uel relatiuū plurale, ipsum erit neutri gñis fere semper: ut penna & atramentū sunt scribēti necessaria. In sacris: Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt. Lunā & stellas quæ tu fundasti. Cicero: Eadem mente comprehendimus colorem, saporem, odorem, sonum, quæ nunquam animus cognosceret. In iure: In promittendis etas, maturitas, grauitas morū & literarū scientia sunt inquirenda. T. Liuius: Labor uoluptasq; dissimillima natura, societate quadam inter se naturali sunt innexa. Dixi fere semper: quia qñ res sunt inanimatae fit aliqñ conceptio gñm sed rarissime, Lucanus: Hinc leges & plebiscita coactæ. Cice. in som. Scip. Cōcilia cētusq; hoīm iure sociati, quæ ciuitates appellant. Loquit ita sine dubio Iust. lib. 9. Misericordia in eo & perfidia pari iure dilectæ.

Fit & implicite indifferētię regula: ueluti utrūque est homini utile. s. aqua & ignis. Similiter ubi non de multis loquimur, sed multa uni conuenire significamus. Plautus: Vtrumq; hæc & multiloqua & multibiba est anus.

Prolepsis.

In partes totū partitur rite prolepsis
Cum uerbo positū. Tacitam qñq; uidebis.

Propter totum cum uerbo uel adiectiuo congrue constructum, in partibus uerbum uel adiectiuum eleganter intelligitur per prolepsim, quæ latine

tine

SYNTAXIS.

tine præsumptio dicit: ut noluerunt uenire, sed abierunt, unus in uillam suã, alius ad negotiatiões suas. Vidi duos angelos, unum ad caput, alterum ad pedes. Petrus & Paulus sunt admodũ periti, hic pilæ, ille aleæ. Totum est dictio pluralis numeri: ut homines. aut copulatum: ut Petrus & Paulus. aut dictio collectiua: ut turba, populus.

Quid prolepsis.

Prolepsis est attributio proprietatis toti diuiso in suas partes, quæ totius proprietatem uario mō continent: ut omnes student, hic scientiæ, ille pecuniæ, alius ueneri. Totum est omnes, cui attribuitur proprietas student, quæ in partibus, hic, ille, alius, uario modo continetur. In hac definitione Sulpitij, nomen attributio regit datiuum sui uerbi.

In prolepsi sunt quinque necessaria: Totũ, partes, determinationes partium, proprietas & ordo. Proprietas est uerbum uel adiectiuum. Ordo in eo consistit ut præcedat totum & partes sequantur.

Duplex est prolepsis: explicita & implicita. Implicitam indicat posterior uersus, eamque uocat tacitam.

Prolepsis explicita est, in qua totum & partes exprimuntur: ut duo homines ascenderunt in templũ, unus pharisæus, & alter publicanus.

Implicita est, in qua totum intelligitur, uel partes in adiectiuo continentur: ut alter alterius onera portate: totum uos intelligitur in portate, & partes continentur in alter. Sallust. Cœperũt se quisque magis magisque extollere. In sacris: Vana locuti sunt, unusquisque ad proximum suum. Ad Galatas:

C. iij. Quod

DESPAVTERII

Quod si alius aliū uicissim mordetis & deuoratis,
uidete ne uicissim alius ab alio consumamini.

Zeugma quid.

Vni⁹ est uerbi ad diuersa reductio zeugma,
Aut adiectiui: nihil hic nisi carmīa desunt.
Irat⁹ rex est reginaq; non sine causa.

Zeugma est unius proprietatis ad diuersa redu-
ctio: ut carus ē panis & uinū. Ego sicut scēnū arui.

Differt zeugma à syllepfi: In zeugmate una
proprietas diuersis tribuitur, uni expresse, alteri
subaudite: ut irat⁹ est rex & regina. In syllepfi pro-
prietas pluribus tribuitur simul: ut rex & regina
irati sunt.

In zeugmate quinque sunt necessaria proprietates,
duo substantiua, cōiungens, & cōcordantia proprie-
tatis cum uno expresse, cum altero intellecte.

Tres sunt zeugmatis species: Hyperzeugma uel
protozeugma, mesozeugma, & hypozeugma uel
hysterozeugma: latine, zeugma à superiori, zeu-
gma à medio, zeugma ab inferiori.

Protozeugma est in quo uerbū adiectiuū ponit^r
in principio: ut erunt signa in sole & luna, & in
terris pressura gentium. Beatus uenter qui te por-
tauit & ubera quæ suxisti.

Mesozeugma est, in quo uerbū uel adiectiuū po-
nit^r in medio. Cornel. Taci. Mediocres poetas nemo
nouit, bonos pauci. In sacris. Si radix sancta & ra-
mi. Cœli mouendi sunt & terra.

Hyperzeugma est, in quo proprietates in fine po-
nitur. Verg. Nihil hic nisi carmina desunt. Teren.

Vtinam

SYNTAXIS.

Vtinam aut hic surdus, aut hæc muta facta sit.

Antiptosis quid.

Antiptosis erit, pro casu ponito casum.

Antiptosis est casus pro casu positio sub aliqua proprietate. Pomponius apud Nonium: Quot lætitiæ insperatas modo mihi irrepsere in sinum: pro lætitiæ insperatæ. Nævius: Res uis hanc priuari pulchras: pro rebus pulchris. Sallustius: Multi qui de castris processerant, amicum alij, pars hospitem aut cognatum reperiabant: pro multorum. Persi. Censorémue tuum uel quod trabeate salutas:

pro trabeatus teste Prisciano. Plaut. Habet gladiū, sed duos quibus altero te occisurum ait, altero uillicum: quibus pro quorum. Vergilius:

Forte ratis celsi coniuncta crepidine faxi,

Expositis stabat scalis & ponte parato:

Pro datiuo crepidini, teste Seruio.

Antiptosis pro ratione habet authoritatem, pro inde nobis eiusmodi orationes non sunt imitandæ. Est tamen antiptosis quædam adeo ab oratoribus usurpata, ut nulli sit uitanda: ueluti id genus, pro eius generis. Omne genus, pro omnis generis. Dicitur etiã uenuste, quibus in extremis, pro in quorum extremo.

Synthesis quid.

Synthesis aut uocē, sed cernit significatū.

Rem magis aspiciunt quã uocē sepe poetæ.

Synthesis est attributio proprietatis uni uel pluribus copulatis, quod fit non gratia uocis, sed significati: ut pars in frustra secant, id est, aliqui. Hanc figuram

C V guram

DE SPAUTERII

guram apud oratores uix unquam reperies, sed familiaris est poetis & historicis, praecipue tamen poetis.

Synthesis est triplex: adiectiui et substantiui, relationaliui & antecedentis, nominatiui & uerbi.

Synthesis inter adiectiuum & substantiuum, relationaliuum & antecedens quinque fit modis.

Primo: ratione discernendi sexus. Plaut. Audiui saepe haec uulgo dici, solere elephantum grauidam perpetuos decem esse annos. De relationali: ut si quis dicat, anser quae incubat ouis.

Secundo, ratione subauditiois: ut Praeneste sub ipsa, subaudi urbe. Rex est Carnoti quae est pulchra. s. urbs.

Tertio, ratione collectiui. Cornelius Tacitus: Magna pars faucij aut palantes in montem Vocetium perfugere. Apuleius: Vulgus ignobile quos.

Quarto, ratione distributionis. Ouidius: Utraque formosae Paridi potuerunt uideri.

Tere. Si quis est, qui placere se studeat bonis quam plurimis, in his poeta nomen proficitur suum.

Quinto, ratione abstracti pro concreto positi. Ter. Scelus postquam ludificatus est: Ad rem respexit teste Donato. Idem: Vbi illic est scelus qui me perdidit: scelus, id est, plurimum scelestus.

Synthesis in nominatiuo & uerbo fit duobus modis. Priore, ratione collectionis. Statius: En utraque gentis turba rogant. Posteriore, causa distributionis. Sallustius: Utraque insaniunt. Ouidius:

Quo ruitis? uestras quisque redite domos.

Aduerbia & interiectiones.

En, ecce, he primū quartūque aliquñ regrūe.

Heu

SYNTAXIS.

Heu petit et qntū, uelut o. Hei uæh'q; dtūm,
 Pro primū, quartū, quintū'q; nota' habere.
 Hæc aduerbia demonstrandi, en, ecce, hem, petunt
 post se nominatiuum uel accusatiuum. Cicero: Ec-
 ce tibi status noster. Terent. Hem astutias. Hem co-
 micum est, non oratorium. En sæpe exprobrantis.
 Ponuntur & sine casu, & tunc ecce ferè utimur, ubi
 quid ex improuiso fieri significamus.

Heu petit & quintum uelut o.) Heu & o petunt
 post se nominatiuum, accusatiuum aut uocatiuum.
 Plinius: Heu dementia, allatoris aduentus semper
 est gratus. Cicero: O uariam uolucrem'q; fortu-
 nam. Idē: O magna uis ueritatis, quæ contra omni-
 um ingenia, calliditatem, solertiam contraque fi-
 ctas hominum insidias, semper se ipsa defendit.
 O seruit omni affectui, teste Valla: & pulchre sub-
 auditur, quando affectus est parum uehemens. Ci-
 cero in Antonium: Indignum facinus, & hominē
 nequam. Et hui leuioris calor is est interiectio pe-
 tēs accusatiuū. Ter. Hui tam graues rastros queso.
 Hei uæh'q; datiuum.) Duæ interiectiones hei &
 uæh regunt datiuum post se. Verg: Hei mihi qua-
 lis erat. Martial. Væh tibi cauidice. Væh quoq; cū
 accusatiuo antiqui posuerunt.

Prô primum &c.) Prô interiectio dolentis, uel in-
 dignantis et aliquando admirantis construitur cū
 nominatiuo, accusatiuo, uocatiuo: ut prô dolor.
 Plautus: Prô sancte Iuppiter quid uideo. Terent.
 Prô deūm atq; hominum fidem. Georgius Valla
 aspirauit proh uegetioris soni gratia.

Re

DESPAVTERII
Regimen nominatiui, & obiter alio-
rum implicitum.

Cuiusuis tacitam do casus sæpe regentem.
Supprimit orator, quæ rusticus ædit inepte.
Dicitio regens tam nominatiui quàm aliorum ca-
sum, aliquando etiam dicitio recta eleganter sub-
auditur: ut gloria tibi domine. Difficile bonum esse.
Difficilia quæ pulchra. Exemplum ubi subaudi-
tur dicitio recta. Vocor Ioannes. Cicero: Quod in
tabulis quæ sunt ad Opis patebat. Titus Liui. Lin-
teis libris ad Monetę inuentis: subauditur templum.
Difficile esset omnes subintelligendi modos enu-
merare, plurimos frequens offeret lectio. Hoc no-
bis obseruandum est, quod quotienscunq; subaudi-
tio obscuritatē nō parit, ornate multa subdicemus.

REGIMEN GENITIVI

Regula prima.

SI duo continue iungantur fixa, nec una
Sit res, in patrio recte casu dabis unum.
Omne nomē substantiuum regit alterum substan-
tiuum in genitiuo, si ipsa pro diuersis significantur
accipi, coniunctione nec explicite nec implicite in-
tercedente: ut ager Petri, facundia Ciceronis. Bian-
tis dictum: Valere corpore, nature munus est. diui-
tiæ dantur à fortuna. sapientia animi bonum est.
Summa summarum: apud Pliniū. Liber illius: quia
pronomen primitiuæ speciei fungitur officio no-
minis substantiuum.

Elegantia regula.

Quo

SYNTAXIS.

Quoties loquendum foret per quis, quæ, quod, multus, is, minor, tantus, quantus, & alia nonnulla adiectiua, uenuste adiectiuū in neutro genere substantiuum efficiemus, mutando prius substantiuū in genitiuum, priore seruato numero. Quæ causa, quid causæ: multa pecunia, multum pecuniæ. Nullus in nihil uertitur: ut nullus locus, nihil loci. Plau. Neq; habet plus sapientiæ quàm lapis. Iuuenalis. Quantum quisq; sua nummorum seruat in arca, Tantum habet & fidei. Horatius. Sed tacitus pasci si posset coruus, haberet Plus dapis & rixæ multo minus inuidiæq;. Pulcherrimum est, id temporis, pro eo tempore: id ætatis, pro ea ætate: id locorum, pro eorum locorum. Neq; hoc regimen solum in nominatiuo aut accusatiuo fit. Val. Max. Fuerat eodem loci. Idem: Multo iam noctis serum auxilium uenit. Aliquando, id, pulchre subauditur. Mela: Quod terrarum iacet à freto ad ea flumina, ab altero latere Africam uocamus, ab altero Europen.

Secunda regula.

Tēporis atq; loci, quātiq; aduerbia quædā Hūc optāt casum, dic uenimus illius ergo.

Quædam aduerbia temporis, loci, et quantitatis regunt genitiuum.

Temporis. In Esaia: Nunc temporis nubes pluant iustum. Tum temporis. Interea loci, id est, temporis. Pridie illius diei. Postridie diuæ uirginis. Dicimus etiam pridie calendas, postridie nonas: &
tunc

DE SPAUTERII

tunc intelligi uidetur præpositio ante uel post, cuius uirtute accusatiuum habent

Loci, Vbiuis gentium, nusq̄ gentium, unde gentium, ubi terrarum: in quibus gentium & terrarū solum ornatus gratia ponuntur. Cicero: Tu autem abes longe gentium. Cæsar: Eo discordiæ uentum est: Valde elegans locutio, pro ad eam discordiam. Sic, quo miseriæ uenimus? Persius: Huccine rerum uenimus?

Quantitatis, satis eloquentiæ, affatim lignorū, partim hominum. Ouidiana Helena ad Paridem:

Nec tibi plus cordis, sed magis oris inest. Plaut: Virtute ambire oportet, non fautoribus.

Sat habet fautorum semper, qui recte facit.

Caue dicas paruum uini, sed parum: nec magnum oris, aut maius oris, sed multum et magis: Vbi enim aduerbia sunt quantitatis, nominibus neutri generis genitiuum uix damus.

Ergo aliquando aduerbium est, teste Seruio, cū genitiuo. Vergilius: Illius ergo uenimus.

Tertia regula de mei, tui, sui, nostri, uestri.

Possessum spernit patriū quo passio fert.

Filius ego meine dixeris, at meus inque.

Nomen significans rem possessam, uel habitā, non potest pro possidente uel habente regere genitiuos passiuè significantes, mei, tui, sui, nostri, uestri: ut de filio quem habeo non licet dicere, filius mei, nec de agro quem habet, ager tui: similiter non licet dicere ager nostri, ager uestri,
liber

SYNTAXIS.

liber sui. Quia mei, tui, sui, nostri, uestri, non significant possessorem, sed passive rem, de qua aut inquam aliquid habetur: ut amor mei, id est, amor, quem quis habet in me, non quem habeo, nisi cum habeam erga me ipsum. Ovidius: Vror amore mei. Notandum est ergo, quod ueteres dicebant, filius mis, tis, sis, nostrum, uestrum: nam hi genitiui active significabant. Nunc mis, tis, sis, non sunt in usu. Nostrum uestrum fere partitive ponuntur. Ideo per possessiua loquemur, filius, meus, tuus, suus, noster, uester, quæ active & possessiue sumuntur. Et meus ponitur interdum pulchre pro mei iuris, sic tuus pro tui iuris &c. Persius:

Vindicta postquam meus à prætore recessi.

Annotatiuncula.

Ex prædictis, amor tui & amor tuus sic differunt. Amor tui, passive est quo tu amaris. Amor tuus, quo tu amas, siue te, siue alium. Sic utilitas mea, quam ego habeo: & utilitas mei, quam de me aliqui habent. Eadem differentia seruabitur in omnibus, quæ active & passive declarari possunt: qualia sunt, usus, memoria, fastidium, desiderium, cura, odium, dolor, potestas, & quod idem est copia, suspicatio, existimatio &c. Ovidius:

Sit tibi cura tui, sit tibi cura mei.

Plinius: Nulla est uoluptas, quæ non assiduitate sui fastidium pariat.

Regula quarta.

Quæuis proprietas, aut pars, cui mobile iungis,

Lau

DESPAVTERII

Laudem significans aut uituperamen in
hoc fit,

Vel sexto casu : ceu uult⁹ foemina pulchri,
Aut uultu pulchro. Quandoq; synecdоче
habebit

Rite locum quarto aut sexto : ceu candida
collum

Aut collo, misere doleo cor, corde ue dices.

Nomen subiecti aut totius regit dictionem pro-
prietatis aut partis cum adiectiuo laudis uel uitu-
perationis, in genitiuo uel in ablatiuo. Proprieta-
tis, ut summæ uirtutis uel summa uirtute. Plinius:
Aristoteles uir immensę subtilitatis. Cicero: Non
multi tibi hospitem accipies, sed multi ioci. Teren.
Homo antiqua uirtute ac fide. Partis: Populus du-
ræ ceruicis uel dura ceruice. Herba magnæ radice
uel magna radice. Parasitus auidissimæ gulæ uel
auidissima gula. Terentius: Virgo rufa, cæsia, sparso
ore, adūco nasu. Subiectum est, cui aliquid accidit:
ut homo subiectum est scientiæ. Proprietas est res
quæ accidit: ut scientia est proprietas, quia accidit
homini.

Annotatiuncula.

Pars uel proprietas regitur à quatuor orationis
partibus.

A nomine. Liuius: Mulier magno natu. i. annosa.

A pronomine. Plautus: Tu cano capite, amas se-
nex nequissime.

A uer-

SYNTAXIS.

A uerbo substantiuo uel habente uim eius, aut
saltem intercedente: Magna autoritate es uir, aut
magnæ autoritatis. Suet. Cibi minimi erat. Cato:

Esto animo forti cum sis damnatus inique.

A participio: ueluti, Hic adolescens optimæ pro-
fecto indolis est, olim futurus magnæ autorita-
tis apud principem.

Synecdoche quando fiat.

Quandoq; synecdoche habebit &c.) Nomen adie-
ctiuum aut cum participio suo uerbum passiuum
aut neutrum significans proprietatem aut accidēs
in parte rei, potest illius partis dictionem in accusa-
tiu uel ablatiuo regere per synecdochen: ut Ae-
thiops albus dentes uel dentibus, doleo caput, uel
capite, frangor brachiū uel brachio, fractus mem-
bra uel membris.

Synecdoche quid.

Synecdoche est attributio partis ad aliquod totū,
sub proprietate uerbi uel adiectiui: ut nuda genu.
Ager depastus segetes. Flores inscripti nomina re-
gum. Hæc figura (ut Valla docuit) tantum ad ani-
mi & corporis qualitatem pertinet nihil ad exter-
na respiciens: proinde synecdoche non est, potens
diuitijs, grauis pietate, præditus dignitate: sed in
hoc Martialis disticho in zoilum:

Crine ruber, niger ore, breuis pede, lumine læsus

Rem magnam præstas zoile, si bonus es.

Duplex est synecdoche, locutionis & constru-
ctionis. Locutionis synecdoche alterum ex altero
intelligit: ex parte totum, ut octo animæ intraue-

D runt

DE SPAUTERII

runt arcam Noë: ex toto partem, ut Petrus est in celo.

De synecdoche constructionis hic agimus, quæ diuiditur in directam & indirectam. Directa est in qua ueræ partis dictio in accusatiuo uel ablatiue regitur: ut nuda pedem uel pede. Indirecta synecdoche est, in qua non uera pars, sed pro parte adiacens quippiam reperitur: ut sum albus uestem.

In synecdoche constructionis tria sunt necessaria: Totum, pars, proprietas, id est, uerbum uel adiectiuum.

Constructionis synecdoche poetis maxime licet uti, proxime deinde historicis, oratoribus uix unquam.

Regula, quinta.

Opus, usus.

Poscit opus sextum tolerans quoadquod secundum. Ut mihi opus libro est. At opus dux Tullius inquit,

Est nobis. Ut opus, Plautus sic utitur usus.

Opus regit ablatiuum cum datiuo intercedente uerbo substantiuo, habet quoque sed rarissime genitiuum pro ablatiuo. Cicero: Authoritate tua nobis opus est & consilio & etiam gratia. Ouidius:

Nec minor est uirtus quam quærere parta tueri:

Casus inest illic, hic erit artis opus. Sallustius: Priusquam incipias consulto, & ubi consulueris mature factum opus est. Hic ablatiui participiorum neutri generis, eleganter ponuntur pro infinitiuis, consilere & facere.

At

SYNTAXIS.

At opus dux Tullius &c.) Opus capit pro necessa-
rius interdum, adiectiue ac indeclinabiliter, & ita
quemuis casum secum permittit. Cicero: Dux no-
bis & author opus est. Idem: Dices nummos mihi
opus esse ad apparatus triumphi. Cæsar: Respon-
dit si quid ipsi à Cæsare opus esset, sese ad eum uen-
turū fuisse. Sic dicimus, opus est mihi consilio à te.
Vt opus, Plautus sic utitur usus.) Usus capitur ali-
quādo pro opus, & regit similiter ablatiuum cum
datiuo intercedente uerbo substantiuo, præsertim
apud Plautum. In asinaria: Viginti iam usus est fi-
lio argenti minis. Menedemus apud Terentium:
Mihi sic est usus, tibi ut opus est facto, face.
Ch. An cuiquā est usus homini se ut cruciet? Men.
Mihi est.

Regula de adiectiuis uerbalibus,

Actiue signans uerbale dabit genitiuum
Mobile, ceu quædam quorum uix scitur
origo.

Adiectiuum uerbale actiue significans regit geni-
tiuum, ut quædam adiectiua de quibus an uerba-
lia sint ambigitur: ut amans uini, patiens frigoris,
consultus iuris, memor beneficij, compos uoti.

Vt plurimorum nominum ad hanc regulam
pertinentium uis liquecat, opus est sequentem an-
nectere differentiam.

Amans uini & amans uinum sic differunt. A-
mans uini est, qui uinum multum cupit, & ex con-
suetudine amat: nec præsens tempus hic magis

D ij signi-

DE SP AV TER II

significatur quam pręteritum, est enim amans nō
mē comparabile. Amans uinum est, qui iam amat
uinum, & participiū est. Sic patiens frigus, qui pati
tur. Patiens frigoris, qui per multam consuetudi-
nem frigus facile tolerat; & multos uideas patien-
tes frigus, minime patientes frigoris. Doctus grā-
maticam qui grammaticam didicit, etiamsi negle-
xerit, participium est. Doctus grammaticę, qui
multo usu grammaticam callet, nomen est. Ita di-
ces in reliquis.

Vndecuplicia adiectiua nomina regunt
casum huius regulę.

Primo, in ans & in ens.

Amans, fugiens, fugitans, patiens, potens pro po-
tentiam habens, nam pro abundans etiam ablati-
uum habet. Vergil. de Italia:

Terra antiqua potens armis atq; ubere glebę.
Seneca: Amantes tui ama. Sallustius: Catilina pa-
tiens inedia, algoris, uigilię, supra quam cuiq; est
credibile. Tacitus: Vulgus cupiens uoluptatum. Iu-
uenalis: Metuens uirgę iam grandis Achilles. Gel-
lius: Salustius proprietatum in uerbis retinentissi-
mus consuetudini concessit.

Secundo, in tus, sus, e pręteriti tempo-
ris participijs.

Doctus, indoctus, profusus, peritus, imperitus, in-
suetus, suspensus &c. Sallustius: Alieni appetēs, sui
profusus. Horatius:

Ludere qui nescit campestribus abstinet armis.
Indoctusq; pilę, disci ue, trochi ue quiescit.

Ne

SYNTAXIS.

Ne spissæ risum tollant impune coronæ.

Tertio, in iuus.

Cometes est belli significatiuus. Plinius: Imitatiuo iuris. Multis sic utuntur medici: ut herba expulsiua ueneni, uinum incentium libidinis, sic uirtus sui diffusiua, lapis consistiuis sanguinis, potio opilatiua alui. Ita apprehensiuis, penetratiuis &c.

Quarto, in idus.

Auidus, cupidus, trepidus, ualidus, impavidus. Pli. Natura hominum est nouitatis auida. Plautus: Leno auri cupidus. Ouidius: Cupidus studiorum quisq; suorum. Tacitus: Animi ualidus, & corpore ingens.

Quinto in ax.

Rapax, capax, ferax, fugax, sagax, peruicax. Quin. Natura tenacissimi sumus eorum, quæ rudibus annis percepimus. Tacitus: Opum contemptor, recti peruicax. Ouidius:

Tempus edax rerum, tuq; inuidiosa uetustas,
Omnia destruitis. Idem de seipso:

Nec patiens corpus, nec mens fuit apta labori,
Sollicitæq; fugax ambitionis eram.

Sexto, in osus.

Ambitiosus dignitatis, studiosus, curiosus, incuriosus. Cicero de amicitia: Pilæ studiosi fuerunt. Philadelphus: Quid enim earum rerum sumus curiosi, quæ animæ curas non adimunt, sed augent. Osus, perosus, & exosus, modo nomina sunt, actiue significatiua cum genitiuo: ut exosus uitæ, perosus ridendi: sed passiuæ capta cū datiuo: ut Epictetus dijs

D in haud

DESPAVTERII

haud est exosus: Modo sunt picipia accusat uū re-
gētia : licet uerba exodi & perodi non sint in usu.
Columel. Immunditiā segnitiam perosa est. Ouid.
Ille perosus opes, syluas & rura colebat

Septimo, in ius.

Dubius, nuncius, sciens, praescius, conscius, nescius,
innocens, obnoxius. Vergilius:

Fama est tam ficti, prauicq; tenax, quam nūcia ueri
Idem:

Nescia mens hominum fati, sortisq; futurae,
Et seruare modum rebus sublata secundis.

Ausonius:

Quenam summa boni? mens quae sibi cōscia recti

Octauo, in ilis.

Docilis, susceptibilis, penetrabilis, mutabilis. Oui-
dius: Praui docilis Romana iuuentus. Plinius: Lu-
scinias Graeco atque Latino sermone dociles : hic
docilis ablatium habet. Valerius Maximus.
Alexandri pectus insatiabile laudis.

Nono, in rus.

Auarus pecuniae. maturus, securus, gnarus, ignar^o.
Tacitus: Famae nec incuriosus, nec uendicator: pe-
cuniae alienae non appetens, suae parcus, publicae
auarus. Vergilius: Securus amorum. Horatius:

Graijs ingenium, graijs dedit ore rotundo

Musa loqui, praeter laudem nullius auaris.

Decimo, in gus.

Prodigus pecuniae. Belli praesagus. Ver. de Drance:
Largus opum, lingua melior, sed frigida bello
Dextera,

Vnde

SYNTAXIS.

Vndecimo, plurima diuersę termina- tionis nomina.

Rudis, compos, impos, memor, immemor, fœlix,
infœlix, æmulus: multa puer similia obseruabis cre
bra lectione. Cicero: Græcarum literarum rudis.
Plautus: Ita me rex deorum atque hominum faxit
patrię compotem. Sallust. Laudis auidi, pecunię li
berales erant. Claud.

Munificus laudis, sed non es prodigus auri.
Oriundus rarissime habet genitiuum, frequenter
uero ablatiuũ cũ præpositiõe, uel sine præpositiõe.

Regula septima.

Affinis, similis, cõmunis, par, propriusq;,
Finitim⁹, fidus, cõterminus, atq; superstes,
Cõsciũs & socius, cõformis, siue ppinqu⁹,
Et uicinus, amicus, habet iũgi his alienus,
Hęc casum ternũ donabunt, siue secundũ.
Cætera, quis damnũ signabitur utilitas ue,
Cum terno pones. Armis fer & aptus ad
arma.

Quædam adiectiua regunt genitiuum uel dati
uum, frequentius tamen datiuum: ut affinis sene
ctutis uel senectuti. Similis patris, plærumque
dicitur de moribus: similis patri, de figura. Com
mune omnium uel omnibus. Par tui. Par odio
importuna beneuolentia. Finitimus fluuij uel flu
uio. Cicero: Est finitimus oratori poëta. Fi
dus amici uel amico. Conterminus fontis uel

D iij fontis.

DE SPARTERII

fonti. Superstes dignitatis paternæ, uel dignitati. Conscijs deliciarum uel delitijs. Socius belli uel bello. Conformis imaginis uel imagini. Propinquus, uicinus urbis uel urbi. Erasmus: Aurora musis amica est apta studijs. Quintilianus: Sicut aues ad uolatum, equi ad cursum, ad sæuitiam ferre gignuntur, ita nobis propria est mentis agitatio atq; solertia. Idem: Rationem nobis præcipuam dedit, eiusq; nos socios esse cum dijs immortalibus uoluit. Ouid. Mala sunt uicina bonis. Alienus consilij, consilio & à consilio. Terenti. Homo sum, humani à me nihil alienum puto.

Cætera quis damnum &c.) Cætera adiectiua quibus significatur quæpiam utilitas uel damnum, regunt datiuum. Et sunt quintuplicia.

Primo, adiectiua aduersitatis siue contrarietatis.

Hyems est nobis grauis. Infestus hosti, id est ualde molestus. Infensus discipulo, id est ualde iratus.

Ouidius:

Qui color albus erat, nunc est contrarius albo. Plaut. Opulento homini haud seruitus dura est.

Hoc magis miser est diuitis seruus. Hoc modo construuntur plurima contrarietatis seu repugnantis uerba, de quibus agemus in constructione datiuum.

Secundo, adiectiua proximitatis.

Confinis, intimus, familiaris adiectiuum. Cato: Proximus ille deo, qui scit ratione tacere. Reducuntur huc multa proximitatis uerba: ut propinquo, adhæreo, proximo Solini uerbum, quod ut
alia,

SYNTAXIS.

alia, pro datiuo potest habere accusatiuū cum prepositione ad. Solinus: Geloni ad hos proximant.

Tertio, uerbalia in bilis passiuę significationis.

Ausonius: Multis terribilis, caueto multos. Horat.

Hic tibi sit potius, quā tu mirabilis illi. Idem:

Nulli flebilior, quā tibi Vergili. Vergilius:

Nec uisu facilis, nec dictu affabilis ulli.

Quarto uerbalia in dus.

Ouidius:

Sæpe tibi pater est, sæpe legendus auus. Idem:

Pauper agat caute, timeat maledicere pauper,

Multaq; diuitibus non patienda ferat. Horat:

Si uis me flere dolendum est Primum ipse tibi: Sed

hoc magis est gerūdium nominatiui casus. Legen-

dus nomen, id est, legi dignus, aut qui debet legi.

Legendus participium, id est, qui legetur: Ita dices

in reliquis.

Quinto, uaria.

Plurima datiuum asciscūt, de quibus non datur cer-

ta lex, quæ semper ex se uel ex adiuncto commo-

dum uel incommodum, damnum uel utilitatem

important: ut gratus, ingratus, iucundus, iniucun-

dus, fidelis, fidus, perfidus, infidus, dulcis, amarus,

congruus, prosper, secundus, dexter, obnoxius, pe-

stifer, exitialis, lethalis, odiosus, malus, nequam etc.

Sapiens: Qui sibi nequam, cui bonus. Publi. O ui-

ta, misero longa, fœlici breuis. Seneca: Cunctis esto

benignus, nulli blandus, paucis familiaris, omni-

bus æquus. Plinius: Fidelissimi ante omnia homini

D V canes

DESPAVTERII

canes & equi. Cato: Somno ne deditus esto. Absonus fidei apud Liuium, id est, infidelis. Absonus uoce, cui inepta uox est. Cicero: Sunt quidam aut lingua ita hæsitantes, aut ita uoce absoni. Absonus à uoce, id est, discordans.

Armis fer & aptus ad arma.) Quædam pro datiuo possunt accusatiuum habere cum præpositione ad. Horat.

Infirmo capiti fons aptus, idoneus aluo.
Plautus: Tot quidem non potuisti adducere homines, magis ad hanc rem idoneos.

Regula octaua de partitiuis.

Partitiua uolunt genitiuum: ut signa, gradusque,

Pronomē, numerus duplex, aduerbia quædam. Dictio partitiua postulat genitiuum pluralem nominis non collectiui, uel singularem collectiui: ut quisque hominum. Dictio partitiua est adiectiuum uel ex eo aduerbium, multitudinis partem indicans: ut quisque, maior, maximus, maxime.

Annotatiuncula.

Pro genitiuo huius regulæ licet interdum ponere casus, per quos declaratur, nempe accusatiuum cum inter, aut ablatiuum cum de, uel ex, uel in propter: ut unus istorum, id est, inter istos, de uel ex uel in istis. Sueton. Verbum M. Catonis est: unum ex omnibus Cæsarem, ad euertendam rempublicam sobrium accessisse.

Concordantia partitiua cum genitiuo.

Sic

SYNTAXIS.

Sit cōforme genus, partitio quādo notat.
Ni collectiuum, uel uox heteroclitica detur.
Recte etiā dices: Quid agis dulcissime rerū.
Adiectiuum partitiuum conuenit cum genitiuo
in genere: ut quisq; uirorum, quæq; foeminarum.
Tres sunt ab hac regula exceptiones. Prima in col-
lectiuis: ut optimus plebis. Secunda in heteroclitis:
ut infimum cœlorū lunā continet. Tertia ubi adie-
ctiuum præcedens respicit. Teren. Est genus ho-
minum, qui se primos omnium rerum esse uolūt.
Horat. Quid agis dulcissime rerum? Boëtius: Con-
fitemur deū omnium rerum esse præstātissimum.

Ad regulam partitiuorum pertinentia.
Quintuplices dictiones regunt genitiuum per re-
gimen partitionis.

Primo signa, uniuersalia quidem: ut quicumque
hominum peccauerit punietur. particularia uero:
ut surripuit commilitonum aliquis librum meum.
Interrogatiua: ut quis horum mecum ibit? Vter ue-
strum scit Latine?

Secundo casum huius regulæ petunt gradus cō-
paratiōis. Positiuus quidem. Plinius: In capite pau-
cis animalium, nisi uolucris apices. Idem: Lana-
rum nigræ nullum colorem bibunt. Comparati-
uus: ut fortior manuum est dextera. Superlatiuus
ut doctissimus poëtarum, optimus plebis.

Regula de comparatiuo & superlatiuo.
Res similis gñis medi^o grad^o atq; suprem^o
Poscunt, ille duas, hic plures usq; duabus.

Com.

DESPAVTERII

Comparatiuus & superlatiuus, ut regant genitiuum per regimen partitionis, requirunt comparationem inter res eiusdem generis uel nature; Comparatiuus inter duas, superlatiuus inter plures duabus: ut dextra est fortior manuum. Pollex est fortissimus digitorum. Ideo male dicitur, Hector est fortissimus Græcorum, quia non fit comparatio inter ea que sunt eiusdem generis, quum Hector non fit Græcus, sed Troianus. Esse eiusdem generis nihil hic est aliud, quam rem excedentem contineri sub casu comparatiui uel superlatiui.

Regula comparatiuo propria,

Sin minus ista aderunt, medio gradui dato sextum.

Vbi comparatio non fit inter duo eiusdem generis, comparatiuus habet ablatiuum: ut doctior illo, uel doctior illis. Hector fuit fortior quouis Græco. Horatius:

Vilius argentum est auro, uirtutibus aurum.

Appendix I.

Additur comparatiuo ablatiuus mensuram excessus significans: ut sum longior te quatuor digitis. Item hi ablatiui, opinione, fide, iusto, æquo, solito, dicto & similes rem excessam non significantes.

Cicero: Maiorem opinione hominum cepi dolorem. Iuuenalis:

Ponamus nimios gemitus, flagrantior æquo

Non debet dolor esse uiri.

Appendix II.

Com

SYNTAXIS.

Comparatiuus ac superlatiuus regunt etiam oem casum sui positiui: ut plenior rimarū, plenissimus rimarum: quia plenus rimarum dicimus. Sic gratus regi, gratior regi, gratissimus regi.

Annotatiuncula.

Comparatiuus in neutro genere elegantissime ponitur, ut ornatius dixeris, nihil tuo patre generosius, nihil Vergilio suauius, nihil matre tua castius: quam nullus patre tuo generosior, nemo Vergilio suauior, nulla matre tua castior. Redeo ad partitiua.

Tertio omne ferè pronomen regit genitiuum huius regulæ: ut hæc uolucrum, illa sororum. In ethi- cis Aristotelis: Laudamus quidem iuuenum eos, qui sunt uerecundi.

Quarto duplex numerus regit casum huius regulæ: numerus cardinalis, id est principalis quo uulgo numeramus, duo, tres, quatuor, quinque: ut duo istorum, centum uirorum: & numerus ordinalis, quo ordinem indicamus: ut primus hominū, octauus sapientum. Vnus, numeri principium & solus, pro quo unus eleganter ponitur, hunc casum regunt. Plinius: Caluitium uni tantum animalium homini. Idem: Solus animalium. Quot, quotus, tot, ultimus, ad numeros pertinent, ideo genitiuum partitiue regunt. Terent. Quot hominum illic litigant. Iuena. Regum ultimus ille bonorum.

Quinto aduerbia quædam regunt casum huius regulæ: ubique locorum, nusquam scripturarum. Omnium dulcissime canit philomela. Plinius:

Lyn

DESPAVTERII

Lynce clarissime omnium quadrupedū cernunt:
Annotatiuncula.

Substantiua partitiue non regunt, nisi per subau-
ditionem adiectiui partitiue positi. Plinius: Qua-
drupedum talpis uisus non est: subaudi solis. Scien-
dum est etiam nomina quædam sub prædictis non
comprehensa partitiue construi: ut medius & di-
midius: Hora. Virtus est medium uitiorum. Idem:
Dimidium facti, qui cepit habet.

Regula nona.

Dat patrium aut sextū tibi copia sicut ege-
stas:

Plenus, inops, saturat cū fratrib⁹, implet,
abundat,

Atq; egeo, careo, testes quibus adijce san⁹,

Et miser, & dign⁹ cū pluribus, & bñ multa

Verba, uelut crucio cū pēdeo, letor & ango

Desipio, abstineo, potior sic ponis, aloq;,

Indoleo, recreo, quæ pluraq; p̄sa recludet.

Adiectiua & uerba quædam copiar, egestatis, cum

nōnullis alijs regunt genitiuum uel ablatiuum: ut

plenus rimarum sum, finum lacte plenum. Inops

consilij sum, inops sermone. Potior regni. Vergil.

Auro Vi potitur. Quid non mortalia pectora co-

gis Auri sacra fames? Terentius: Quasi tu huius in-

digeas patris. Valerius: Malo uirum pecunia, quā

pecuniam uiro indigentem. Iam late omnia de-

clarabo

Adico

SYNTAXIS.
Adiectiua genitiuum uel ablati-
uium regentia.

Genitiuum uel ablatiuum indifferenter habent :
Plenus, locuples, satur, diues, abundans, refertus,
foecundus, egenus, indigus, immunis, pauper &
plura si doctissimorum usum diligenter rimemur,
Vergilius : Despectus tibi sum, nec qui sim quæris
Alexi, Quam diues pecoris, niuei quam lactis ab-
undans : Hic abundans nomen est teste Priscia-
no, quia uerum abundo rarissime genitiuum regit.
Horatius : Diues agris, diues positis in foenore nu-
mis. Lucanus : Foecunda uirorum Paupertas fu-
gitur. Plautus : Amor & melle & felle est foecun-
dissimus. Ouidius : Quis matrem, nisi mentis in-
ops, in funere nati, Flere uetat? Cicero : Inops uer-
bis.

Sæpius genitiuum regunt, sterilis, uanus, ex-
pers, inanis & alia nonnulla. Plautinus Sofia : Ipse
diues, operis & laboris expers, Quodcumq; homi-
ni accidit, libere posse retur, Aequum esse putat, non
reputat laboris quid sit. Persius : O curuæ in terras
animæ, & cœlestium inanes.

Ablatiuum sæpius habent quàm genitiuum, trū-
cus, oneratus, orbis, orbatus, dignus, indignus, ui-
duus, uacuus, contētus, saucius, lapsus, miser, sanus,
& plura si doctorum scripta diligenter euolueris.
In sacris : Dignus est mercenarius mercede sua. Ca-
ptus oculis, auribus, pedibus, mente, membris. i. ca-
rens horum usu. Captus auaritia, amore. i. deten-
tus. Captus amœnitate loci, id est, delectatus.

QUE

DE SPAUTERII

Quædam habent etiam ablatiuum mediante præpositione. Sallustius: Omnes homines, qui de rebus dubijs consultant, ab odio, amicitia, ira atque misericordia uacuos esse decet. Terent. Ne expers esset de nostris bonis.

Verba genitiuum uel ablatiuum regentiã.

Licite genitiuum uel ablatiuum regunt egeo atq; indigeo: ut reliqua huius regulę uerba sæpius ablatiuum, ut impleo, compleo, saturo, abundo, potior, pendeo, lætor &c. Id semper obseruandum est, ut oratio nostra uarietate delectet citra affectationẽ.

Quædam quoq; habent ablatiuum intercessu præpositionis aut pro eo datiuum: ut abstine isti hanc tu manum, id est, ab isto: apud Plautum. Sic impleui nauem de omni genere frumẽti. Et referi apothecam de uaria natura uinorum. Vix ausim (inquit Valla) præpositionem hic omittere, quia non est nauis impleta omni genere frumenti, sed frumento omnis generis. Neq; apotheca referta est omni natura uinorum, sed uino omnis nature.

Sunt quę uariant constructionem: ut affluis, abundas amore, uel affluit, abundat tibi amor. Publius: Negandi causa auaro nusq; deficit. Participo te auro uel auri. Participo pœnam, id est, in pœna fio particeps. Cic. Qui alteri exitium parat, hunc scire oportet, sibi paratam pestem, ut participet parem.

Dat patriũ aut quartũ fastidio sed mage quartũ.) Fastidio hanc rem, nunc dicimus, olim etiam fastidio huius rei. Lucil. Tristes, difficiles sumus, fastidimus honorum; sic plures antiquorũ teste Nonio:

Re-

SYNTAXIS.

Regula decima.

Dic satago rerum, Patrium aut dantem
misereri,

Sed mage uult patrium. Dominor dat ri-
te datium,

In sacris etiam patrium, uelut auxiliari,

Grāmaticæ leges plerunq; ecclesia spreuit:

Tu uiuendo bonos, scribendo sequare pe-
ritos.

Satago exigit genitium rerum. Terent. Is quoq;
rerum suarū satagit. Misereor uult genitium uel
datium, sed melius genitium. Huic synonymum
miserescō eodē petit casus. Verg. Miserecite re-
gis. Idem:

Nil nostri miserere, mori me deniq; cogis.

Miseror semper habet accusatiuum: & differt à
misereror. Misereri passiuum affectū habet, est em̄
corde anxium esse ex alicuius miseria. Miserari ue-
ro actiuum, estq; uerbis, lachrymis aut ope, dolo-
rem quem ex miseria uel nostra, uel aliena habe-
mus ostendere: Ab illo fiunt, misericors & miseri-
cordia, ab hoc miserator & miseratio: quæ nomi-
na eodē modo distinguuntur. Cicero: Misericor-
dia est ægritudo ex miseria alterius. Sed ad rem.

Dominator dat rite datium &c.) Dominor & auxi-
lior datium postulant: in sacris etiam cum geni-
tuo leguntur. Cæterum si recte uiuere uelimus,
sanctos imitabimur, etiam indoctissimos: Si uenu-
ste cupiamus scribere aut loqui, linguæ Latinae pe-

E ritos

DE SP AV TER II

ritos imitari studebimus, licet Nerone peiores.

Præter dictos casus, dominor etiam habet accusatiuum mediante præpositione, aut ablatiuū. Cic. Fœlix senectus, si usq; ad ultimū spiritum dominabitur in suos. Sall. Fortuna in omni re dominatur.

Regula undecima.

Accuso, damno, moneo, contraria laudo, Criminis aut pœnæ uel laudis habento secundum,

Aut sextū. Sed Valla dedit triūmodo sextis Altero & ambobus, neutro, uel utro uel utroque.

Verba accusandi, damnādi, monēdi, laudādi, & his cōtraria: ut excusandi, absoluēdi, uituperādi, regūt grām uel ablatiuū criminis, pœnæ, admoniti, laudis, uituperij. Oīa ferme genitiuū frequētius habēt, quā ablatiuū, dēptis quinq; ablatiuus, altero 'ambobus, neutro, utro, utroq; per quorum genitiuos hic loqui non licet teste Valla: ut utro accusatus es, furti an homicidij: non utrius.

Accusandi uerba.

Accuso, incuso, ago, postulo, arcesso, infimulo, arguo, noto, defero, alligo, astringo, criminor & similia: ut accuso te furti uel furto. Incuso te negligētiæ uel negligentia. Plaut. Qui alterum incusat, p̄bri, ipsum se intueri oportet. Cic. Ne quē unq; innocentē iudicio capitis arcessas. Ter. Si herum infimulabis auaritiæ, male audies. Oui. Utinā temeraria dicar, Criminibus falsis infimulasse uirū. Ter. Hic furti se

SYNTAXIS.

ti se alligat. Plaut. Furti se astringit. Hiero. Qui alterum mendacij criminariis, desine ipse mentiri.

Excusandi uerba.

Excuso, purgo, expurgo me parricidij uel parricidio. Lucanus: Littusq; malignum excusat. Eodem modo dicimus: Littus malignum caussatur, caussatur morbos, id est, in excusationem adducit.

Damnandi.

Damno, cōdemno, multo, admulto, punio, plecto, conuincio, redarguo. Ad accusationem uel damnationem pertinent etiam, tenco, interrogo, cado, periclitor, pecco, perdo, do pœnas, satifdo, suspectum habeo: ut qui sustulit rem sacram de prophano, furti ne tenetur, an sacrilegij, an utroque? Horatius: Damnatus longi Sisyphus laboris. Cicero: Capite damnatos, morte multauit. Idem: Si iniquus es in me iudex, condemnabo eodem te crimine. Idem: Me ipsum inertiae nequitiaeque condemno.

Absoluendi.

Absoluo, libero &c. ut absolutus est parricidij uel parricidio.

Monendi.

Moneo, admoneo, commoneo, commonefacio te debiti. Liuius: Aduersae res admonuerunt religionum. Commemoro pro admoneo rerū est cum genitiuo.

Laudandi.

Laudo, miror, probro, cōmēdo: ut cōmēdo te pietatis aut pietate. Seruius figurā Græcā hic esse putat:

E ij Vir

DESPAVTERII

Vir Troiane quibus cælo te laudibus æquem,
Iustitiæ ne prius mirer, belli ne laborum:

Vituperandi.

Vitupero, corripio, reprehendo, increpo, increpito
te negligentia, male gestæ rei.

Appendix.

Ablatiuo huius regulæ apponitur interdum præ-
positio: ut ago te repetundarum, repetundis, aut
de repetundis. Cicero: Lex uetat, eum qui de pecu-
nijs repetundis damnatus sit, in concione oratio-
nem habere. Ponitur interdum crimen in accusati-
uo. Cicero: Inertiam accusas adolescentium. Sic quoque
admonitum, laus, uituperium. Terent. Ridiculum
est, te istud me admonere Clitipho. Ouidius:
Tunc agitur censura, et sic exempla parantur,
Cum iudex alios quod monet, ipse facit.

Regula duodecima.

Verba uolunt sexto pretium, Ponas sine fixo,
In patrio, pluris, tanti, quanti atque minoris:
Cum fixo in sexto. Raro quartum ualeo uult.
Vilius & melius, peius uel carius emi,
Valla negat, recte dici per nomina posse.
Omne uerbum cuius actus aliquo pretio constat,
potest regere post se nomen pretij uel ualoris in
ablatiue: ut emi abs te equum decem aureis. Exci-
piuntur quatuor nomina, tanti, quanti, pluris, atque
minoris, cum compositis, tantilibet, tantidem, quan-
tius & similibus, quæ sine substantiuis in genitiue
ponuntur: at cum substantiuis in ablatiue: ut quanti
pran-

SYNTAXIS.

pransus es, aut quanto pretio. Quanticunque lo-
cabis, præstaret domum uendere.

Valeo huc pertinet: ut tanti res ualet, quanti po-
test uendi. Aliquando hoc uerbum regit pretium
in accusatiuo. Varro: Denarij dicti, quod denos æ-
ris ualebant; quinarij, quod quinos.

Vilius & melius &c.) In quibusdam solum aduer-
bialiter loquendum est teste Valla: ut emo uilius et
melius, id est, quod barbari dicunt, pro meliore fo-
ro: Latini, emo minoris. Emo peius aut carius, id
est, pluris.

Verba huius regulæ.

Emo, comparo, mercor, uendo, uenundo, distraho,
ueneo, loco, conduco, taxo, liceo, addico, metior,
fœneror, paciscor, mutuor, sto, consto, sum, redimo,
ædifico, impleo, calceo, doceo, ago, &c. Emi tanti,
quanti uoluisti: pulchre subauditur uendere. He-
ctoris exanimum corpus uendebat Achilles auro.
Terent. Quid agas? nisi ut re redimas captum quã
queas minimo: & si nequeas paulo, aut quanti que-
as. Plin. de Pamphilo pictore: Docuit neminẽ mi-
noris talento, quam mercedem & Apelles & Me-
lantius ei dedere. Quanti stat, quanti constat, idem
sunt. Seneca: Paruo fames constat, magno fastidi-
um. Liuius: Multo sanguine ac uulneribus ea Pœ-
nis uictoria stetit. Terent. Quanti est sapere, id est,
ualet. Plautus: Pluris est oculatus testis unus, quã
auriti decem.

Annotatiuncula.

Tanti, quanti, pluris, minoris, sunt hic substantiua
E iij teste

D E S P A V T E R I I

teste Lanciloto. Præterea eiusmodi orationes, qualis est hæc Plauti. Mortuus pluris pretij est, quam ego: & Terentij, Meam herus operam deputat parui pretij: pertinent ad regulam quartam genitiui, & in posteriore subaudiendum est, esse.

Regula XIII.

De uerbis æstimandi.

Tmesis. Aestimo, curo, puto, facio, cū cōsulo, duco, Pendo, habeo, refert, est, int̄ & est bñ iūgo, Añ dabunt rectos patrios, cū plurimi et eq̄ Et parui, nihili, nauci, flocciq; boniq; Magni, infiniti, maioris, maximi & assis Et minimi, multi. Quædā bñ ponito sexto. Verba æstimandi: ut æstimo, existimo, curo, puto, facio, cōsulo, duco, pēdo, habeo, sum, & de quibus sequitur peculiaris regula, interest ac refert: præter genitiuos, tanti, quanti, pluris, minoris, regunt etiam genitiuos, plurimi, equi, parui, nihili, nauci, flocci, boni &c. quibus additur genitiuus pili & forsā plures. Pro quibusdam possunt habere ablatiuum: ut æstimo te assis, uel asse; existimo te magni, uel magno. Vale. Max. Magno ubiq; pretio uirtus estimatur. Sen. Data magno æstimas, accepta paruo. Cice. Gloriosa sapientia non magno existimanda est. Exempla de genitiuo: Terent. Quid de me fiat, parui curas. Plaut. Respicio, uos nihili meā gratiā facere. Nihili uel pro nihilo hunc habeo librū. i. contemno, non autem possideo. Plaut. Qui homo timidus nō erit in reb^o dubijs, nauci nō erit. Quid. Plu.

SYNTAXIS.

Pluris opes nunc sunt, quàm prisci tēporis annis.
Boni consulo, id est, in bonam accipio partem. Con-
sulo te, id est, consiliū à te peto. Consulo tibi, id est,
do cōsiliū. Cōsulo honori aut famæ, id est, ꝑuideo.

Regula XIII.

Pauca recordādi patriū, quartū ue reqrūt:
Vt memini, memoror, sic obliuiscor ha-
betur.

Pauca uerba recordandi: ut recordor, memini, me-
moror, deponens, reminiscor, recolo, & hoc uerbū
obliuiscor, regunt genitiuū uel accusatiuum. Cice.
Proprium est stultitiæ, aliorum cernere uitia, obli-
uisci suorum. Ver. Quisquis es amissos hinc iam ob-
liuiscere Graios. Plaut. Faciam ut huius dici lociq;
meiq; semper meminerit, qui mihi in cursu obstite-
rit. Cic. Illud semper memento: qui ipse sibi sapiens
prodesse nequit, nequicq; sapit. Memini pro mētio-
nem facio, respuit accusatiuū, postulatq; solum ge-
nitium uel ablatiuū cum præpositiōe de. Sic dices
etiā recordor, cogito de hac re. Cice. Obliti salutis
meę, de bonis ac de liberis uestris cogitate.

Appendix.

Huc pertinent, uenio in obliuionem, uenit in men-
tem illius diei, uel uenit in mentem ille dies. Subit
cogitationi, uel subit animum cogitatio. Fugit, la-
tet me hæc res, id est, rem ignoro, aut nō recordor.
Lucanus per datiuum ait: Tu mihi causa lates.

Regula XV.

Refert, inter & est, est signans cōmoditatē, Tmesis.

E iij Offi

DE SPATIIS

Officiū ue petit quosuis patrios, nisi septē:
Refert inter & est nostraq; mea q; referto
Cum reliquis. Capiet cuiā uel cui⁹ utrūq;
Est nostrū, uestrūq; meūq; tuūq; suūq;
Hæc tria uerba, refert, interest, et est, ad alicuius rei
commoditatem, uel utilitatem, uel officium perti-
nentia, regunt quosuis genitiuos, præter septem
primitiuae speciei, mei, tui, sui, nostri, uestri, nostrū,
& uestrum; pro quibus refert & interest regunt
ablatiuos, mea, tua, sua, nostra, uestra, quibus iungi-
tur cuiā: Est uero capit nominatiuos, meū, tuum,
suum, nostrum, uestrum.

Exempla de genitiuis.

Vxoris refert, quid rerū gerat maritus nosse. Cice-
ro: Interest oīm recta agere. Idē: Adolescentis est,
maiores natu uereri. Plautus: Est miserorū, ut ma-
leuolentes sint, atq; inuideant bonis.

De ablatiuis cum interest & refert.

Terentius: Tua quod nihil refert, percontari desi-
nas. Suetonio de Iulio Cæsare. Ferunt dicere solitum,
non tam sua, quàm reipublicæ interesse, uti saluus
esset. Dices, cuius uel cuiā interest.

De nominibus cum est.

Cicero: Neque enim meum est, contra authorita-
tem senatus dicere. Idem: Tuum est consulere tem-
poribus, & incolumitati, & uitæ, & fortunis tuis.

Appendix.

Dictis ablatiuis apponuntur interdum genitiui,
unius, solius, ipsius: ut mea uniū refert. Item geni-
tiui

SYNTAXIS.

tiui signorum quorundam: ut cuiusq̄, omnium. Et numerorum cum cognatis: ut duorum, trium: paucorū, multorum. Præterea genitiui participiorum. Qui quidē omnes (ut hæc utilissima sane παρέρως addam) illis non solum ablatiuis apponuntur, uerum etiam alijs possessiuorum pronominum casibus, & genitiuis primitiuorum, mei, tui, sui, nostri, uestri, quibus etiam gerundi uorum genitiui iunguntur. Hæc per ordinem declarabo exemplis. Cicero: ex tuo ipsius animo cōiecturam ceperis. Idē: Voluntati uestre omnium parui. Liuius: Noster duorum euentus ostendat, utra gens bello sit melior. Brutus ad Ciceronem: Qui uestris paucorum respondeat laudibus. Cicero: Quocunq̄ tempore mihi potestas presentis tui fuerit. Ouidius: Copia placandæ sit modo parua tui: hic tui à tu, est fœmini generis. Hæc dedisse exempla, tanquàm formas plurium fingendorum sufficiat.

Appendix II.

Interest & refert habent etiam genitiuos, non significantes res quarū interest, uidelicet tanti, quanti, magni parui: In reliquis sæpius habent uel nomina uel aduerbia: multum, plus, plurimum, magis, minus, parum, paululū, maxime, minime, pauxillum, nihil, aliquid, quid & si qua sunt similia: ut magni mea interest. Cice. Permagni interest, quo tēpore hæc epistola tibi reddita sit. Valerius Max. Nihil interest, an humi, an sublime putrescā. Iuue. Plurimū enim intererit, quibus artibus aut quibus hunc tu Moribus instituas. Minimum interest, id

E V est,

DESPAVTERII

est, pauxillum. Minime refert, id est, nihil. Terent.
Quid tua malum, id refert? Respondet alter, ma-
gni: Malum est interiectio. Notandum est, & hos
genitios addito substantivo in ablativum mutari.
Iuven. Paruo discrimine refert,
Quo gestu lepores, aut quo gallina secetur.

Regula XVI.

Pœnitet & tædet, miseret, pudet, & piget,
optant

Accusativum patientem cum genitivo.

Hæc quinque impersonalia activæ vocis, pœnitet,
tædet, miseret, pudet, piget, regunt accusativum pa-
tientis rei cum genitivo agentis, cuius loco interdum
habent verbum infinitum: ut pœnitet me peccati,
vel pœnitet me peccasse. Tædet te vitæ, tædet te vi-
vere. Miseret Christum peccatoris. Plautus: Alio-
rum te miseret, tui te nec miseret, nec pudet. Sub mi-
seret comprehenditur miserescit, sub alijs compo-
sita: ut pertædet, dispudet. Gellius de Euripide: Ma-
trimonii pertædebat. Cornel. Nepos in vita Attici:
Nusquam suscepti operis eum pertæsum est. Pertæ-
sus ignavię: participium est, Pertæsus ignaviã: nomẽ.

Regula XVII.

De tenuis, ac obiter de alijs prepositionibus.

Sæpe tenuis patrium numero præeunte ca-
rentem,

Aut res signatẽ geminas, vult Valla tenere,

Vult ad cũ socijs quartũ, velut absq; Latinũ

Sub,

SYNTAXIS.

Sub, super, in, subter, casu iunguntur utriq;
In uario sensu: facilis docet omnia profa.

Tenus præpositio petit genitiuū pluralē, res gemi-
nas (ut Valla notauit) significantē, aut nūero singu-
lari carētē: alioqui uult ablatiuū, in plurali etiā quā
doq; genitiuū. Exēplū ubi res sunt geminę. Vergil.

Optima toruæ

Forma bouis, cui turpe caput, cui plurima ceruix,
Et crurum tenus à mento palearia pendent.

De genitio singulari numero carente. Cælius: Illi
rumores de comitijs transpadanorum, Cumarum
tenus caluerunt. De secundo genitio. Olympus
attollitur nubiū tenus. De ablatio singulari. Ver.
Lateri capulo tenus abdidit ensem. Hinc hætenus
quatenus, eatenus: quæ plæruncq; aduerbia sunt.

Vult ad cum socijs quartum.) Ad apud &c. quæ si-
mul ponuntur in Donato, regunt accusatiuum ca-
sum: ut ad patrem, apud uillam. His Valla uersus
addit, quod semper postponitur. Sallustius: Aegi-
ptum uersus.

Velut absque Latinum.) A, ab, abs, & quæ cum his
ponuntur in Donato, regunt Latinum, qui abla-
tiuus est, ut à domo, ab homine.

Sub, super, in subter.) Quatuor sunt præpositiones
accusatiuum uel ablatiuum regentes, in, sub, super,
& subter, sed plæruncq; in diuerso sensu: ut sum in
templo. Vado in forum. Vtriq; interdum casui ser-
uiunt, clam & procul præpositionibus annumeran-
dum. Curtius: Procul muro. Liuius: Procul muros
Sed hæc sine casu aduerbia sunt. Ouidius.

Sine

DE SPAUTERII

Sint procul à nobis iuuenes ut fœmina compta.
Verg. Clam ferro incautum superat.

De præpositionibus accusatiuum pe-
tentibus annotatiunculæ.

Ad & apud differunt.

Ad tam motus, quàm quietis uerbum admit-
tit: ut Samnites ingrediuntur ad Curium, seden-
tem ad focum. Apud solum quietis uerbum desy-
derat, aut saltem non exterioris motus: ut sedeo
apud Petrum.

Ad pro circiter ponitur. Cicero: Dormit ad ho-
ras tres. Elegantiam habent: Omnes ad unum pe-
riente, id est, nullo excepto. Ad amussim, ad unguẽ,
id est, exactissime, exquisita diligentia. Ad tempus.
Item ad habet uim similitudinis. Terent. Pulchra
quidem, sed nihil ad nostram hanc.

Apud, penes distinguuntur.

Apud locum aut personam innuit: ut uidi te apud
forum. Cœnauit apud Pompeium. Penes personã,
dominum ac potestatem. Ianus apud Ouidium:
Me penes est unum uasti custodia mundi. Horat.
Multa renascentur, quæ iam cecidere, cadentq;
Quæ nunc sunt in honore uocabula, si uolet usus,
Quem penes arbitriũ est, & uis, & norma loquẽdi.
Interdum, sed rarissime loco seruit. Cicero: Penes
scenam, id est, apud scenam.

Ante & post.

Ante & post, ubi accusatiuus abest aduerbia sunt,
pro antea, postea. Verg. Longo post tempore ue-
nit.

SYNTAXIS.

nit. Et dicimus, multo ante uel post, aut ante uel post multo, Item, post paulo, uel paulo post: contra indoctos.

Sic omnes præpositiones absente casu aduerbiã scunt. Persius: Nec te quæsieris extra. Plaut. Veniam aduersum tempori, id est, obuiam tempestiue.

Cis, citra cum contrarijs.

Cis & citra, quibus opponuntur trans & ultra, nihil differunt, nisi quod cis antiquius est, magisque nominibus montium uel fluuiorum præponitur: ut cis Rhenum, cis Alpes. Nec tamen male dixeris, citra Rhenum. Et cis aliquando pro ultra ponitur teste Marcello. Citra ponitur etiam pro minus quàm, ultra pro magis quàm: ut citra naturæ leges, id est, minus quàm naturæ leges patiantur. Item citra, id est, sine. Seneca: Ede citra cruditatem, bibe citra ebrietatem.

Circa, circiter, erga.

Circa ad locum & tēpus refertur: ut circa forum, circa horam tertiam. Circiter ad tempus numerumque. Plaut. Redito huc circiter meridiem. Curt. Circiter duo milia. Aliquando etiam locum dicit, & sæpe aduerbiascit: ut lapis circiter in medio quadratus.

Erga ad personam refertur. Corn. Taci. Erga populum superbum, erga principem contumeliosum. Ideo non bene Latine dicitur, Martha sollicita es & turbaris erga plurima: dicendum fuerat circa, ut monet Laurētius Valla. Sic loquitur Quintilianus: Plæraque contra frigus ex suo corpore uestium

DESPAVTERII

fiuntur, & arma ipsi ingenita quaedam, & ex obuia fere uictus, circa quæ omnia multus hominibus labor est.

Inter, Intra & extra.

Inter innuit medians aliquid: ut multa cadunt inter calicem supremamq; labra. Intra, certos loci, temporis aut alterius rei fines demonstrando in significat, habetq; contrarium extra. Horatius:

Iliacos intra muros pugnatur & extra.

Intra triduum. Intra famam. i. citra opinionem.

Infra, supra, Super, subter.

Infra ad dignitatem refertur: ut infra omnes infimos es homo nequissime. Et ad locum, habetq; relatium supra, cum quo res plerumq; significat n-
teriecto spatio distantes: ut infra tectum es, si fo-
co assideas. Nubes supra nos pendent. Vergilius:
Tum mihi cœruleus supra caput astitit imber
Noctem hyememq; ferens, & inhorruit unda tenebris.
Eodem modo subter & super relatiua sunt, nec di-
stantiam, quemadmodum illa, sed rerum conta-
ctum frequenter significant: ut sedeo super lapidē.
Urinator mirifice subter aquam durat.

Iuxta, prope.

Pro eodem accipiuntur iuxta & prope. Iuxta au-
tem aduerbium apud eloquentissimos sæpe signi-
ficat similiter, eodem modo, æque. Sallustius de
inertibus: Eorum ego uitam, mortemq; iuxta esti-
mo, quoniam de utraq; filetur. Erasmus Rotero-
damus. In aliorum pulchre ac turpiter factis, quid
deceat, quid non, iuxta uidemus.

Ob

SYNTAXIS.

Ob, propter.

Causam innuunt ob & propter: ueluti ob uirtutem amandus es. Cicero: Is denique honos mihi uideri solet, qui non propter spem futuri beneficii, sed propter magna merita claris uiris defertur, & datur. Propter etiam prope significat.

Vergilius:

Et uiridi in campo templum de marmore ponam
Propter aquam.

Ob interdum significat ante. Liui. Fœda mors ob oculos erat.

Secundum, secus.

Caper negat, recte dici, secus te sedeo: quia dicendum est, inquit, secundum te sedeo. Variat autem secundum significationem. Cicero: Proxime secundum deos, homines hominibus maxime utiles esse possunt: Hic post & quasi secundo loco significat. Item secundum te iudico, id est pro te. Secundum quietem tua imago mihi obuersata est, id est, in quiete. Vulgare est, secundum Solonem cecinit Ouidius:

Ultima semper
Expectanda dies homini est, dicitur beatus
Ante obitum nemo, supremamq; funera debet.

Vsq;.

Vsq; sine alia præpositione apposita gaudet prærunq; postponi: ut Romam usq; iter habeo. Addita præpositione transit in aduerbium. Cicero: Vsq; ad Numantiã misit. Terent. Ex Aethiopia est usq; hæc. Vsurpatur etiam quando aduerbium est, pro assiduitate, diu, semper. Plaut. Valuistin usq;.

Præ-

DESPAVTERII

Præpositiones ablatiui casus.

A, ab, abs, idem significant. Sed à solum consonantibus iungitur, ab uocalibus, raro autem alijs consonantibus quàm i consonanti & liquidis l & r: ut ab Ioue, ab lege, ab rege. Ouidius:

Viuitur ex raptò, nec hospes ab hospite tutus,
Non focer à genero, fratrum quoq; gratia rara est.
Abs uix aliter utimur, quàm ante q & t: ut abs Tito. Terentius: Abs quiuus homine beneficium accipere gaudeas.

A uel ab pro post ornate ponuntur. Persius:
O Iane à tergo quem nulla ciconia pinxit.
Item defensionis uim habent. Cicero: M. Cælius talis tribunus fuit, ut nemo contra ciuium peditorum popularem turbulentamq; dementiam à senatu, & à bonorum causa steterit cõstantius: id est, pro partibus senatus, pro partibus bonorum.

Ab epistolis, à rationibus dicitur, qui epistolis, rationibus præest. **A** secretis, id est, secretarius, secretorum socius.

Ab re, id est, præter rem, indecens, inutile. Liuius: Haud ab re duxi.

Cum.

Cum aliquando euphoniæ causa necessario postponitur: ut mecum, tecum, secum, nobiscum, uobiscum. **Qua cum**, **quo cum**, **quibus cum**, melius quàm **cum qua**, **cum quo**, **cum quibus**. Cicero: Quid dulcius, quàm habere, quo cum omnia audeas loqui, ut tecum?

Coram, clam, ante, palam.

Coram

SYNTAXIS.

Coram aduersatur clam, & differt ab ante: Nam ante oculos, longe intelligi potest. Coram proximitatem significat. Teren. Quæ mihi ante oculos coram amatorem adduxit tuum.

Differt quoq; coram à palam. Coram ad certas personas pertinet. Palam ad omnes, & ferè aduerbium est, pro manifeste. Terentius: Quæ uera audiui taceo, & contineo optime: Sin falsum, aut uanum, aut fictum est, continuo palam est.

De, e, ex.

De ab à differt: De materiam significat, quemadmodum è & ex. A nunquam materiam innuit, sed efficientem causam. Plini. Liber tam ineptus ut non de puero, sed à puero factum esse credas. Diuersa sunt igitur: Hoc de te audio, & hoc audio à te: Hic enim est causa efficiens, illic materialis.

E & ex idem significant: sed è cōsonantibus tantum iungitur, ut è iure. E republica, id est, ad utilitatem reipub. Ex tam uocalibus quàm consonantibus: ut ex arbore. Ex dignitate, id est, pro dignitate, uel ad dignitatem. E renibus laboro, id est, morbum patior in renibus. Ex sententia aliquid habere, id est, ad uotum & desyderium nostrum. Ex cōposito, id est, dedita opera.

Ex amphitheatro uenit, qui in illo fuit.

Ab amphitheatro uenit, q̄ in loco fuit illi pximo.

Pro.

Comes facundus in uia pro uehiculo est, id est, uehiculi uice. Sto pro turribus, pro Ioanne: ut turres, ut Ioannem defendam. Pro uiribus, pro uirili,

F uulga-

DESPAVTERII

uulgaria sunt. Pro foribus, id est, ante fores. Pro rostris, pro tribunali. i. in rostris, in tribunali.

Præ,

Præ significat ante: ut præ cunctis es honorandus. Et propter uel ab. Terenti. Ut fit misera præ amore. Comparationis præterea uim habet. Idem: Hic ego illum contempsi præ me.

Præpositiones communes.

In cum accusatiuo.

In accusatiuo seruit, quoties motum ad quamuis rem significamus. Motum dico, uel manifestum ut redeo in gratiam. Horatius:

In uitium ducit culpæ fuga si caret arte.

Vel latentem: ut auaritia crescit in horas. Martia.

Hesternò fœtere mero qui credit Acerram,

Fallitur, in lucem semper Acerra bibit. Vergil.

Scinditur incertum studia in contraria uulgus.

In pro cōtra ponitur: ut crudelis in priuignos nouerca. Inuehor in æmulum. Vergilius:

Quid meus Aeneas in te committere tantum?

Quid Troës potuere?

Item in pro erga. Idem:

Accipit in Teucros animum, mētemq; benignam.

In & sub cum ablatiuo.

Cum in loco, aut alia re quid fieri significamus, in & sub ablatiuum postulāt: ut uersor in foro, sub dio, sub nocte. Cicero: Verum decus in uirtute positum est, quæ maxime illustratur magnis in reipublic. meritis. Vergilius:

Aedibus in medijs nudoq; sub ætheris axe

Ingens

SYNTAXIS.

Ingens ara fuit. Ovidius:
Scilicet ut fuluum spectatur in ignibus aurum,
Tempore sic duro est experiunda fides.

In pro inter ponitur. Vergilius:
Cedit & Ripheus, iustissimus unus
Qui fuit in Teucris.

Sub cum accusatiuo.

Sub accusatiuum habet, ubi motus fit ad rem: ut
eo sub tectum. Vergilius:

Postesq; sub ipsos Nituntur gradibus.

Item sub pro paulo ante uel circa. Erasmus: Sub
cœnam paulisper inambula, cœnatus idem facito:
sub somnum exquisiti quidpiam ac dignum memo-
ria legito. Et pro statim post: ut sub hæc uerba.
Cicero Planco: Sub eas statim recitatae sunt tuæ.

Super & subter cum accusatiuo.

Super quando aduersatur præpositioni subter,
cum accusatiuo sæpius legitur: ut super aëra æther
est. Similiter quoties ultra significat: ut super Ga-
ramantes & Indos proferet imperium. Et præter,
Sueton. Super æthera flagitia.

Sic subter siue quies fuerit, siue motus, accusati-
uum ferè semper habet. Poëtice interdum ablati-
uum. Vergilius:

Subter densa testudine.

Super cum ablatiui.

Super pro de positum habet ablatiuum.

Vergilius:

Multa super Priamo rogitans, sup Hectore multa
Præterea pro in aut propter. Ver. Fröde super uir

F n̄ ridi.

DESPAVTERII

ridi. Non moueor super hac re, id est, propter hanc rem.

Regula XVIII. de genitiuo, & obiter de alijs casibus pro aduerbijs loci.

Quæstio si fiat per ubi, nomenq; prioris Sit numeri & proprium, seu primæ siue secundæ,

In patrio dabo qñ locum designo minorē. Militiæ, belli, atq; domi sic ponis, humiq; Addimus interdum dictis terræq; togæq;.

Propria nomina pagorum & oppidorum (quæ minora loca dicuntur) primæ uel secundæ declinationis, singularis numeri: & appellatiua, militiæ, belli, domi, humi, terræ, & togæ, cum quæstio fieret per ubi, apponentur uerbis uel participijs in genitiuo, pro aduerbijs loci: ut si quæretur, ubi est Papa? Optime respondebis, est Romæ. Vbi studui? Studi Gandau. Vbi est segnis? Domi. Vbi agit temerarius? Militiæ. Sic poma iacent humi. Condo corpus terræ, id est, in terra. Gratus principi belli togæq;. Hoc per ablatiuū dicere posses. Plinius: Dubium est, toga ne an bello præstantior fuerit. Humi construitur etiam cum uerbo motus ad locum. Vergilius:

Nec prius absistit, quàm septem ingentia uictor
Corpora fundat humi. Idem:

Procumbit humi bos.

Si ternæ nomen fuerit, numeriue secundi,
Cū ruri dabit terno aut sexto, mage terno.
Nomina

SYNTAXIS.

Nomina propria oppidorum aut pagorum ter-
tiae declinationis, aut pluralis numeri, cum quaestio
fieret per ubi, ponuntur pro aduerbijs loci in dati-
uo uel in ablatiuo, elegantius autem in datiuo, cum
appellatiuo ruri: ut Terentius natus est Carthagi-
ne; uel natus est Carthagini. Tarquinius uixit Ga-
bijs. Studes Athenis. Ruri philosopharis. Dices &
rure per ablatiuum. Liui. Scipio uitam Linterni egit
sine desyderio urbis: morientem rure, eo ipso loco
sepeliri se, iussisse ferunt. Per datiuum locutionem
esse lepidiorem, innuit Seruius, nec desunt apud la-
tinos scriptores testimonia. Cicero: Conuento An-
tonio Tyburi. Liuius: Quae Romae quaeque Cartha-
gini acta.

Appendix.

Non solum pro aduerbijs localibus quidam da-
tium ponuntur, sed inueniuntur etiam pro aduer-
bijs temporis positi, aut uerius aduerbia sunt: ut te-
pori, luci, uesperis, quibus addi potest forti, id est, per
sortem. Vergilius:

Sunt quibus ad portas cecidit custodia forti.

Terentius: Nunquam tam mane egredior, neque
tam uesperis domum reuertor, quin te in fundo con-
spicer fodere.

Tum sextum casum, si quoniam per unde rogaris,
Aut qua, responde: Si per quod, ponito quartum
In proprijs, quibus usque cupit rus, cum domo addi.

Nomina propria oppidorum aut pagorum, ubi
quaestio fieret per unde, aut per qua, ponuntur pro
aduerbijs loci in ablatiuo sine praepositione, cum

F ij ducibus

DE SPAVTERII

Duobus appellatiuis rus & domus: ut unde uenis?
Venio Roma, Tybure, domo. Terētius: Timeo ne
pater iam rure redierit. Qua ibis Romam? Colo-
nia: Sed hic per præpositionem sæpius loquuntur
propter amphibologiam uitandam: ut per Colo-
nia in proficiscor Romam uersus.

Si per quo, ponito quartum.) Nomina propria
oppidorum uel pagorum, ubi quæstio fieret per
quo, ponuntur sine præpositione in accusatiuo, cū
appellatiuis, rus & dom^o: ut quo uadis? Vado Gan-
dauum, Brugas, Parrisios. Terent. Ego cum filio
rus ibo. Vergilius:

Ite domum saturæ, uenit Hesperus, ite capellæ.
Barbarus haud fies, apponēs p̄posituras.

Si quis dictis noībus præpositionē interdū adij-
ciat, nō censebitur barbare loquutus. Quintil. In do-
mo furtū factū ab eo, qui domi nō fuit. Liui. Legati
ab Ardea ueniūt. Cice. Ad Capuā uel ad Luceriam
iturus putabatur. Maxime autē uti licet ad, ubi lo-
cū proximū significam^o: ut hostes uenerūt ad Gan-
dauū, id est, in locum Gandauo uicinum.

Appendix,

Accedentibus adiectiuis, uix adesse potest præ-
positio. Propertius: Magnum iter ad doctas profi-
cisci cogor Athenas. Excipiuntur meus, tuus, suus,
noster, uester & alienus. Dicimus enim, sum domi
meæ, tuæ, &c. Cice. Malo esse cū timore domi meæ,
quā cū periculo domi alienæ. Dicendū est igit, uer-
sor in domo ampla, magnifica regia: nō aut, uersor
domi amplæ, magnificæ, regię. At Liui. ait: Capuā
flectit

SYNTAXIS.

flectit iter luxuriantem longa foelicitate ac indulgentia fortunæ. Sic & alij interdum. Eodem quoque modo maiorum locorum nomina, sine præpositiõe aduerbialiter posita inuenies: licet aliter grãmatici præcipiant, ut subnotabimus.

Annotatiuncula generalis.

Diximus ubique propria oppidorum et pagorum nomina, quia proprijs aliorum locorum, ut regionum, insularum, montium, fluuiorum, & præter dicta, appellatiuis omnibus adhæret præpositio, siue actio fiat in loco, de loco, per locum, seu denique ad locum. Plan. Cicroni: Ab Hisara castra moui, pontem tamen quem in Hisara feceram, castellis duobus ad capita positis reliqui. Vergil.

Per uarios casus, per tot discrimina rerum,

Tendimus in Latium. Horatius:

Impiger extremos currit mercator ad Indos,

Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes.

De aduerbijs localibus.

Vbi, quò, quà, unde, quorsum, & quousque, de loco querunt, si nec relatiue, nec infinite ponantur. Quæcunque autem nomina ad hæc prima quatuor diximus responderi, eadem ad quorsum & ad quousque in accusatiuo reddi possunt, adiecto uersus, quando per illud: & usq;, quando per hoc facta est quæstio: ut quorsum tenes iter Aenea? Carthaginem uersus. Quousq; te fata trahunt? In Italiam usq;. Hoc tamen sæpe intelligitur teste Valla. Sed de nominibus satis. Tribuuntur etiam singulis sua aduerbia, de quibus nunc agendum est.

F iiij

Ad

DESPAVTERII

Aduerbia in loco.

Ad ubi respondentur, hic, illic, istic, ibi, alibi, alibi, ibidē, ubiq; ubilibet, ubiuis, sicubi, necubi, nuncubi, passim, uulgo, imibi, usquam, nusquam, peregre, alicubi, intus, foris, superius, inferius, uel supra, infra.

Aduerbia ad locum.

Ad quò respondentur, huc, illuc, istuc, intro, foras, eò, eòdem, alio, aliquo, quoq; quolibet, quouis, quodā, quopiā, siquo, neq; ultro, citro, utroq; neutro, peregre, usquam, nusquam, quoquo, quocunq; supra, infra, uel superius, inferius. Inuenies interdū hoc, isto, illo, pro huc, istuc, illuc.

Aduerbia per locum.

Ad quā respondentur, hac, illac, istac, usquam, nusquam, intus, foris, ea, eadem, quaqua, quacunq; quaq; qualibet, siqua, nequa, aliqua, alia, utraq; & recta. Terentius: Cur non recta introisti? Cicero: Recta uenit ad me.

Aduerbia de loco.

Ad unde respondentur, hinc, illinc, istinc, intus, foris, utrinq; undiq; cominus, eminus, intrinsecus, extrinsecus, utrinsecus, forinsecus, nusquam, inde, peregre, superne, inferne, stirpitis, humanitus, radicitus, coelitus, undeunde, undecunq; undelibet, aliunde, alicunde, sicunde &c.

Dehinc non loci, sed ordinis aduerbiū est, pro post hoc. Abhinc temporis est, pro ab hoc tempore.

Aduerbia locum versus.

Ad quorsum respondentur, horsum, istorsum, illorsum,

SYNTAXIS.

illorsum, sursum, deorsum, antorsum, dextrorsum, laeuorsum, sinistrorsum, retrorsum, aliorsum, quoquouersus, uel quoquouersum.

Aduerbia usq; ad locum.

Ad quousq; respondentur, hucusq;, istucusq;, illucusq;, haectenus. &c.

Annotatiuncula generalis.

Hic, illic, istic, & cetera eodem modo differunt, quo pronomia, hic, iste, ille. Hic pronomen pertinet ad primam personam, & me significat, aut meum, aut quod est, ubi ego sum, uel habito, aut de quo loqr.

Iste refertur ad secundam, & significat te, aut tuum, aut quod est ubi habitas, uel de quo loqueris.

Ille ad tertiam pertinet, & neutrum praedictorum significat, sed tertium quiddam. Plaut. Quis est, quem uidemus uenientem, pannosum ac squalidum? Ille ne est noster Syrus?

Hic aduerbium significat in loco, ubi ego sum. Istic in loco, ubi es tu. Illic in loco, ubi est de quo loquimur. Huc, id est, ad hunc locum. Istuc, id est, ad istum locum, in quo tu es. Illuc, id est, ad illum locum, in quo nec ego sum, nec tu. Sic dices de alijs.

DATIVI REGIMEN.

Regula prima.

Fixa dabunt ternum substantiuo mediante Verbo, quod per habet contingit sepe resolui.

Omne nomen substantiuum potest regere datiuum mediante uerbo substantiuo, quod exponitur per habeo: ut mihi liber est, tibi pecunia, id est, ego

F **v** librum

DESPAVTERII

librum habeo, tu pecuniam. Vergil. Sancta probis
pax est. Idem:

Ludite secure, quibus est æs semper in arca.

Dic etiam, mihi bene est. i. bene habeo, bene ualeo.

Sunt qui dicunt, huius regulæ datiuū à nomine re-
gi mediante uerbo substantiuo. Alij dicunt, regi ab
ipso uerbo: Suum cuiq; relinquo iudicium.

Regula Secunda.

Ternū pro quarto aut sexto cū p̄posituris,

Ponim⁹: It clamor cœlo, mihi filia curæ ē.

Cur tibi despicior? Nūc oībus itur ad aurū.

Datiuus ponitur sæpe pro accusatiuo uel ablati-
uo cum præpositione: ut it clamor cœlo, id est, ad
uel in cœlum. Inferetq; Deos Latio, id est, in Latiū.

Despicior tibi, id est, à te. Curritur omnibus ad au-
rum, id est, ab omnibus. Tu es mihi uisus. Publius:

Mora omnis odio est, sed facit sapientiam.

Gemini datiuī.

Sunt quæ præter datiuum huius regulæ, alium
admittunt datiuum: ut filia est mihi curæ. Sum ti-
bi auxilio, præsidio, consilio, commodo. Terentius:

Sunt hæc tibi nuptiæ cordi? Horatius:

Nec timuit sibi ne uitro quis uerteret olim.

Sic, do tibi hanc rem doti, uel dotem. Sum tibi docu-
mento, uel documentum. Plautus: Est ager hic no-
bis sub urbe, eum dabo dotem forori.

Regula tertia.

Acquisitiue si ponas uerba, datiuum

His dato, Cōis ferme omnibus esto dtūs.

Omne

SYNTAXIS.

Omne uerbum acquisitiue positum regere potest datiuum rei acquirentis, in cuius honorem, uiltuperationem, utilitatem, damnum, lætitiã, iucunditatem, fauorem, peritionẽ, similitudinem, aliquid fieri significamus: ut doce mihi prolem. Cicero: Nõ omnibus dormio. Vergilius:

It hasta Tago per tempus utrunq;. Idem:

Centum cui templa Sabæo thure calent.

Perfius ad desidem: Tibi luditur effluis amens Contemnere. Horatius:

Omnem crede diem tibi diluxisse supremum.

Ouidius:

Casus ubiq; ualet semper tibi pendeat hamus:

Quo minime credis gurgite piscis erit.

Cum datiuo accusatiuum regentia.

Decuplicia uerba datiuum cum accusatiuo plærunque regunt.

Primo, uerba comparandi.

Comparo, compono, confero, assimilo, accommodo, æquo, exæquo, adæquo. postpono, posthabeo antepono, antefero: ut comparo Vergilium Homero, uel per ablatiuum cum Homero. Horatius:

Interdum uulgus rectum uidet, est ubi peccat.

Si ueteres ita miratur, laudatq; poetas,

Vt nihil anteferat, nihil illis comparer, errat.

Cicero ad Lepidum: Hoc esse animo scito omnes sanos, ut mortem seruituti anteponant. Confero te Ioanni, id est, comparo. Confero tibi uel in te beneficium, id est, do. Confero me ad uillam, id est, eo.

Secundo, dandi uel reddendi.

Ver-

DESPAVTERII

Verba dandi, do, dono, impertio uel impertior, partior, impendo, diuido, distribuo, præbeo, lego, as, exhibeo, concedo, mutuo, commodo, foeneror, stipulor, adhibeo, adijcio, adiungo, admoneo, addo, & similia.

Reddendi, reddo, restituo, resigno, retribuo, re-
pendo, repono, refero, soluo & cætera : ut par pari refero. Plaut. Do tibi operam, si quid est, quod me uelis. Horatius:

Quis scit an adijciant hodiernæ craftina uitæ
Tempora dij superi?

Dicimus, dono tibi equū, & dono te equo, Dono te ciuitate, id est, efficio te ciuem. Impertio uel impertior tibi salutem, uel impertior te salute.

Tertio, iubendi & prohibendi.

Verba iubendi, iubeo, præcipio, mando, impero, iniungo, committo, edico, & cætera.

Prohibendi, ueto, prohibeo, nego, denego, interdico. &c. Publius: Nil peccent oculi, si animus oculis imperet. Iubeo tibi hanc rem, & aliquando, iubeo te hanc rem, cum duobus accusatiuis. Cicero: Non quia te aliquid iuberem: subaudiri uidetur facere. Prohibeo, interdico tibi domum, uel prohibeo, interdico te domo. Plautus: Damna multa mulierum, me uxore prohibent. Interdico sepius inuenies cum datiuo & ablatiuo : ut interdico tibi domo mea. Per eosdem casus & impersonaliter lepidè loquimur. Cicero: Male rem gerentibus patrijs bonis interdici solet. Passiue dices, interdico aqua & igni: aut aqua & ignis interdiciuntur mihi. Huc pertinet, tempero & moderor. Plautus: Linguae tempera.

SYNTAXIS.

pera. Tempero iram, & ab ira. Moderor tibi & tē.

Quarto, nunciandi.

Verba nunciandi, indicandi, declarandi: Indico, nuncio, declaro, annuncio, insinuo, manifesto, reuelo, recludo, refero, patefacio, aperio, monstro, ostendo, significo, lego, interpretor, suggero, dico, prædico, exprimo, narro, enarro, memoro, recenseo, recito, repeto, refero, respondeo, fari, loqui &c. Indico tibi ueritatem: primæ coniugationis secundam syllabam corripit. Indico uentri bellum, id est, denuntio: tertiæ est, & secundam producit. Dico tibi diē, id est, tempus constituo. Refero tibi hanc rem, id est, narro. Refero ad te. i. in consultationem fero. Quintil. Non retulit ad matrem, nos propinquos consuluit, non amicos. De his referam ad senatū, potius quam hæc referam ad senatum. Refero tibi acceptum, id est, fateor me accepisse abs te. Cicero: Vitam acceptam refert clementiæ tuæ. Respondeo quæstioni & ad quæstionē. Structuram perpendiculo, uel ad perpendiculum respondere oportet .i. conuenire. Vergilius:

Illa seges demum uotis respondet auari

Agricolæ. i. satisfacit.

Quinto, uendicandi.

Vendico, adscribo, usurpo, occupo, addico, acquiro, adipiscor &c. nō idē, sed simile qd significātia: ut uendico mihi hunc librū. Adscribo tibi honorē.

Sexto, mittendi.

Mitto, transmitto tibi literas. Sæpius, mitto ad te, scribo ad te, quā tibi dicimus. Legauit rex ad nos
decens

DESPAVTERII

decem oratores. Destino tibi literas, pro mitto, raro legitur, sed proprie significat assigno, delibero, constituo. Vergilius: Me destinat aræ.

Septimo, opponendi.

Oppono, obijcio, offero, offundo, & cætera. Cicero in Sallust. Ego meis maioribus uirtute mea præluxi: Tu tuis uita, quam turpiter egisti, magnas offudisti tenebras: Quare noli mihi antiquos uiros obiectare.

Octauo, promittendi.

Spondeo, despondeo, promitto rogatus, pollicitor ultro, pollicitor, recipio: ut redde quæ coram recepisti mihi, id est, promissisti. Recipio te, notum est. Do tibi fidem, id est, sancte promitto. Habeo fidem, id est, credo.

Nono, subiugandi.

Subijcio, submitto, supero, debello: ut rex subiugauit sibi hostes. Horatius:
Mihî res, non me rebus submittere conor.

Decimo, uaria uerba.

Postremo plurima uerba, de quibus non est certa regula, datiuum & accusatiuum postulant: ut minor, interminor, debeo, inuideo. Plinius: Neque ego, ut multi, inuideo alijs bonum, quo ipse careo. Debeo tibi uitam. Assuesco pro assuefacio: nam alioqui solum datiuum habet. Quintil. de puero: Non assuescat, ne dum infans quidem est, sermoni, qui dediscendus sit. Suadeo, persuadeo. Plautus: Oda ego aurum, multa multis sæpe suasit perperam. Impono urbem monti. Impono tibi, id est, decipio te. Com

SYNTAXIS.

te. Commendo te regi, id est, amice cōmitto. Com-
mendo te apud regē, id est, laudo. Credo, fido, con-
fido, committo. Terentius: Ah scelestā, ouem lupo
commisisti. Dices etiam, fido, confido hac re. For-
mido, metuo, timeo te, ne quid mali mihi facias.
Publius: Inimicum quāuis humilē, docti est me-
tuere. Formido, metuo, timeo tibi: ne quid mali
tibi contingat: ut metuo tibi infortunium.

Annotatiuncula generalis.

Quemadmodum datiuus sæpe ponitur pro ac-
cusatiuo aut ablatiuo cum præpositione, ita uicif-
sim quandoq; accusatiuus aut ablatiuus mediante
præpositione uerbis adhærent loco datiui. Hinc
uariam constructionem multa uerba sortiuntur:
ut loquor tibi, ad te, uel loquor tecum. Misceo a-
quam uino uel cum uino. Nitor hastæ, uel hasta,
uel in hastā, sed peculiare est, nitor ad hanc rē. Fab.
Altius ibunt, qui ad summa nituntur. Huc plurima
sane pertinet uerba, quæ diligēti lectione obseruan-
da ac usu, qui ubiq; multū potest, discenda censeo.

Verba datiuum ut proprium casum regentia.

Tertius est uerbis ppri⁹ natis fore, sum, fit,
Aq; manēte facit, poscūt hūc sepe p, ob, cō,
Ante, sub, inf, ad, in, tū præ cōiuncta, qb⁹ do
Occurro, faueo, studeo, medeorq; & adu-
lor, (quartum:
Auxilior, famulor, noceo, sed dat iuuo
Pareo, p̄sideo, pugno, cū parcere grator.

Quæq;

DESPAVTERII

Fit pcc
tingit. Queq; frequēter erūt impersonalia iunge:
Cōtingit, restat, placet euenit, accidit et fit,
Sufficit, & constat, libet, & liquet, & dolet,
adde

His uacat & cōducit et expedit & licet atq;
Conuenit & p̄stat: sed dicitō, p̄tinet ad me,
Attinet & spectat recte cōiungimus isti.
Multa regunt ternum, quibus haud est re-
gula certa,

Datiuum ut proprium casum regunt ver-
ba vnde uigecuplecia,

Primo, composita à fore.

Composita à fore datiuum sibi proprium exi-
gunt: ut spero mihi hæc profore. Vtinam Ioannes
adforet nobis. Cicero Sulpitio: Maior mihi ratio
adfore nulla potest, quàm coniunctio consuetu-
rudinis sermonumq; nostrorum.

Secundo, à sum,

Composita à sum: ut adsum, desum, obsum, pro-
sum, absom, insum. Publius: Luxuriæ desunt mul-
ta, auaritiæ omnia. Asinius Pollio Ciceroni: Neq;
deesse, neq; superesse Reipub. uolo, id est, superstes
esse. Super sum labori, id est, uinco laborem. Quæ-
dam pro datiuo uel accusatiuum uel ablatiuū ad-
dita præpositione sortiuntur: dicimus enim adsum
pugnæ, adsum in pugna, uel adsum ad pugnam.
Proinde puer fac memineras iam datæ annota-
tunculæ.

Tertio

SYNTAXIS.

Tertio, à facio & fio.

Composita à facio & fio, ubi facio non mutat a in i: ut satisfacio tibi, satis fit tibi. Malefacio, benefacio patri. Sallust. Pulchrum est benefacere Reipub. Brutus Cicerōi: Cui re gratias uix referre possum, huic uerbis non patitur res satisfieri.

Quarto, cum præpositionibus quibusdam composita.

Verba plurima cum his præpositionibus, ob, con, ante, sub, inter, ad, in, præ, composita datiuum postulant.

Ob.

Occumbo, obluctor, obrepo, obgannio, obmurmuro, occino, obturbo. Verg. In utrumq; paratus, Seu uersare dolos, seu certe occumbere morti. Idē: Genibusq; aduersæ obluctor arenæ.

Con.

Condormio, consono, colludo, conuiuo. Commoriar tibi uel tecum. Cicero: Omnis oratio moribus cōsonet. Teren. Ex Andro commigrauit huic uiciniae. Et nomina quædam à con composita datiuum habent: ut concolor coruo, cognominis Paulo.

Ante.

Antecello, antecedo, anteeo, antesto, anteuerto illi uel illum doctrina. Cicero pro Archia: Antecellere omnibus ingenij gloria contigit. Plaut. Virtus omnibus rebus anteit. Terent. Miror ubi ego huic anteuerteterim, id est, hanc præcesserim. Sueton. in

G

Augusto

DESPAVTERII.

Augusto: Magnificentia omnes antecessit.

Sub.

Succedo tibi: subiicio, subiaceo, suboleo: ut pecunia fortunæ subiacet. Verg. Nostris succede penatibus hospes. Plautus: Subolet iam uxori, quod ego machinor.

Inter.

Interfero, interfono, interuenio, intersum, intermisceo, intermico: ut lupus interuenit fabulæ. Claudian. Rutilum squamis intermicat aurum.

Ad.

Arrideo, acclamo, asto, acquiesco, assideo, adhæreo, appropinquo, allabor, admolior, adigo: ut Lucretia adegit cultrum cordi. Horatius: Parcus ob hæredis curam, nimiumque seuerus Assidet insano. Verg. Antiquis Curetum allabimur oris.

In.

Impêdeo, insurgo, insufurro, inhio, innitor, immoror, inhæreo, infideo saxis. Cice. Omnibus quorum mens abhorret à ratione semper aliquis alijs dolor, alijs terror impendet. Verg. Vela cadunt, remis insurgimus. Immineo, incedo pro inuado, immitto illi uel in illum. Ouidius:

Imminet exitio uir coniugis, illa mariti.

Cicero: In nostras fortunas imminet. Vergilius: Regibus incessit magno discordia motu.

Sed incedo & alia nonnulla ab in composita accusatiuum quoque exigunt sine præpositione, per regulam quintam constructionis accusatiui. Intendo uires, id est, extendo. Intēdo animū studijs, id est, do operam

rara

SYNTAXIS.

ram studijs. Horatius:

Inuidia uel amore uigil torquere, si non
Intendes animum studijs & rebus honestis.

Præ.

Præpōdero, præniteo tibi fide. Cice. Suis maioribus uirtute præluxit. Præcurro, præeo, præcedo, præsto oibus uel oēs. Plaut. Vestrae fortunæ meis præcedūt. Cæsar: Heluetij reliqs Gallos uirtute præcedūt. Cice. Hoc præstat amicitia, ppinquitati, qd ex propinquitate beneuolētia tolli pōt, ex amicitia nō pōt. Quintil. Præstat ingenio alius alium.

Quinto, uerba occurrendi.

Verba occurrendi datiuum habent. Persi. Veniēti occurrere morbo. Sic obuio, obsto, obsisto, occurso. Vergilius:

Occurrere capro, cornu ferit ille, caueo.

Ouidius:

Principijs obsta, sero medicina paratur,
Cum mala per longas conualuere moras.

Obuius nomē & obuiam aduerbium similiter datiuum regunt: ut sum tibi obuius. Venio tibi obuiam. Sic præuius. Ouidius: Præuius aurore lucifer ortus erat.

Sexto, fauendi.

Verba fauendi: Fauero amico. Sic annuo, arrideo, subscribo, cōsentio, assentio uel assentior, hæreo, adhæreo, adstipulor, cōcino, suffragor, accedo, bene uolo, bene cupio, bene opto. &c. Vergilius:
Iuppiter omnipotens audacibus annue ceptis.

Cicero: Senatus mihi assensus est. Assentior quicq; re

G ij git as

DESPAVTERII

git accusatiuum cum datiuo. Cice. primo de Oratore: Cætera assentior Crasso. Idem: Quare tibi Antoni utrumq; assentior. Vergilius: Aspirat primo fortuna labori, id est, fauet, auxiliatur. Cicero: Ad hanc laudem aspirare non possunt, id est, de hac laude acquirenda ne spirare quidem possunt. Accedo tuæ sententiæ, id est, assentior. Nouum plerunque infortunium nouo accedit dolori, siue ad nouū dolorem, id est, adiungitur.

Septimo, studendi.

Verba studendi & diligentiam adhibendi. Studeo, incūbo, incubo, attēdo, indulgeo, infisto, insto, inhio, infudo, inuigilo, innitor, uaco, inhæreo, operam do, impendo, nauo, adhibeo operam: ut studeo grammaticæ. Inuigilo pecuniæ. Cicero: Quā tum quisq; reipub. studuit, tantum mihi fuit aut amicus aut aduersarius. Studeo pro uehementer cupio, aut uolo regit accusatiuum. Idem: Vnum sentitis, unum omnes studetis. Dicimus incumbo laudi, & incumbo ad uel in laudem. Tullius: Mi Plance incumbe toto pectore ad laudem. Idem: Incumbe per Deos immortales in eam curam & cogitationem, quæ tibi summam dignitatem & gloriam afferat. Illud autem Vergilij:

Incubuitq; thoro, dixitq; nouissima uerba:

Pertinet ad composita ab in. Attēdo iuri uel ius.

Insiste negotio sapienter, id est, da operam. Insiste bonorum uestigijs, id est, innittere. Habet etiam accusatiuum. Vergilius:

Nulli fas casto, sceleratum insistere limen.

Insto operi, id est, diligenter infisto. Insto opus, id est, ag

SYNTAXIS.

est, aggredior, facio opus. Tibi multa bona instant
à me, id est, futura sunt. Vergilius:

Heu quantæ miseris cædes Laurentibus instant.

Vaco pro cesso aut careo capit ablatiuum cum
à uel ab: ut uaco à labore, à studio, id est, non labo-
ro, non studeo. Cicero: Vacare à culpa, magnum est
solatium. Quandoq; præpositio omittitur. Idem:
Nullum est tempus, quod iustitia uacare debeat.
Huius constructionis causam require in regula no-
na genitiui.

Octauo, medendi.

Medeor & medicor, & si qua sunt his significa-
tione conformia. Vergil. Senibus medicantur an-
helis. Lactantius: Circumspice conscientiam tuam,
& iniquitatum medere uulneribus. Legitur etiam
utrumq; cum accusatiuo.

Nono, adulandi.

Adulandi uerba: Adulor, blandior, assentor, ap-
plaudo, lenocinor, palpor: ut adulor diuiti, blãdior
matri, assentor nobili, indoctis applaudit plebecu-
la. Cice. Tibi seruiet, tibi lenocinabit. Plaut. Obser-
uatote, quã blãde mulieri palpabit. Palpo. as. idẽ qđ
palpor accusatiuũ regit, aut datiuum.

Decimo, auxiliandi.

Verba auxiliãdi: Auxilior, subuenio, succurro, ad-
miniculator, opitulor, patrocinator, commodo, subeo,
prospicio, prouideo, caueo, consulo, de quo dictum
est latius: ut auxilior tibi, subuenio pauperi. Caueo
tibi, id est, prospicio. Lege cautum est, id est, proui-
sum est. Caueo periculũ, id est, fugio. Caueo te uel

G iij à te,

DESPAVTERII

à te, id est, pvideo ne mihi noceas. Plautus: Qui cauet ne decipiarur, uix cauet, quē etiam cauet. Conducit confert huic rei, uel ad hanc rem, id est, utile est. Iuuo nunc accusatiuū habet, olim etiā datiuū.

Vndecimo, famulandi.

Verba famulandi, ut famulor diuiti. Sic ancillor, seruior, inferuior. Eras. Nil magis optandū, quā ut sacerdos immunis à coniugio, liber ac totus seruiat domino suo.

Duodecimo, nocendi.

Nocendi uerba: Noceo, resisto, inimicor, reluctor, obnitor, infidior, obloquor, detraho, succenseo, indignor, irascor, derogo, obtrecto, incommodo, officio, renitor, iniurior, aduersor, obsisto, obsto renuntio, dissentio, refragor, inuideo, male uolo: ut noceo nemini, deus superbis resistit. Horatius: Eurapelus cuicumq; nocere uolebat, Vestimenta dabat pretiosa. Terentian. senex de Dauo: Quem ego credo manibus pedibusq; obnixè omnia facturū: magis id adeo, mihi ut incommodet, quàm ut obsequatur gnato. Derogo, detraho tibi uel de te. Cicero: Indignum est de lege aliquid derogari, aut legem abrogari. Idem: Ille in Achaia non cessat de nobis detrahere. Aemulor illi, id est, inuideo. Aemulor illum, id est, imitor. Illudo, insulto, illi uel illum aliquando. Lædo illi per datiuum ueteres dixerunt, nunc uero, lædo illum.

Decimotertio, parendi.

Verba parendi siue obediendi: Pareo, obedio, obtempero, acquiesco, morigeror, obsequor, genculor

SYNTAXIS.

culor, supplico, audio, ausculto, cedo, concedo: ut pareo magistro, obedio patri. Tibullus:

Longa dies homini docuit parere leones.

Audio tibi uel audio te, id ē, obedio. Cicero: Si me audies, uirabis inimicitias. Audio cum datiuo rarius est. Audiens dicto sæpissime legitur: sed hic audiens nomen est, teste Diomede. Ausculto autem pro obedio, plerumq; datiuum habet. Dauus apud Terentium: Nec quid agam certum est, Pamphilū ne adiutem, an auscultem seni. Cedo, concedo tibi, id est locum do. Ouidius:

Cedit amor rebus, res age tutus eris.

Cedūt mihi hæc bona, id est, in ius meum ueniunt.

Concedo fato, id est, merior.

Decimoquarto, præsidendi.

Verba præsidendi: ut p̄sideo, p̄sum &c. Cice. Debeo sperare, omnes deos, qui huic urbi præsident, mihi ac mereor relatueros esse gratiam.

Decimoquinto, pugnandi.

Pugnandi uerba poëtice datiuum regūt, apud oratores & historicos ablatiuum habent intercedente cum, elegantissime accusatiuum etiam cum præpositione in: ut pugno tibi, uel tecum uel in te: sic certo, digladior, concurro, congregior & cætera. Vergilius:

Montibus in nostris solus tibi certet Amyntas.

Cicero: Aequitas, temperantia, fortitudo, prudentia, uirtutes omnes certant cum iniquitate, luxuria, ignauia, temeritate, cum uitij omnibus.

G iij Atres

DESPAVTERII

At rebello, repugno & quædam alia nusquam nõ datiuum habent. Plinius: Difficilius est uoluptati repugnare, quàm iræ. Ouidius: Ignauis precibus fortuna repugnat. Sunt item quæ accusatiuum habent sine præpositiõe: ueluti debello & expugno.

Decimosexto, parcendi.

Verba parcēdi & ueniam dandi: ut parco, ignosco. Publius: Bonis nocet, quisquis pepercerit malis. Plautus: Stultitiæ adolescentiæq; eius ignoscas. Ignosco potest habere accusatiuum cum datiuo. Idem: Nunc hoc mihi ignoscas quæso. Sic parco pro conseruo. Vergilius: Multa talenta natis parce tuis. Parce lachrymis, iniuriæ, uindictæ, metu, id est, abstine à lachrymis, ab iniuria & cætera. Vergilius: Parce metu: pro metui, antiquus datiuus est. Dicimus etiam per infinitiuum, parce lachrymari. Verg. Parce pias scelerare manus.

Decimoseptimo, gratulandi.

Verba gratulandi: ut gratulor & grator poëtis, historicisq; proprium. Ouidius: Gratulor huic terræ, quod abest regionibus illis.

Vergilius:

Inueni germana uiam, gratare sorori.

Dicimus, gratulor tibi hanc rem, hac re, de hac re. Cicero: Gratulor tibi uictoriam. Idem: Gratulor tibi affinitate uiri mediusfidius optimi. Idem: Quod mihi de Italia gratularis, agnosco humanitatem tuâ. His cognata sunt, gaudeo, gratificor, & gratum

SYNTAXIS.

gratum facio. Cicero: Tibi gratulor mihi gaudeo.

Decimooctauo, impersonalia quaedam.

Quaedam uerba cum infinitiuo impersonalia, sine eo personalia (sed raro aliter quam in tertia persona) regunt datiuum: ut contingit, restat & reliqua uersibus comprehensa, quibus cognitio non erit labor, synonymorum contrariorum constructionem perspicere: qualia sunt, obtingit, obuenit, placet, displicet, superat, superest, reliquum est, colibet, sedet, patet &c. De impersonalibus exempla.

Horatius:

Non cuiuis homini contingit adire Corinthum.

Ouidius:

Non uacat exiguis rebus adesse Ioui.

De personalibus.

Horatius:

Quod satis est, cui contingit, nil amplius optet.

Publius:

Cui plus licet quam par est, plus uult quam licet.

Stat & prestat impersonalia raro datiuum habent expressum. Vergil. Stat casus renouare omnes. Salustius: Nonne emori per uirtutem prestat, quam uitam per dedecus amittere? Pertinet, attinet, spectat ad me, dicendum est, non autem mihi.

Decimonono, uaria.

Multa regunt datiuum, de quibus certa non constat regula: ut fit iudicio. Cano receptui: ut milites a pugna redeant. Cano progressui: ut ad pugnam progrediantur. Intercedit mihi tecum amicitia. Datiuus interdum solius festiuitatis causa uerbis appingitur: ut suo sibi hunc iugulo gladio. Horatius:

G V Quid

DE SPAUTERII

Quid mihi Celsus agit?

ACCUSATIVI REGIMINIS

Regula prima.

Ante uolūt quartū ŷba infinita, suorū
Post casum, Præ nulla supina, gerun-
dia nulla

Dant casum, dabit uerbi post casus agētis:
Ni fit in u: Post nil capit hoc, uult mobile
præ se.

Post etiam sequitur sua participans bene
uerba.

Nam regimen fit idē, si significatio par fit.

Omne infinitum uerbi personalis potest ante se re-
gere acusatiuum, post se autem casum uerbi à quo
descendit: ut hominē herere deo equum est. Tere.
Meum gnatum rumor est amare. Idem: Qui post-
quam audierit filio suo non datū iri uxorem. Cice.
Hanc sibi rem præsidio sperant futurum. Hic non
repeto, nominatiuum uerbi finiti, reiectis particu-
lis, q̄, ut aut simili, in accusatiuū ante infinitū muta-
ri, proinde refer animū ad Syntaxin nominatiui,
ubi & alia de infinitiuo dicta inuenies.

Gerundiorum & supinorum con- structio.

Præ nulla supina, gerundia nulla &c.) Nec supi-
num, nec gerundium regit ante se ullum casum: sed
post se regit casum uerbi actiuæ significationis: ut
sicut

SYNTAXIS.

sicut dicimus, lego historiam, ita, uenio causa legē
di historiam, uado lectum historiam.

Annotatiuncula.

Casum, dico, uerbi actiuæ significatiōis, q̄a ubi
gerundiū & supinū passiue capiuntur, non admit-
tunt ablatiuum uerborum passiue significantium,
sed ponuntur absolute, teste Valla: ut male dicitur,
liber est difficilis ad intelligēdum à nobis. Non ue-
nio uapulatum à te. Omitti enim debet ablatiuus
iuxta probatorum consuetudinem. Vergil. Alitur
uitium crescitq; tegendo. Idem: Vritq; uidendo fœ-
mina. Quintilianus: Memoria excolendo, sicut oīa
alia, augetur: id est, dū tegitur, uidetur, excolitur.
Refragantur Vallę Sulpitius & Calepinus, uerum
ipsi exempla fingunt, nulla è doctis afferunt.

Gerundiorum casus.

Quatuor sunt gerundiorum casus: nominatiuus
in um, ut petendum: genitiuus in di, ut petendi:
accusatiuus in dum, ut petendum: ablatiuus in do,
ut petendo. Soluendo non sum: dubitari potest
(inquit Valla) datiuus ne sit an ablatiuus. Vt cun-
que est, gerundia datiui casus rarissime inuenies
apud probatos scriptores. Iungimus soluendo da-
tiuus. Quintilian. Pauperi soluendo non sumus.

De gerundio nominatiui casus.

Gerundium nominatiui casus uerbo substantiuo
adhæret, cum quo necessitatem quandam indicat.
Iuuenalis: Viuendum est recte. Horatius. Si uis me
 flere dolendum est Primum ipsi tibi.

Quidius:

Vten-

DE SPAUTERII

Vtendum est ætate, cito pede labitur ætas.

Cicero: Iteradum eadem ista mihi: subauditur est.

De gerundio genitiui casus.

Gerundia in di sepissime capiuntur actiue: ut causa dicendi istuc uenio, id est, ut dicam. Passiue raro: ut mihi filium Coloniam erudiendi causa, id est, ut erudiatur. Iustinus: Athenas erudiendi gratia missus, quanto doctior maioribus suis, tanto et gratior populo fuit.

Iungitur nominibus substantiuis: amor, causa, occasio, tempus, locus, ratio, gratia, opportunitas & similibus: ut amor habendi, causa pereundi, tempus tacendi.

Ouidius:

Carpe cibos digitis, est quidam gestus edendi.

Ora nec immunda tota perunge manu.

Iunguntur etiam in di adiectiuis: ut certus eundi, peritus nauigandi. Notandum hic est infinitiuum pro gerundio capi, huiusmodi nominibus appositum.

Vergilius:

Sed si tantus amor, casus cognoscere nostros,
Et breuiter Troiæ supremum audire laborem,
Incipiam:

Amor cognoscere, & audire, id est, cognoscendi & audiendi, siue ut cognoscas & audias. Ouid. de iuuentute & senectute:

Hæc dare consilium, pugnare paratior illa est:

Hæc ætas bellum suadet, at illa gerit:

Paratior dare consilium, id est, ad dandum consilium. Sic pugnare, pro ad pugnandum.

Habent interim in di gerundia genitiuum pro

accu-

SYNTAXIS.

accusatiuo, præsertim in plurali; licet Valla neget uitio carere: ut composui hunc librum instituendi puerorum gratia. Plinius: cum illorum uidendi gratia me in forum contulissem. Illorum pro illos dixit.

De gerundio accusatiui casus.

Gerundia in dum sæpissime significant actiue: ut inter legendum hoc notaui, id est, dum legerem. Passiuam significationem raro tenent: ut Persij carmen ad intelligendum est difficile. Ponuntur cum ad, ob, propter, ante, & inter. Vergilius: Ante domandum ingentes tollent animos. Bias: Ne præceps sis ad loquendum.

De gerundijs ablatiui casus.

Gerundia in do aliquando actiue significant: ut hos occidendo, illos accusando totam ciuitatem labefactasti. Aliquando capiuntur passiuæ: ut memoria excolendo augetur. Apponuntur dictionibus quæ ablatiuum requirunt: ut ex defendendo, quàm ex accusando uberior gloria comparatur. Quintilianus. Ratio recte scribendi, iuncta cum loquendo est. Scribendo disces scribere.

Gerundiua nomina.

Ornatius per gerundiua loquimur, quàm per gerundia. Conueniunt autem gerundiua cum dictionibus per gerundia rectis, in genere, numero, & casu: ut causa habendæ pecuniæ tibi famulor: per gerundium diceres, causa habendi pecuniam. Sic per gerundium dicimus, petendum est pacem. Per gerundiuum: petenda est pax.

Gerun

DESPAVTERII

Gerundiutorum nominum casus.

Gerundiua in uocatio uix unquam reperiuntur. In nominatio rara sunt absente uerbo substantiuo, quale est hoc Vergilij: Voluenda dies en attulit ultro, id est, quæ uoluitur. Gerundiutorum obliquis sæpe utimur.

Ouidius:

Nunc fecundus ager, pecoris nunc hora creandi,
Nunc auis in ramo tecta laremque parat.

Vergilius:

Tantus amor florum & generandi gloria mellis.
De datiuo. Vaco agro colendo, uineæ pastinandæ, nemori succidendo. De accusatiuo. Cicero in Catilinam: Viuis, & uiuis non ad deponendam, sed ad confirmandam audaciam. De ablatiuo. Laboraui in colendo agro, in conficienda epistola. Cicero: Orationem autem Latinam profecto legendis nostris efficies plenorem.

Appendix de supinis.

Supina in um apponunt uerbis aut participijs motum significantibus: ut eo uenatum. Vel clam indicantibus motum: ut do filiam nuptum. Plautus: Heu senex pro uapulando hercle ego abs te mercedem petam.

Coctum ego, non uapulatum dudum conductus fui. Hor. Spectatum admissi risum teneatis amici.

Supina in u elegantissime construuntur cum adiectiuis, sine ullo regimine. Plinius: Accipenser piscis rarus inuentu. Cice. Non facile est dictu, quanto opere conciliet amicos comitas affabilitasque sermonis.

Ouidius:

Turpe

SYNTAXIS.

Turpe quidem dictu, sed si modo uera fatemur,
Vulgus amicitias utilitate probat.

Constructio participiorum.

Post etiam sequitur sua participans &c.) Omne participium regit post se casum uerbi sui: ut sicut dicimus, amo deū, ita, amans deum & amaturus deū: ut amor à Deo, ita amatus & amandus à Deo: sic seruiens deo, uapulans à magistro.

Verborum communium in ns & in rus participia regunt accusatiuum patientem. In dus ablatiuium agētem mediante præpositione. In tus utrūque admittunt casum, accusatiuum in significatiōne actiua, ablatiuium in passiua.

Quando participium nomen fiat.

Participium transit in nomen quinque modis: Constructiōne, quum alium quā uerbum regit casum: ut scitus uadorum, acceptus tibi.

Comparatione: ut amans nomē est, quum facit comparatiuum amantior.

Compositione, quoties aliter componitur quā uerbum: ut illæsus innocens nomina sunt, quia nō dicimus illædo, innoceo.

Amissione temporis: ut palleat omnis amans, beatus pro diuite.

Amissione significatiōnis: ut indictus pro non dictus: quia indico minime significat non dico: sic ingenitus pro non genitus: amandus pro amarū dignus.

Item regimen fit idem &c.) Cur gerundia, supina, participia regant casus uerborū suorum, ratio

hæc.

DESPAVTERII

hec est: Vbi significatio est eadē, idē erit & regimē.

Appendix.

Per eandem rationem nomina quaedam pro participijs posita, uerborum casus regunt: ut prescius futura, populabūdus agros. Iustinus: Gratulabundus patriæ expirauit.

Item & uerba neutra pro actiuis, habent actiuorum casus: ut amo regit accusatiuum, ergo etiā ardeo pro uehementer amo. Verg. Formosum pastor Corydon ardebat Alexim. Sic pereo, depereo puellam. Huc pertinent accusatiuum proprii actus regentia: ueluti curro lōgum cursum, uiuo uitam, gaudeo gaudium, seruiō miseram seruitutem. Cic. Rideamus γέλωτα σαρδώνιον: id est, risum Sardoniū.

Iuuenalis:

Qui Curios simulant, & bacchanalia uiuunt.

Præterea uerba ad sensus pertinentia sæpe pro actiuis sumuntur: ut uox hominem sonat, id est, sono exhibet. Olet unguenta. Oratio Demosthenis olet lucernam. Sapit uas. Sapit adustionem.

Dicimus etiam pluit sanguinem, pluit sanguine, uel sanguis pluit.

Regula accusatiui secunda.

Omne dat actiuū, tolle interdicere, quartū:
Hoc uerbū sextū pro quarto sæpius optat.
Omne uerbum actiuum regit post se accusatiuum rei patientis, qui in oratione passiuā fit nominatiuus: ut amo deū, deus amatur à me. Aras terram, terra aratur à te. Puer osculatur matrem, mater osculatur à puero.

Are-

SYNTAXIS.

A regula excipitur interdico, quia pro accusati-
uo saepius ablatiuum habet ut diximus. Potes eti-
am excipere iubeo & inuideo: ut iubeo & inuideo
tibi. Tu iuberis & inuideris à me. At à multis passi-
uis abstinendum est, teste Diomede: quia uenu-
stius per impersonale dices, Iubetur & inuidetur
mihi.

Annotatiuncula.

Actiuum uerbum hic uoco, quod ab alijs transiti-
uum dicitur: & differt à uerbo actiui generis. Ver-
bum actiui generis est, quod in o desinens acce-
pta r facit ex se passiuum. Præter facio cuius passi-
uum est fio.

Verbum actiuum est, quod agere significat, si-
ue in o, siue in or desinat, ante se regens nomina-
riuum agentem, post se uero accusatiuum patien-
tem: ut diligo, aro, opperior, criminor. Horatius:
Sedulitas autem stulte quem diligit urget. Idem:
Nec tardum opperior, nec præcedentibus insto.
Pertinent igitur ad hanc regulam non solum uer-
ba actiui generis, uerumetiam neutra, deponentia
& communia. Hic notabis obiter, quod quaecumq;
neutra accusatiuum patientem regunt, tertiam ha-
bent passiuui generis personam, & quatuor parti-
cipia: duo in significatione actiua, ut seminans, se-
minaturus: duo in passiuua, ut seminatus & semi-
nandus.

Regula tertia.

Celo, rogo, doceo, gemināt ut uestio quar-
tos

H

Di

DESPAVTERII

**Diuerfos: dices ueniã q̄q̄ poscimus abs te,
Induo ueste patrē dic, aut uestē induo patri
Rem tibi uel de re te celo, dicimus apte,
Te doceo de grammatica, tu dicito parce,
Celo cum uerbis rogandi, docendi, uestiendi, regit
duos accusatiuos pro diuersis acceptos: ut celo te
arcana mea. Doceo discipulos poësim, rogo magi-
strum ueniam, induo te tunicam.**

Sed rogandi, id est, precandi & interrogandi
uerba admittunt quandoq̄ ablatiuum pro altero
accusatiuorum: ut à nemine percontaberis ea, quæ
tua non intersunt.

Vergilius:

Ipsū obtestemur, ueniãq̄ oremus ab ipso.

Cicero: Legem sibi indicunt innocentia, continen-
tia, uirtutum omnium, qui ab altero rationem ui-
tae reposcūt. Supplico semper datiuum habet. Ter.
Ipsū hunc orabo, huic supplicabo.

Verba uestiendi mutant interdum accusatiuum
personae in datiuum: ut induo tibi tunicam. Rei ue-
ro in ablatiuum, ut induo te tunica.

Ouidius:

Fluminaq̄ obliquis cinxit decliuiaripis.

Personam hic uoco, quicquid patitur: Rem, quod
neque agit, neque patitur.

Eodem plane modo uariat celo: ut celo tibi con-
siliū meū. Sed hoc ablatiuo rei dat prepositio-
nē. Cicero: Bassus noster de hoc me libro celauit.
Cælo pro sculpo huc non pertinet.

Quamuis inuenitur, doceo te de hac re. Sallust:
De itinere hostium senatum doceo, Non tamen
liben-

S Y N T A X I S.

libenter dicerem, doceo te de hac arte. *Institu-*
buo, & *instruo* exigunt *ablatiuum* sine *præpositio-*
ne: ut *intererit multum* quibus moribus puerum
instituas.

Horatius:

Quo semel est imbuta recens seruabit odorem
 Testa diu.

Cato:

Si tibi sint nati, nec opes tunc artibus illos *Instrue.*
 Sed hoc pro doceo simpliciter, rarum est.

Annotatiuncula.

Dixi duos accusatiuos pro diuersis acceptos, quia
 duos accusatiuos ad eandem rem pertinentes, aut
 qui significantur ad eandem rem pertinere, bene
 regunt alia uerba: ut uoco te hominem. *Circe fecit*
homines lupos & leones.

Appendix.

Passiua uerborum huc pertinentium, priore accu-
 satiui in nominatiuum mutato, posteriorē admit-
 tunt, qui ferè est rei inanimæ: ut *rogo te ueniam,* tu
rogaris à me ueniam.

Vergilius:

Arma diu senior desueta trementibus æuo
Circundat nequicquid humeris, & inutile ferrum
Cingitur.

Regula quarta.

Delectat, decet, iuuat, da quarto & oportet.
 Hæc quatuor uerba, *delectat, decet, iuuat, oportet,*
 accusatiuum post se cupiunt, & cum infinitiui im-
 personalia dicuntur, cum nominatiui ante se per-
 sonalia: ut *delectat me studere,* aut *delectat me stu-*
dium: *decet sacerdotem caste uiuere,* aut *decet sa-*
cerdotem casta uita: *iuuat nos aspicere arua,* aut

H ij iuuat

DE SPAUTERII

iuuat nos aspectus aruorū. Dubium uideri potest an oportet accusatiuū habeat, si enim dicas oportet te ire, te non regitur ab oportet: sane ubicumque hoc uerbū personaliter inuenitur, post se nūquam habet accusatiuum, cum quo alia tria passim occurrunt. Horatius:

Quem res plus nimio delectauere secundæ
Mutatæ quatient.

Idem: Paruum parua decent. Ouidius:

Scilicet interdum miscentur tristia lætis.

Nec populum toto pectore festa iuuant.
Dedecet, offendit, lædit & alia nonnulla cum infinitiuo impersonalium quoque naturam accipiunt: ut indulgere Baccho offendit cerebrum. Antiqui decet ponebant cum datiuo.

Regula quinta.

Cōpositū quandoq; dabit sibi prepositurę

Casum: Quocirca quartū sextūq; dat exit.

Sæpe quidē docti repetunt bñ prepositurã.

Verbum compositæ figure regit aliquando casum præpositionis cum qua componitur: ut adeo Pe-

trum. Circumsistimus magistrum. Plautus: Me miseram ad hunc modum, decies die uno sæpe extrudit ædibus. Horatius: Deus immortalis haberi

Dum cupit Empedocles, ardētem feruidus Aetnã

Infiluit. Idem: Hæres

Hæredem alterius, uelut unda superuenit undam.

Dicimus ex eo & egredior domo uel domum:

quia e, ex & extra in compositione idem ualent.

Sæpe prepositio repetit: ut egredior è tēplo. Cic.

Extra

SYNTAXIS.

Extra cancellos egredi conabor. Terent. In amore
hæc omnia insunt uitia, iniuriæ, Suspitiones, inimi-
citiæ, induciæ, Bellum, pax rursum. Veruna ne quis
in repetitione præpositionis pleonasmaum commit-
ti putet, sequens notanda est regula.

Aequiuualens geminis, harum si iungitur uni,
Dictio, pro reliqua tantum debet haberi.
Quoties dictio equiualeat duabus dictionibus in si-
gnificando, si ipsi altera illarum iungatur, capitur
solum pro reliqua; ut in sum in lectione. i. sum in le-
ctione. Opusculum significat paruū opus, at si par-
uum apponatur, habetur pro primitiuo. Cic. in pa-
rad. Accipies igitur hoc paruum opusculum. Sed
hoc modo diminutiuis utimur ob uehementiorem
rei depressionem. Huc non respexerunt Lancilotus,
Perottus & Bergomates, qui negant, nemo idem
significare, quod nullus homo: quia Liuius super-
flue dixisset, Nemo hominum: & Terentius, Homi-
nem callidiorē uidi neminē quā Phormionē.
Sed certe in his & similibus, nemo solum pro nul-
lus ponitur. Quod uero idem Liuius ait: Nemo de-
orum: & Vergilius:

Turne, quod optanti diuūm promittere nemo
Auderet, uoluenda dies en attulit ultro:
tolerabilis ἀκυρολογία est teste Seruio. Ipsa autē ety-
mologia indicat, nemo ad homines pēcularit per-
tinere, constat enim à ne & homo, ut cum Seruio
Pompeius Festus testatur.

Regula Sexta.

Quam poscendo diu, q̄rtū uel ponito sextū
H in Cum

DE SPATIIS

Cum quouis uerbo : secus ablatiu⁹ adesto.
Omne uerbum regere potest accusatiuum uel abla-
tium temporis sine præpositione, aut accusatiuum
cum præpositione, ubi quæstio fieret per quàm
diu, & quàm dudum, aut per quàm pridem de lon-
giori tempore quærens: ut quàm diu habitasti Lu-
retia? Tres annos, uel tribus annis, uel per tres an-
nos. Quàm dudum obiit pater tuus? Abhinc tres
dies, uel tribus diebus. Cicero ad Atticum : Quod
quæris, quàm diu hic? paucos dies: sed certum non
habeo.

Vergilius:

Noctes atq; dies patet atri ianua ditis.

Cicero: Tenuisti prouinciam per decem annos. Sue-
to. de Caligula : Vixit annis XXVIII. imperauit
triennio, & decem mensibus diebusq; octo. Venu-
stius tamen tempus cōtinuum per accusatiuum effer-
tur. Pla. Quasi claud⁹ sutor domi sedet totos dies.
Secus ablatiuus adesto.) At quæstione facta per
quando, aut quanto tempore, pro intra quantum
tempus, solus ablatiuus datur : ut quando uenisti?
Hora tertia.

Ouidius:

Mense malas Maio nubere, uulgus ait.

Quanto tempore hæc scripsisti? Tribus horis.

Ouidius:

Si quoties peccant homines sua fulmina mittat
Iuppiter, exiguo tempore inermis erit.
id est, intra exiguum tempus.

Regula septima.

Quātum sit spatiū, quarto uel dicito sexto.
Ast ubi quid factū, sexto tñ modo prome.

Ver-

SYNTAXIS.

Verbum eundi & distandi regit accusatiuum uel ablatiuum distantiae aut spatij: ut ambulauī septem milia uel milibus. Colonia abest hinc iter uel itinere quatuor dierum. Plautinus Eucio: Si hercle tu ex isthoc loco digitum transuersum, aut unguem latum excesseris, continuo hercle ego te de-
dam discipulam cruci.

Annota: iuncula.

Distantiae casus aliquādo subauditur. Cicero: Nos properabamus in castra, quae aberant bidui. Cum dicimus, iui duo milia, subauditur genitiuus passuum: quia miliare continet proprie mille passus. Continet autem passus quinq; pedes. Martia,
Te tamen ut uideam, duo milia non piget ire.

Vt te non uideam, quatuor ire piget.

Ast ubi quid factum, sexto &c.) Vbi quid factum fit, eloquemur solum per ablatiuum: ut captus est latro sexto ab urbe lapide: non sextum lapidem. Sed opus est, ut nomen distantiae sit, alioqui prepositio adderetur: ut Ioannes baptista decollatus est in carcere.

REGIMINIS ABLATIVI

Regula prima.

Natura faciens regit sine praepositura
In sexto, à uerbis permultis, mobili-
busque.

Sic dabis efficiēs quodcūq; modo bñ possis
Hoc p̄pre, p̄pter reserare: pudore tacem⁹,
Te uirtute colo, tardus senio, grauis ære.

H iij Rex

DE SPAUTERII

Rex dono Christi, diuino numine præsul.
Omne ferè uerbum, & plurima adiectiua regere
possunt ablatiuum causæ efficientis, præcipue na-
turalis & internæ, qui ablatiuus declaratur per præ-
positionem per, uel præ, uel propter. Exempla de
uerbis: Taceo pudore, rubesco ignorantia, hic stu-
pet uitio, pinguescit glis somno, feci amore tui: id
est, propter pudorem ignorantiam &c. aut præ pu-
dore etc. Cicero ad Petum: Mirifice capior facetijs,
maxime nostratibus. Ambr. Peccator quamuis fo-
ris abūdet et delitijs fluat, odoribus fragret, in ama-
ritudine animæ suæ uitam exigit. Horatius:

Hic murus ahenius esto,
Nil conscire sibi, nulla palletere culpa.

Idem:

Imberbis iuuenis, tandem custode remoto,
Gaudet equis canibusq; & aprici gramine campi.

Exempla de adiectiuis. Pallidus morte, albus
frigore, tardus senio, grauis ære, superbus honore
id est, propter mortem, frigus &c. Plini. Utica Ca-
tonis morte nobilis. Quintilian. Aristotelem du-
bito sciētia rerum, an scriptorum copia, an eloquē-
di suauitate, an inuentionum acumine, an uarieta-
te operum clariorem putem.

Quædam substantiua, ut dignitatum nomina,
regunt ablatiuum efficientis: ut dei gratia rex, di-
uino auxilio Papa.

Regula secunda.

Materies ex qua raro sine præpositura
Ponit: ut fuluo nummos cudit faber auro.

Mate-

SYNTAXIS.

Materia ex qua aliquid fit in ablatiuo exprimitur, sæpius cum præpositione de, e, uel ex: ut faber facit ex auro calicē. Homo factus est de limo terræ. Aliquando præpositio subauditur, sed ferè apud poëtas: ut apud Vergilium: Aere cauo clypeus. Sectaq; intexunt abiete costas. Viminibus, molliq; paras de texere iunco.

Regula tertia.

Materia, circa quā proprietates habet esse,
Mobile cū v̄bo sexto capit: auct^o honore,
Lacteq; distentus, sic adiectiua dabuntur
Pluria, cū v̄bis fungor, uescor, fruor, utor,
Victito, fraudo, beo, dono, afficio, colo,
sterno

Cū multis iūges, quæ prosa recludet abūde.
Plurima adiectiua & uerba regunt in ablatiuo materiam, circa quam proprietates uersatur. De adiectiuis: ut auctus muneribus, huber distentum lacte, duplex auro, uir duplex animo, præditus uirtute. Cice. in Verrem: Homo singulari cupiditate, audacia, scelere præditus. Lentus gradu, dulcis eloquio, benign^o natura, præptus lingua, tard^o manu: Licet hic sit materia cui quid inheret, tamen dici quoque potest materia circa quam fit aliquid.
Exempla de uerbis. Fungor, defungor magistratu, uescor carne, fruor amici conspectu. Utor, abutor nummo, uictito lacte, fraudo te iure, beo te diuitijs, dono te equo, afficio te honore, colo te modico munere, sterno lectum rapetis, prosequor
H V te lau-

DE SPAVTERII

te laude, id est, laudo te. Sic persequor te odio, amore, benevolentia &c. Pascor herbis, passivi generis est. Pascor herbas, deponens est. Dignor te laude, id est, dignum iudico. Vergilius: Haud equidem tali me dignor honore. Mutat aurea creis. Horatius: Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis.

Tempero me uino, uel à uino. Conficior mœrore, senectute, tristitia. Frustror aut frustror te spe, id est decipio. Frustror expensas, id est frustra ago. Multa tam nomina, quam uerba huc referri possent, quibus ex ordine instituto, nona in constructione genitiui data est regula. Fungor, uescor, fruor, uitor, inueniuntur etiam cum accusatiuo. De impertior & dono latius in datiuo dictum est.

Regula quarta.

Forma; modusue datur per casum rite latinum.

Nomen formæ uel modi regitur in ablatiuo à uerbo & adiectiuo nomine, aliquando etiam à substantiuo, quotiescunq; apta fieret interrogatio per quomodo: ut si quis quærat, quomodo cātabimus? apte respondebis, submissa uoce, graui accentu. Sic, aspicio te toruis oculis. Facies miris modis pallida. Ouidius: Tres sumus imbelles numero. Nomine Petrus. Cognomine Paulus. Nomine grammaticus, re barbarus. Præceptor consilijs. Rex titulo. Troianus origine Cæsar. Non iniuria id feci. More meo doceo. Iure meo hoc mihi uendico. Recito dulci prolatione.

Regula quinta.

Mobile

SYNTAXIS.

Mobile uel uerbū mensurā dat sibi quarto,
Vel sexto: lōgus tres ulnas, uel tribus ulnis.

Adiectiuum nomen uel uerbum regit mensurę
nomen in accusatiuo uel in ablatiuo: ut hic pannus
est lōgus tres ulnas, uel tribus ulnis. Plinius de Ba-
bylone: Muris ducentos pedes altis, quinquage-
nos latis. Plautus: Comesse panem treis pedes al-
tis, quinquagenos latis. Plautus: Comesse panem
treis pedes latum potes. In sacris: Erat autem Nini
ue magna itinere trium dierum. Persius:

Nugaris cum tibi calue
Pinguis aqualiculus propenso sesquipedē extet.

Regula sexta.

Mensurā excessus uerbū uel mobile sexto
Optat: ut excedo digito, pede lōgior uno.

Dictio significans excessum regit ablatiuū, qui
significat excessus quantitatem, certam uel incer-
tam: ut sum te longior capite, hoc lignum excedit
illud digito. Sum te modico doctior, multo for-
tior. Iuuenalis de Pygmeis: Tota cohors pede non
est altior uno.

Regula septima.

Passiuus sextum dabimus cū præpositura
A uel ab, Accipiēs sic do, distās remouēsq;
Sic alius ponas, & quæ conformia noris.

Omne uerbum passiuum potest regere post se
ablatiuum mediāte præpositione à uel ab: ut amor
à Petro, liber legitur à magistro, uapulas à præce-
ptore, infans osculatur à matre. Horatius: Lauda-
tur ab

DESPAVTERII

tur ab his, culpatur ab illis. Quintil. Fabritius respōdit se à ciue spoliari malle, quàm ab hoste uenire.

Annotatiuncula de constructione impersonalium intur.

Passiuum uerbum hic uoco non solum quod est passiuu generis, sed quodcunq; pati significat, siue in o, siue in or desinat. Et adduntur passiuę uocis impersonalia, licet actiue significant, quę præter ablatiuum post se regunt casum uerborum suorū: ut tibi reclamatur ab omnibus. Cicero; Nihil est à me inseruitū tempori. Sed cauendum, ne eis quę ueniunt ab actiuis, & à neutris accusatiuum regentibus, accusatiuum apponas, nō enim sic loquerer, à me legitur Matthæum, à te aratur terram: sed personaliter, à me legitur Matthæus, uel lego Matthæum: à te aratur terra, uel tu aras terram.

Accipiens sic do, distans, remouensq;.) Verba accipiendi, distandi, & remouendi, regunt ablatiuū cum præpositione à uel ab.

Accipiendi: ut accipio, recipio, audio, disco, quaero, habeo, intelligo, conduco, spero, expecto, nascor &c. Binas à te recepi literas. Ter. Disce ab his, qui uere sciunt. Pub. Ab alio expectes alteri quod feceris. Tacitus: Nasci à principibus fortuitum est. Fœnero uel fœneror tibi, id est, pecuniam ad usuram do. Fœnero uel fœneror abs te, id est, ad usuram accipio: Contra Vallam, teste Mancinello.

Distandi & remouendi: ut disto, differo, absūm, abeo, recedo, abhorreo, alieno, amolior, diuido, segrego, arceo, abhorreo, auerto, aufero &c. ut longe distat

SYNTAXIS.

distat à nobis India. Absum ab Italia. Sueton. Nec abhorret à ueritate. Horreo, abhorreo hanc rem, id est abominor, execror aut formido. Aufer à nobis domine iniquitates. Auerte iram tuam à nobis. Superfedeo sæpius legitur cum ablatiuo, quàm accusatiuo. Cicero: Superfedeas hoc labore itineris.

Annotatiuncula generalis.

Verbis huius regulæ aliquando datur ablatiuus omiſſa præpositione. Sueton. in Domitian. Philosophos omnes urbe, Italiaeque submouit. Horati. Aliorum opprobria sæpe Absterrent uitij. Idem: Viuere si recte nescis, discede peritis.

Sic alius ponas.) Quædam adiectiua regunt ablatiuum cum à uel ab: ut alius ab illo: sic alter, diuersus &c. Primus à rege. Secundus à principe. Integer à uitij. Castus à Venereis. Romulus oriundus est Troia, uel à Troia. De uacuis & alijs quibusdam dictum est in constructione genitiui.

Regula octaua.

Instrumenta dabis sextis sine præpositura.

Quoduis uerbum potest regere instrumentum in ablatiuo, cui nullo modo addi potest præpositio: ut scindo panem cultro. Cædo ferula. Impuli te pugno. Peto te stricto gladio. Concordia res parue crescunt, discordia maxime dilabuntur. Horat. Reges dicuntur magnis urgere culullis, Et torquere mero, quem perspexisse laborant.

Vergilius:

Nullus ubique potest fœlici ludere dextra.

Annotatiuncula.

Vbi non

DESPAVTERII

Vbi non instrumentum significamus sed comitem, quem modum actionis uocant, licet præpositionem addere teste Valla: ut acceptus est à nobis cum honore. Magna cū beneuolētia scripsit. Cum mira affabilitate me allocutus est.

Regula ultima.

Absq; regente duos sextos bene pone sequelæ:

Discunt discipuli me p̄ceptore docente.

Quoties duæ orationes nominatiui & uerbi sic se habent, ut alteri opponatur talis particula, dum, quando, postquam, aut similis, lepide priorem mutamus in duos ablatiuos: qui non reguntur, sed ponuntur absolute: ut pro dum magister legit, pueri scribunt, eleganter dicitur, magistro legente pueri scribunt. Sic, magi apertis thesauris obtulerunt muna. Augusto regnante natus est Christus: Tyberio imperante crucifixus. Teren. Me impulsore nō fecit. Horat. de sene, Laudator temporis acti se puero, id est, cum ipse esset puer.

Annotatiuncula.

Dicitur ablatiuus sequelæ siue consequentiæ, quia aliquid ex alio denotatur sequi: ut sole lucente euanescent tenebræ. Dicitur absolutus quia non regitur.

GRAMMA

GRAMMATICAE DESPAV-
terianæ liber nonus, de ordine declara-
tionis grammaticæ, & de Syntaxi re-
ciprocorum.

Ordo grammaticæ declarationis.

Optandi debent aduerbia siue uocãdi
Sumere principiũ, ueluti interiectio
sæpe,

Ecce, age & heus. Post hæc casum decet ad-
dere quintum.

Hinc rectũ sequitur uerbũ, Tibi fit gñalis
Regula, quæ à tergo regis uult dictio cũcta
Postponi: Si quid declarat iuris idẽ fit.

Si quid sit tacite positum supplere iubebo.

Regulæ in ordine grammaticæ declarationis
obseruandæ sunt septem.

Prima regula.

Excitandi particulæ: ut aduerbia optandi, uocã-
di, demonstrandi, hortandi & respondendi, & in-
teriectiones: plæruncq; sumunt principium in ordi-
ne grammaticæ declarationis.

Secunda.

Post hæc sequitur uocatiuus.

Tertia.

Post uocatiuum sequitur nominatiuus à fronte
uerbi rectus.

Quarta.

Post nominatiuum sequitur uerbum personale
finiti

DE ORDINE

finiti modi. Semper intelligo si sit in oratiōe, nam si hæc abfuerint, ab impersonali inciperemus: ut tēdet animam meam uitæ meæ.

Quinta.

Dictio recta à tergo sequitur dictionē regentē. Itaque post uerbum personale aliquando sequitur nominatiuus, ut sum homo: aut genitiuus, ut miserere mei: aut datiuus, ut seruiō Deo: aut accusatiuus, ut amo Deum: uel ablatiuus, ut careo nummis.

Sexta.

Declarans declarato postponitur: ut adiectiuū substantiuo, aduerbium uerbo, infinitiuus finito. Item infinitiuus, & supinum, & gerundium postponitur adiectiuo: ut certus mori, aut moriendi, turpe dictu. Præpositio cum suo casu postponitur uerbo per hanc regulam: quia ipsa cum casu declarat significationem uerbi: ut uado ad forum.

Septima regula.

In declaratione orationis diligenter uidendū est, an aliqd subaudiat, quia hoc suppleri debet: ut miserā me, uereor: subauditur o uel heu. Vnde mihi lapidem. Hebræi sunt & ego.

Sex à dictis regulis exceptiones.

Quod rogat, atq; refert, & habet quod uim referentis,

Vt qd uerba petit semp duo, dū, qā, donec,

Atque negans præit, ob logicam mutabitur ordo,

Præce-

GRAMMAT. DECLA.

Præcedens semp præponit & referenti.

Prima exceptio.

Interrogatiuum semper præcedit, ideo ab obliquo uel aduerbio sæpe inchoamus ordinem: ut quæ quæritis? Vbi uidistis hominem? Quæ tædet uitæ?

Secunda.

Nomen relatiuum & hinc aduerbium præcedit dictionem à qua regitur: ut hic est, quem uidere cupiui. Vidi campū, ubi Adam habitauit: Vergi.

O ter quaterq; beati,
Quis ante ora patrum, Troiæ sub mœnibus altis
Contigit oppetere.

Tertia.

Dictiones uim relatiuam habentes, ut quæ ad sensus perfectionem plura uerba petunt, debent in declaratione grammatica præcedere. Tales dictiones sunt nomina uel aduerbia infinita, cum, deinde, deinceps, sic, sicut, sicuti, dum, quando, quia, quoniam, licet, postquam, quàm, quamuis & similia his quamplurima.

Quarta.

Dictio negatiua debet præcedere: ut neutiquam faciam, neminem uideo. Aduerbium prohibendi etiam negandi uim habet, ergo præcedit: ut ne feceris.

Quinta.

Propter dialecticorum præcepta oportet interdum contra dictas regulas partes orationis ordinare: ut cuiq; homini anima est. Aliquo homine di

I tior

DE SPAVTERII

tior sum. Hominē cognosco: Et similia, quę tamen à doctis interim spernuntur. Sonorum alius uox, alius non uox.

Sexta exceptio.

Relatiuum necessario postponitur antecedenti, ideo obliquus contra dictas regulas aliquando præponitur nominatiuo aut uerbo: ut Ciceronis indiget suus filius. Patrem sequitur sua proles.

DE RECIPROCIS.

Reciprocum est relatiuum reflexiuum, quod ad id unde prodijt reuertitur: ut primitiuum sui & deriuatiuum suus. Velut iste amat se: ecce, hic amor reflectitur ad amantem. Sic iste diligit filium suum: hic dilectio tendit in rem diligentis.

Vt autem facile pateat ad reciprocorum notitiam iter, ante omnia diligenter considerandum est principale suppositum, ad quod fieri debet reciprocatio: ut superbus est sui laudator. Publius: Auarus ipse miserix causa est suę. Expectat te Ioannes, ut se iuues: principale suppositum est Ioannes. Sic in omnibus orationibus de ut & ne, principale suppositum est suppositum prioris orationis: ueluti magister præcepit, ut ad se uenirem. Ioannes timet, ne sibi noceam. Ioannes diligit Petrum & fratrem suum: de fratre Ioannis intelligitur. Ioannes diligit Petrum & fratrem eius: de fratre Petri intelligitur, quia hic ad obliquum, illic ad principale suppositum fit relatio. Ideo in Euangelio bene dicitur. Surgens accepit puerum & matrem eius nocte. Et uocabis nomē eius Iesum: Ipse enim

SYNTAXIS.

enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Eorum dixit, non suis, ne de peccatis Iesu, quæ nulla fuere, loqui uideatur. Vertit autem interpres eorum pro eius, Matthæus enim Græcus pluralē genitiuum εὐτῶν habet.

Annotatiuncula.

In reciprocis multi errarunt, aut ipsis ex industria abusi sunt, ut Lauren. Valla ostendit: sed caute uidendum est, ad quid fiat relatio, ne non illi, sed nostra erret censura: ut apud Horatium, Aut famam sequere, aut sibi conuenientia finge: Georgius Valla uult, sibi pro ei poni, quod uerum non est, quia sibi ad famam non refertur. Sed sensus est,

finge conuenientia sibi, id est, ea quæ

sibi ipsis non aduersentur, uerum

inter se apte cohæreant,

ne monstrum na-

scatur tale,

ut nec pes, nec caput uni reddatur

formæ.

FINIS.

I ij UTILIS

VTILISSIMVS DE SIGNIS,
de graduum comparationis proprie-
tate, ac de numeris libellus, ex De
spauteriana Syntaxi ex-
emptus.

Sebastianus Duisburgensis lectori S.

BReuiter & dilucide in hæc tria capita contu-
li, quæ post partiuorum constructionem,
diffusius quàm par erat, tum obscurius quàm con-
ueniebat pueris, tractata fuerant. Ne autem eis il-
lum in nostra methodo darem locum, inter alias,
quas longum foret exequi causas, hæc me non pa-
rum mouit, quòd licet omnia & digna sint, & ne-
cessaria scitu, maxima tamè eorū pars nihil ad Syn-
taxin pertineat. Quid aio? Ut hæc illinc eximerem,
uoluisse uidetur ipse Despauterius. Cum enim in
his se longius à proposito digressurum animad-
uerteret, præmonuit lectorem, ut ad nonam con-
structionis genitiui, quæ proxima est, se conferret,
regulam, hæc deinde si commodius appareret, per-
cepta iam Syntaxi edisceret. Quamobrem præci-
pue mihi placuit, postremo discenda, rudiorisq; ca-
piti excedentia, in postremas reseruare chartas.
Quod ut in percipiendis præceptis maxime iuuat,
ita in tradendis eis, à probatis scriptoribus ubique
uidemus obseruatum. Vale.

DE SI-

DE SIGNIS

Caput primum,

VOD hic signū uoco, à Græcis syncategorema dicitur: est enim dictio per se nullius rei significatiua, quæ alteri adiecta significationem eius dirigit: ut cum dico, omnis homo mortalis est: omnis est signum.

Signorum alia sunt uniuersalia, alia particularia. Item quædam modo ponuntur interrogatiue: ueluti quis ubique sapit? Modo infinite: ut nescio, quis sibi non faueat.

Signum uniuersale seu distributiuum est, quod singulis quicquam distribuit uel aufert: ut omnis, nullus.

Signum particulare est, quod alicui quicquid dat uel aufert: ut aliquis, aliquis non. Hic nota, nullū esse simplex signum particulare negatiuum, sed fieri quandoque ex negatione & sequente signo uniuersali. Vergilius: Non omnia possumus omnes, id est, aliqui aliqua non possumus.

Quis & uter differunt. Quis quærit de pluribus quàm duobus, & aliquando de duobus. Uter solum de duobus interrogat: ut quis digitorum est longissimus. Utra manuum est fortior? Exemplū ubi quis de duobus quærit. Persius de Ioue & Statio: Quis potior iudex, pueris uel quis aptior orbis? Nolum nisi rarissime imitari.

I in Ean-

DE SIGNIS.

Eandem differentiam habent omnia à quis & uter composita . Vterque pro duobus distribuit. Quisq; ut omnis pro pluribus. Neuter pro duobus Nullus pro multis. Vterlibet , uteruis duorū sunt. Quilibet, quiuis plurium. Quicumq;, id est, omnis qui. Vtercunq;. i. siue hic, siue ille.

Quisq; & quisquis in eo cōueniunt, quòd utrūq; est uniuersale: sed in hoc differunt, quòd quisq; unico uerbo contentum est: ut ditissimus quisq; est superbus, id est, omnis diues. Quisquis duo uerba petit, quia per relatiuum, seu quicumq; declaratur: ut saluabitur, quisquis mandata dei fideliter seruaauerit: quisquis, id est, omnis qui, aut quicumq;. In obliquis tamen unico interdum uerbo orationem perficit: ueluti hominem quoquo modo absoluas: pro quouis modo. Autor Erasmus. Sed propter præcedentia bonam hic notabis regulam.

Interrogatiuum cū que coniunctione cōpositum, fit uniuersale unico uerbo contentū: compositum uero cum se ipso exponitur per cumq;: ut quisquis, quicumq;: qualisqualis, qualiscunq;. Terentius: Vbiubi erit, diu latere non poterit, id est, ubicūq;. Plautus: Vtut es facturus, hoc quidem Hercule haud reticebo, id est, utcunq;.

Ambo & uterq; differunt. Vtrumq; fecisse dicimus, si & hic & ille fecerit diuisim: ut uterq; fecit domū, ergo duæ domus factæ sunt. Ambos fecisse dicimus, si duo coniunctim aliquid fecerint: ut ambo sibi monumentum constituerunt, hoc est, unum monumentum commune.

Vterque nominatiuus singularis, & utrique nomina

DE SIGNIS.

minatiuus pluralis hoc discrimen habent: Vterq; solū duo significat: ut uterq; exercit⁹. Vtriq; duo q; dem significat, sed sic, ut in singulis plura intelligas: ut cum dico utriq; exercitus, significo utriusq; ducis cōplusculos exercitus. Hæc ex arte dicuntur, quam sæpe confundit authoritas.

Quilibet, quiuis, uterlibet, uteruis, differunt ab uterq; & quisq;. Quisq; & uterq; sunt distributiua uel uniuersalia. Quilibet, quiuis, uterlibet, uteruis, sunt particularia, & significant unum sub optione ad cætera: ideo hæc enunciatio particularis est. Quilibet librorum meorum erit tuus, id est, unus erit tuus, quicumq; ex omnibus eligetur. Horat. Ilia & Aegeria est, do nomen quodlibet illi:

Id est, quodcunq; placet, non tamen do omne nomen. Ex his patet errare neotericos dialecticos sumētes quilibet pro quisq;, uteruis, p; uterq;. Causa erroris est, quod hæc cum uerbis præsentis temporis indicatiui modi parum differunt: ut quilibet homo est auarus, uera non est, nisi omnis homo sit auarus. Ouidius:

Pollicitis diues quilibet esse potest:

Recte hic dixisset quisq;. Similiter differunt & aduerbia ubiq;, ubiuis: quoque, quolibet &c.

Alter & alius hoc discriminis habēt. Alter unā duarum rerum uel partium significat: ut Hannibal in transitu Alpium alterum oculum amisit. Exemplum de partibus. Cicero: Duplices similitudines esse debent, unæ rerum, alteræ uerborum. Vergilius:

I iij Aurea

DE SIGNIS

Aurea mala decem mihi, cras altera mittam.

Alius de pluribus dicitur: ut alij uirtutem præponunt, alij uoluptatem, alij indolentiam. Interdum tamen alius de duobus dicitur, ubi diuersa esse conceduntur: ut alia est facies mea, alia tua. Dubitatur uter excellat, Liuius an Sallustius, & alius alium præponit, Hic aliter loqui non liceret, teste Valia. Item alter aliquando capitur pro alius. Alteruter quiuis è duobus, siue uterlibet, uel alter ex duobus.

Quis & qui nominatiui singulares differunt. Quis interrogatiue aut infinite ponitur, nunq̄ relative. Interrogatiue: ut quis fecit? Infinite: Plini. Tum mihi, nescio quis, in aurem insusurravit.

Qui ponitur interrogatiue & relative. Interrogatiue: Liui. Qui finis erit discordiarum? Relative: ut diligo discipulum, qui literis diligenter operam nauat.

Quæ et qua nominatiui singulares feminini generis differunt, ut quæ & qua nominatiui accusatiuiq̄ plurales neutri generis. Quæ utimur in compositione: ut quædam. & extra compositionem: ut quæ hæc impudentia? Qua solum in compositione utimur: ut aliqua, siqua.

Inter quod & quid, hæc intersunt. Quod cum suis compositis est adiectiuū: ut quod pomū, quodcunq̄ donū. Quid cum suis est substantiuū: ut quid negotij, quicq̄ causæ. Quod querit & refert. Quid quærit tantum, aut infinite ponitur.

Differt quidam ab aliquis, quisq̄ quispiam. Quidam dicit personam certam, & singulare potius
signum

DE SIGNIS

signum est, quàm particulare. Aliquis, quisquàm, quispiam dicunt personam incertam: ut quodam tēpore natus sum, aliquo moriar. Erasmus ait, quidam nonnūquam incertam personam significare, ueluti quando aut contemptum, aut translationem habet: ut Isidorum mihi quendam citabat; perinde ac si dicas, Isidorum nescio quem. Lachrymas emittit quendam animi sanguinem. Seditio morbus est quidam ciuitatis: In his translatio est. Idem testatur, quispiam tam certam, quàm incertam significare personam.

Etsi ullus significat aliquis, nunquàm tamen affirmatiue ponitur, sed aut negatiue: ut non est ullus qui curat: aut interrogatiue, ut me uocat ullus? aut subiunctiue: ut si me ullus uocauerit, ilico adero. Hinc fit nullus, quod comice pro nō capitur: ut nullus faciam.

Differunt nullus & nemo. Nullus generaliter ad omnia pertinet. Nemo proprie tantum ad homines, quia interpretatur nec homo. Ita dicit Seruius, & plures. Vide regulam quintam de constructione accusatiui.

De uigraduum comparationis,

Caput II.

Quinq; modis fit cōparatio. Primo, ab uno ad plures sui generis, & tunc superlatiuo est utendum, si illi plures sunt impares: ut medius est digitorū fortissimus. Si uero pares fuerint, cōparatiuo est utendum: ut hoc uas est cæteris capacius:

I V si qua-

DE VI

si quatuor sint uasa, tria quidem eque capacia, quartum capacius.

Secundo fit comparatio ab uno ad plures diuersi generis, & comparatiuo utimur: ut Leo est fortior equis.

Tertio fit comparatio ab uno ad unum, per casum significatam utrunque & sic comparatiuus partitue habet genitiuum: ut dextera est fortior manuum: fit comparatio à dextra ad læuam, per genitiuum manuum significantem & dextram & sinistram. Vel fit comparatio ab uno ad unum sine casu utrunque significante: ut dextera est fortior sinistra.

Quarto fit comparatio à pluribus ad unum: ut socij mei sunt doctiores me.

Quinto fit comparatio à pluribus ad plures: ut sumus fortiores uobis.

Duplex est comparatio: propria & impropria, uel abusiua.

Abusio in superlatiuis rarior est, in comparatiuis fit tribus modis. Primo constructione, ubi comparatiuus proprium non regit casum. Sallustius in histori. Nulla arte cuiquam inferior: pro quoquã. Plinius de Pado: Nulli annum celeritate inferior: pro nullo.

Secundo fit abusio formatione, ubi fit à substantiuis: ut neronior. Ipsissimus superlatiuus est formatione abusiuis. Sic apud Aristophanem ab αὐτός, id est, ipse, inuenitur αὐτότατος, id est, ipsissimus.

Tertio significatione, ubi propositiuo capit: ut
senior

GRAD. COMPAR.

senior pro senex: aut minus significat, ut tristior, id est, parum tristis: aut fere contrarium, ut dulcius, id est, minus amarum. Melius est amittere rem quàm famam, id est, minus malum. Curtius: Mare Caspium dulcius cæteris, ingentis magnitudinis serpentes alit. Aut ubi comparatiuus pro superlatiuo ponitur, quod nimis fit sæpe in sacris, nec debes imitari: ut minor discipulorum, pro minimus discipulorum. Fides, spes, charitas, tria hæc, sed maior horum est charitas: pro maximum horum uel maxima horum, uel ut Erasmus uertit, maxima in his charitas. Est etiam impropria comparatio, quãdo accidens excedenti tantum conuenit: ut deus est melior dæmone.

Quod dixi comparatiuum aliquando minus significare quàm positiuum, in eo subscribo Prisciano, Seruio, Plinio, et Varroni contra Vallã. Verg. de Charonte:

Iam senior, sed cruda deo uiridisq; senectus.

Senior dixit, pro ex parte senex, quia subdit: cruda deo uiridisq; senectus.

Interdum urbanior & modestior est, per comparatiuum sermo: ut es in dicendo loquacior, liberior, superbior: Vbi subaudiri uidetur, paulo quàm decet, aut quàm æquum est. Persius: Ocyus adsit huc aliquis.

Ad propriam comparisonem necessaria sunt quinque. Primo res comparata. Secundo res cui comparatur. Tertio aliquid in quo fit comparatio. Quarto, ut uterque accidentis sit particeps. Quinto,

DE VI

Quinto ut alter terminorum magis participet, uel participare intelligatur: ut rex est ditior comite. Rex est res comparata, comes res cui comparatur, accidens siue id in quo comparatio fit, diuitiæ sunt, de quibus participant rex & comes, magis autem rex.

Inter comparatiuum & superlatiuum hæc est differentia. Superlatiuus facit comparisonem inter plura duobus eiusdem generis uel naturæ, ubi res excessæ sunt impares: ut Vergilius fuit doctissimus poëtarum. Comparatiuus partitiue regens genitiuum facit comparisonem inter duo eiusdem generis: ut dextera est manuum fortior. Vbicunq; hæc absunt, comparatiuus locum habet cum ablatiuo: ut Petrus est doctior suis condiscipulis. Paulus est longior Petro, Andrea & Ioanne æqualem staturam habentibus. Dicitur in Syntaxi, comparisonem inter res eiusdem generis tunc fieri, quando casus comparatiui uel superlatiui tam excedens, quàm excessum continet.

Hæc breuiter repetij, ut intelligas quàm inepte Mancinellus, Sulpitius, Lancilotus, Aldus & plures Vallæ dictam ponenti differentiam repugnēt. Quorum omnium tela duobus modis excuties. Primo respondebis Vallam fateri, se de gradibus comparisonis annotasse ea, non quæ scriptorum uulgi, sed duo lumina eloquentiæ latinæ, M. Cicero, Marcusq; Fabius Quintilian. obseruauerunt. Proinde notatur ab eo Macrobius, superlatiuo ad plura diuersi generis abusus, cum ait: Age Serui, non adolescentum, qui tibi æquæui sunt, sed senū quoq;

GRAD. COMPAR.

quoque omnium doctissimus. Rectius dixisset: Non solum adolescentum doctissimus, sed senibus quoque omnibus doctior. Nec probatur Qu. Curtius dicens per comparatiuum: Duo maiora omnium nauigia: pro duo maxima oim nauigia. Secundo Vallam defendes ostendens non fieri comparationem inter res eiusdem generis. At si eam fieri, primo aspectu apparet, responde, re excedentem a casu comparatiui, per ablatiuum relatiui substantiae diuersitatis tacite subauditum excludi, quod fit in hoc Martialis loco:

Hic totus uolo rideat libellus,
Et sit nequior omnibus libellis.

Subaudi alijs, uel reliquis, uel caeteris, & sic non fit comparatio inter res eiusdem generis, ut Laurentius id accipit, diuersum enim hunc libellum reddi disti ab alijs. Ouid. Virginibus praestantior omnibus Herse: subintellige reliquis. Hoc pacto multa alia, quae Vallae obijciuntur examinabis.

Notandum est praeterea, huiusmodi ablatiuum subaudiri posse, quando in diuisionibus genitiuus abrupte & pene absolute ponitur, ubi uideri posset comparatiuum inter plura duobus, per regimen partitionis comparationem facere. Plinius: Animalium fortiora, quibus sanguis crassior: sapientiora, quibus tenuior: timidiora, quibus minimus: at quibus nullus, hebetia. Nunc dicemus quae dictiones quibus gradibus eleganter apponantur, ubi non nihil de prior & primus praemiserimus.

Vbi prior partitiue capitur, semper inter duos tantum comparationem facit. Primus inter plura
duobus

DE VI

duobus & aliquando inter duo tm: ut uter fuit prior, Numa, an Pythagoras? Quis fuit poetarum primus? Exemplum ubi primus de duobus tantum dicitur. Cicero: Duo quidem te nominatim rogo, primum, ut si quid satisfidandum erit amplius eo nomine non peti cures, ut satisfidem fide mea &c. Sic inuenies & apud alios: istud igitur bene notauit contra Vallam Lancilotus, sed quod idem de prior addit, contra eundem nihil facit.

Quintilianus & Cicero uter semper comparatiuo, quis superlatiuo dedere, ubi fit comparatio inter ea quae sunt eiusdem generis: ubi non fit, quis etiam comparatiuo appoluerunt. Quintilian. Ita non tantum, utrum sit melius, sed quid sit optimum quaeritur. Cicero: Quis omnium doctior, quis acutior, quis in rebus inueniendis uel iudicandis acrior Aristotele fuit?

Quisque superlatiuo eleganter datur & numero ordinali. Omnis & cunctus positiuo & comparatiuo: ut pauperrimus quisque contemnitur. Tertio quoque uerbo loqueris barbare: non omni tertio uerbo. Omnis diues honoratur. Cunctus doctus irridetur. Petrus asportauit cuncta utiliora. Inuenitur etiam quisque cum positiuo & comparatiuo, sed minus eleganter, teste Valla. At si comparatiuus habeat quo uel quanto, quisque ei uenuste iungitur. Quintilianus: Erit ergo etiam obscurior, quo quisque deterior. Lancilotus contra Vallam notauit, omnis etiam superlatiuo adherere. Cicero: Qui fuit cum in omni gradu amplissimo dignissimus, tum facile ordinis tui certe princeps.

Vnus

GRAD. COMPAR.

Vnusquisque non facile patitur superlatiuum, quia unus uim quandam ac naturam superlatiui obtinet. Potius ergo dicimus, unusquisque bonus, quam unusquisque optimus. Autor Valla.

Vt & ita, eundemque sensum facientia tam & quam, semper similibus dantur gradibus & potissimum superlatiuis. Cicero: Vt enim quisque optime dixit, ita maxime dicendi difficultatem, uariosque euentus orationis, expectationemque hominum pertimescit. Varro de canibus: Quam paucissimos relinques, tam optimi in alendo fient. Salustius: Quam quisque pessime fecit, tam maxime tutus est. Cicero: Vt quisque animi magnitudine excellit, ita & maxime uult, princeps omnium uel potius solus esse. Sed in habentibus uim superlatiuam omittimus quandoque superlatiuum. Cicero: Vt quisque ætate antecedit, ita sententiæ principatum obtinet. Hic antecedo & principatus superlatiuationem habent.

Quo, eo uel hoc, quanto, tanto, multo, paulo, aliquanto, longe, facile, comparatiuo dantur. Quintilianus: Quo quisque ingenio minus ualet, hoc se magis attollere ac dilatare conatur. Cicero: Quanto maior es, tanto te geras summissius. Valerius Maximus: Multo seipsum, quam hostem superare, operosius est. Vergilius: At pedibus longe melior Lycus.

Multa ex dictis dantur etiam superlatiuo, aut uim superlatiuam diuersitatem ue inuentibus. Quintilianus: Declamandi ratio ut est ex omnibus nouissime inuenta, ita multo est utilissima. Catul.
ad Ci

DE VI

Catullus ad Ciceronem:

Gratias tibi maximas Catullus
 Agit, pessimus omnium poëta,
 Tanto pessimus omnium poëta,
 Quanto tu optimus omnium patronus.

Quintil. Longe omnium, quos quidem mihi audi-
 re contigit, præstantissimus Domitius Apher. Cic.
 Totius Græciæ facile doctissimum Platonem.

Vim superlatiuam aut diuersitatem habent, ali-
 us, aliter, secus, ante, post, præsto, malo, antecedo,
 excello, princeps, & similia. Cice. Multo secus eue-
 nit. Sallustius: Multo præstat beneficij, quàm ma-
 leficij memorem esse: Quintil. Nouem Lyricorum
 facile Pindarus princeps. Cum his etiam locum ha-
 bent in um aduerbia, maxime cum uerbis: ut pau-
 lo uel paulum posthabui mea negotia tuis. Cicero:
 Longe multumque præstat mens atq; ratio. Hinc
 fit quandoq; ut uenuste in eadem oratione in o &
 um aduerbia connectamus. Quintil. in laude Mu-
 sices: Quid autem in nostris legionibus cornua &
 tubæ faciunt? Quorum concentus quanto est uehe-
 mentior, tantum Romana in bellis gloria cæteris
 præstat.

Ouidius:

Quanto dux milite maior,
 Tantum ego te supero.

De aduerbijs in um, hoc præterea notandum
 est, quòd positiuo gaudent: ut multum doctus. Et
 quibuslibet uerbis: ut quantum potes, tantum cla-
 bora. Aliquando comparatiuo dantur, sed minus
 eleganter. Terent. Eius frater aliquantū est ad rem
 auicior. Quintilianus: Negotia paulum ad dicen-
 dum

GRAD. COMPAR.

dum tenuiora. Poteris hos parce imitari.

Valde & per, perquam oppidò q̄, sanè, sanèq̄, nimis quam, in primis, cum primis, inter primos, præter ceteros, cum paucis, inter paucos, ante alios, apprime, admodum, admodum q̄, mirum in modum, plerunq̄ positiuo gaudent: ut ualde suauis, perdoctus, perq̄ literatus, oppido elegãs, uir in primis doctus, & cætera.

Vergilius:

O fœlix una ante alias Priameia uirgo.

Dixi plerunq̄ quia aliter interdum reperies, quam Valla præcipit, quod ne quis eum ignorasse credat, hæc illius legat uerba. Neque si quid aliter penes autores reperiatur, mihi obesse debet, qui non legẽ scribo, quasi nunquam aliter factũ sit, sed quod frequentissime factitatum est, præsertim à M. Tullio, Marcoq̄ Fabio. Hæc Valla.

Quædam igitur etsi positiuo frequentius iungantur (habèt enim superlationis uim) patiuntur tamè nonnunq̄ comparatiuũ aut superlatiuũ. Ver. Pygmalion scelere ante alios immanior oēs. Idè:

Perit ante alios pulcherrimus omnes

Turnus auis atauisq̄ potens.

Cicero: Homini in primis gloriosissimo respõdet.

Quàm ex uariatiõe significationis omnibus datur gradibus.

Quando significat quantum, iungitur positiuo. Cicero: Quàm morosi sint qui amãt, uel ex hoc intelligi potest. Iungitur etiam superlatiuo in eadẽ significatione, si ponatur cum uerbis, possum, queo, ualeo, aut conformi, quale est licet: ueluti scribas quàm bene potes, uel quàm optime potes. Cicero:

K

Reli-

DE VI

Reliquum uitæ cursum, quàm quidem possum bre-
 uiter perstringam, & ut potui breuiter perstrinxit.
 Hic etiam ut pro quantum ponitur. Sallustius: Iu-
 gurtha quàm maximas potest copias armat. No-
 tabis, indifferenter dici, dicam quàm breuissime po-
 tero, uel dicam quanta maxima breuitate poterò.
 Cicero: Tanta est inter eos, quãta maxima potest
 morum, studiorumq; distantia.

Quàm pro quanto datur comparatiuo, quod
 raro usu uenit. Vergilius:

Tam magis illa fremēs & tristibus effera flammis,
 Quàm magis effuso crudescunt sanguine pugnae.
 Tam, id est, tanto.

Quàm pro ualde elegantissime datur superlati-
 uo: ut literę tuę fuere mihi quàm gratissime, id est,
 ualde gratae. Iungitur etiam positiuo, ut probant
 Mancinellus & Lancilotus. Cicero ad Luceium:
 Me ita cepit uel incendit, ut cuperem quàm celeri-
 ter rumores nostros monumentis commendari tu-
 is. Idem: Quàm multa enim, quæ nostra causa nūq;
 faceremus, facimus causa amicorum. Plini. Quàm
 multum interest, quid à quoq; fiat.

Valla putat male dici, quàm plures, pro com-
 plures, persæpe tamen aliter inuenitur apud pro-
 batissimos scriptores. Cæsar: Hæ permanserunt
 aquæ dies quàm plures. Cicero: Cæteras quàm plu-
 res tabulas pinxit.

Ex dictis obseruandum est, non bene compa-
 rari: perdoctus, perdoctior, perdoctissimus: sed,
 perdoctus, lōge uel multo doctior, quàm doctissi-
 mus: Ita iudicabis de similibus.

De nu.

NUMERI.
De numeris caput III.

Numerus est unitatū collectio: ut duo, tria. Unitas nūerus non est, sed nūeri principii.

Ordinis numerorum duæ sunt regulæ. Prima. Ut maximus quisque numerus habetur, ita primum sibi locum uendicat, ubi coniunctio abest, nisi infra uiginti: ut uigintiunus & cætera, septendecim & cætera. Quia manifesta compositio est. Colum. Nec uersus plures, quàm uigintiunus. Sic trigintaunus equites desiderati sunt.

Secunda regula. Ut minimus quisque numerus est, ita primum locum sibi uendicat infra centum & supra uiginti, intercedente copula: at supra centum & infra uiginti maior numerus præponitur: ut unus & uiginti, duo & quinquaginta. Sed decem & septem. Centum & uiginti. Cicero: Plato uno & octogesimo anno scribens est mortuus. Idem: Gorgias centum & septem compleuit annos.

Numeri species sunt quatuor: Numerus cardinalis, ordinalis, ponderalis, siue multiplicatiuus, & numerus distributiuus.

Cardinalis numerus.

Cardinalis numerus est principalis numerus, & quo cæteri oriuntur: ut unus, una, um. duo, duæ, duo, tres, tria, quatuor, quinque, sex, septem, octo, nouem, decem, undecim, duodecim, tredecim, quatuordecim, quindecim, sexdecim, septemdecim, octodecim, nouendecim, uiginti, uigintiunus &c. Triginta, quadraginta, quinquaginta, sexaginta, septua-

DE SPECIEB.

septuaginta, octoginta: nunquam dices octuaginta: nonaginta, centum, centum, & unum etc. bis centum, ter centum &c. uel declinabiliter per compositionem, ducenti, trecenti, quadringenti, quingenti, sexcenti, septingenti, octingenti, noningenti uel noningenti. Mille, mille & unus &c. bis mille, ter mille &c. non autem duo centum, duo mille: quia duo adiectiua inepte connectuntur.

At bene dicimus duo milia. Quia mille idem significans, quod apud Græcos chalias, eueniens substantiuum est, declinaturque in ablatiuo singulari, ac toto plurali numero. Vide Macrobius, pluresque alios.

In compositis à centum in omni specie numeri post n, c mutatur in g, ut quadringenti: ubi etiam t in d mutatur: quadringentesimus, quadringenteni, & cætera.

Ordinalis numerus.

Ordinalis numerus est, quo ordinem seriemque rerum indicamus: ut primus, secundus, tertius, quartus, quintus, sextus, septimus, octauus, nonus, decimus, undecimus, duodecimus, tertiusdecimus, quartusdecimus &c. uel decimustertius, decimusquartus &c. uicesimus, uel uigesimus, uigesimusprimus &c. Trigessimus, quadragessimus, quinquagesimus, sexagesimus, septuagesimus, octogessimus, nonagesimus, centesimus, ducentessimus, tricentessimus, quadringentessimus, quingentessimus, sexcentessimus, septingentessimus, octingentessimus, noningentessimus uel noningentessimus, millesimus. Hæc
nomi

NVMERI.

nomina proprie significant è numero quopiam ultimum: ut decimus. i. è decem ultimus. Primus tamen excipitur, quia numeri principium est. Ouidiana Laodameia Protefilao:

Inter mille rates, tua sit millesima puppis.

Iamq; fatigatas ultima uerset aquas:

Millesima, id est, è mille ultima. Persius:

Hoc fatis: an deceat pulmonem rumpere uentis,

Stemmata quod Tuscoramum millesime ducis

id est, ultime è mille. Aliquando significant unumquemuis è tali numero. Sueton in Calig. Ducentessimam actione Italiae remisit. Sic, centesimam partem bonorum patris assecutus sum. i. unam è centum. Tertio capitur pro cardinali hic numerus. Seneca in libro de ira. Iacebat conuiua centesimus, id est, iacebant centum conuiuae, teste Lanciloto. Quarto significat bis tantum, ter tantum &c. ut Ager hic centesimum fructum attulit, id est, centies tantum, quantum sementis acceperat. Georgius Valla notauit, in hoc numero aliquando syncopam fieri: ut ducesimus, trecesimus, quadringesimus, quingesimus, & caetera, pro ducentesimus, trecentesimus, & caetera. Lilius. XXIX. Anno quingesimo.

Multiplicatiuus numerus.

Multiplicatiuus numerus est, qui duplicationem, aut multiplicationem rerum denotat: ut duplum, bis tantum. Duplex, cui duae sunt partes. Centenarius lapis. i. centum ponderum. Ergo multiplicatiuus numerus est triplex: in plus, in plex, & in arius.

In plus, pla, plum sunt, simplus, duplus, triplus,
K in qua

DE SPECIEB.

quadruplus, quintuplus, sextuplus, septuplus, octuplus, noncuplus, decuplus, undecuplus, duodecuplus, decuplustriplus & cætera, uigecuplus, trigecuplus, quadragecuplus, quinquagecuplus, sexagecuplus, septuagecuplus, octogecuplus, nonagecuplus, centuplus, ducentuplus, trecentuplus, quadringentuplus, quingentuplus, sexcentuplus, septingentuplus, octingentuplus, nongentuplus, millecuplus. Raro utimur his in masculino aut feminino genere, sæpissime uero in neutro. Interrogatiuum horum grammatici dicunt esse quotuplum. Et significant semel tantum, bis tantum. &c.

In plex, ut simplex, duplex, triplex & cætera, eodem modo & præcedentia eunt, ponendo plex pro plus: & significant multiplicationem materiae uel generum: ut uestis est duplex. Dictiones sunt octuplices. Aliquando capiuntur pro cardinali. Sueton. Testamentum duplex ante biennium fecerat, alterum sua, alterum liberti manu, id est, duo testamenta. Verg. Duplices tendens ad sidera palmas, id est, duas, uel ambas potius. Sic iunguntur carentibus plurali, ueluti duplex aurum.

In arius sic eunt. Unarius, binarius, ternarius, quaternarius, quinquarius, senarius, septenarius, octonarius, nonarius, denarius, undenarius, duodenarius & cætera, uicenarius, tricenarius uel trigenarius, quadragenarius, quinquagenarius, sexagenarius, septuagenarius. Hæc significant numerum aliarum rerum, quæ non nominantur: ueluti lapis centenarius, id est, centum librarum. Sic in alijs ~~generis~~ generis: homo quadragenarius, id est, quadraginta

NVMERI.

ginta annorum: sic in reliquis ubi ætatem inquirimus. Grex centenarius, id est, centum capitum: sic in similibus. Centenarius numerus recte dicitur, quia numerus omnia complectitur. Non autem recte dices millenarium annum, sed millenarius numerus annorum.

Distributiuus uel diuiduus.

Distributiuus numerus est, qui pluribus aliquid diuidit, & per signum uniuersale declaratur, si proprie sumas: ut dedi discipulis bina poma, id est, cuique discipulorum duo. Dedi ad Petrum & Paulum binas epistolas. i. ad utrunq; duas. Hi numeri sic eunt. Singuli, bini, terni, quaterni, quini, seni, septeni, octoni, noueni, deni, undeni, duodeni, ternideni, aut deniterni, &c. Viceni, uicenisinguli &c. Triceni, quadrageni, quinquageni, sexageni, septuageni, octogeni, nonageni, centeni, ducenteni, trecenteni, quadringenteni, quingenteni, sexcenteni, septingenteni, octingenteni, noningenteni, uel nongenteni, milleni. A uiginti uiceni dicimus, à triginta triceni, g in c uersa. Composita à centum in hac specie possunt syncopari: ut deceni, trecenteni, quadringeni, quingeni, sexcenteni, septingeni, octingeni, nongeni: pro ducenteni & cætera. Raro utimur his numeralibus singulariter. Quandoque pro primitiuis utimur, etiam in singulari.

Vergilius:

Gurgite septeno rapidus mare submouet annis
id est, septem gurgitibus. Idem:

Per duodena regit mundum sol aureus astra

K iij id est,

DE SPECIEB.

id est, per duodecim astra. Numerus distributius necessario pro cardinali, singulari numero carentibus apponitur: ut binæ literæ, id est, duæ epistolæ: Terna arma &c. In his pluraliter uni, unæ, una, dicimus potius, quàm singuli: ut unę literæ, unę nuptiæ. Sal. Hi postquàm in una mœnia conuenere. Idem: Vbi unæ & alteræ schalæ comminutæ sunt. Valla tamen ait, recte dici, duos liberos, & tres liberos, quorum unus & cætera, quia intelligi solet filius. Non autem, ternas accepi literas, quarum unam &c. sed quarum unas & cætera. Litera pro epistola singulariter, poëticum est.

Quidius.

Quam legis, à rapta Bryseide litera uenit.

Aduerbialis numerus,

Aduerbialis numerus est aduerbium numeri. Nec est distincta species, quia aliquando est numerus cardinalis: ut semel, bis, ter. Nonnunquàm ordinis: ut primo, secundo, tertio. Interim multiplicationem dicit: ut dupliciter, tripliciter. Aduerbia numeri sic eunt. Semel, bis, ter, quater, quinquies, sexties, septies, octies, nouies, decies, undecies, duodecies, tridecies, quatuordecies, quindecies, sexdecies, septemdecies, duodeuicies, undeuicies, uicies, uicies semel &c. Tricies, quadragies, quinquagies, sexagies, septuagies, octogies, nonagies. Centies, ducenties, trecenties, quadringenties, quingenties, sexcēties, septingēties, octingenties, noningēties, uel nōgenties, millies. In his nec añ uities, nec post centies

N V M E R I.

centies fit syncopa, in reliquis fit sæpissime: uicies pro uiginties, tricies pro triginties. At barbara sunt, uigesies, ceteresies, millesies &c. Interrogatiuum huius speciei est quoties sine n, teste Capro.

Duode. id est. duobus demptis. Vnde. id est. uno dempto: in compositione solum utimur, duntaxat supra decem, ubicunq; octonarius & nouenarius numerus est: idq; fit in omni specie numeri: ut duodeuicies. id est. decies & octies. Vnde uicies. id est. decies & nouies. Sic duodeuiginti, undeuiginti. Duodeuicesimus, undeuicesimus &c. Vnde triginta, duodequadraginta.

F I N I S.

DES ERASMI ROTE

rodami De ratione studij, ad Christianum Lubecensem epistola parænetica.

CVM te incredibili quodam ardore literarum flagrare minime dubitarem, Christiane non uulgaris amice, hortatore nihil opus esse putavi, sed eius quam ingressus esses uia, duce modo ac tanquam indice. Id quod mei officij esse iudicavi, uidelicet ut tibi homini non modo multis modis copulatissimo, uerumetiam iucundissimo, uestigia, quibus ipse à puero essem ingressus, commonstrarem. Quæ si tu pari cura accipies, atq; ego dicturus sum, futurum cõfido, ut neq; me monuisse, neq; te paruisse pœnituerit. Prima igitur cura sit,

K V ut præ-

*De ratione
studij in
Lubeca.*

*Primum
proceptum*

ERAS. ROTERO.

ut præceptorem tibi deligas quàm eruditissimum. Neq; enim fieri potest, ut is recte quenquam erudiat, qui sit ipse ineruditus. Quem simul atq; natus eris, fac modis omnibus efficias, ut ille patris in te, tu filij uicissim in illum induas affectum. Ad quod quidem cum ipsa honesti ratio nos debet ad hortari, quod non minus debeamus ijs, à quibus recte uiuendi rationem, quàm à quibus uiuendi initia sumpsimus: tum mutua ista beneuolentia tantum ad discendum habet momenti, ut frustra sis literarum præceptorem habiturus, nisi habueris & amicum. Deinde ut te illi & attentum, & assiduū præbeas. Contentione enim immodica nonnunquam obruuntur ingenia discantium. Assiduitas uero, & mediocritate sua perdurat, & quotidianis incrementis maiorem opinione aceruum accumulat. Satieta cum omnibus in rebus, tum in literis nihil perniciosius. Laxanda est igitur aliquoties illa literarum contentio, intermiscendi lusus, sed liberales, sed literis digni, & ab his non nimis abhorrentes. Imò medijs ipsis studijs perpetua quædam uoluptas est intermiscenda, ut ludum potius discendi, quàm laborem existimemus. Nihil enim perquam diu fieri potest, quod non agentem aliqua uoluptate remoretur. Optima quæque statim, ac primum discere. Extremæ est dementiæ, discere dediscenda. Quod in curando stomacho solent præcipere medici, idem tibi in ingenijs seruandum putata. Cauene aut noxio, aut immodico cibo ingenium obruas. utroq; enim iuxta offenditur. Ebrardū, Catholicon, Brachilogū, cæterosq; id genus, q̄s percen-

2 præcep
tiones

RATIO STUDII.

percipere neque possim, neque operæ pretium est, ijs relinquito, quos barbariè immenso labore discere iuuat, Initio non quæ multa, sed quæ bona percipias refert. Sed iam roem accipe, qua possis non solum rectius, sed etiam facilius discere. Hoc enim in homine artifice præstare solet artis ratio, ut tantundem operis, quam rectius expeditiusque, tum leuius etiam efficiat. Diè tibi in operas partire, id quod & à Plinio Secundo, & à Pio Pontifice Maximo uiris præstantissimis factitatum legimus. Principio quod caput est, præceptorè interpretantem non attentus modo, sed & auidus auscultato. Non contentus impigre sequi differentem, aliquoties præuolare cõtende. Omnia illius dicta memoriæ præcipua etiam literis mandabis, fidelissimis uocum custodibus. Quibus rursus ita cõfidas caue, ut diues ille ridiculus apud Senecam: qui sic animam induxerat, ut se tenere crederet, quicquid seruatorum quisquam meminisset. Noli committere, ut codices habeas eruditos, ipse ineruditus. Audita ne effluant, aut apud te, aut cum alijs retracta. Nec his cõtentus, aliquam temporis partem tacitæ cogitationi tribuere memeto: quam unam diuus Aurelius, tum ingenio, tum memoriæ in primis conducere scripsit. Conflictatio quoque, & tanquam palestra ingeniorum, neruos animi præcipue tum ostendit, tum excitat, tum adauget. Nec sciscitari, si quid dubitabis, nec castigari, si quid errabis sit pudor. Nocturnas lucubratiões atque in tempestiua studia fugito: nam & ingenium extinguunt, & ualitudinem uehementer offedunt. Aurora Musis amica est, apta studijs. Præsus, aut lude, aut de abula, aut hilarius confabulare. Quid quæ inter ista quoque studijs locus esse potest. Cibi non quantum libidini, sed

quan-

ERAS. ROTERO.

quantum ualetudini satis sit sumito. Sub cœnâ paulisper inambula, cœnatus idem facito: Sub somnum exquisiti quippiam, ac dignum memoria legito. De eo cogitatem sopor opprimat, id experrectus, à te ipso reposcas. Plinianum illud semper animo infideat tuo: Omne perire tempus, quod studio nō impertias. Cogita iuuenta nihil esse fugacius: quæ ubi auolarit semel, redit nunquam. Sed iam hortator esse incipio, indicem pollicitus. Tu suauissime Christiane, hanc formam, aut si quam poteris meliorem, sequere, ac bene uale.

Quis sit modus repetendæ lectionis.

Quibusdam prima, ac unica ferè cura est, statim ad uerbum ediscere: quod equidem non probo. Est enim tum magni laboris, tum fructus prope nulli⁹. Quorsum enim attinet, pfitaci more uerba non intellecta reddere? Commodiorem igitur uiam accipe: Lectionē quidem auditam continuo relege: ita, ut uniuersam sententiam paulo altius etiam animo infigas, deinde à calce rursus ad caput redibis, & singula uerba excutere incipies: ea duntaxat inquirens, quæ ad grāmaticā curam attinent. Videlicet, si quod uerbum obscurum, aut ancipitis deriuationis, si heteroclitæ coniugationis, quod supinum, quod præteritum faciat, quos habeat maiores, quos nepotes, quam constructionem, quid significet, & huiusmodi non nulla. Hoc ubi egeris, rursus de integro percurrito: ea iam potissimum inquirens, quæ ad artificium
rhetor-

RATIO STUDII.

rhetoricum spectant. Si quid uenustius, si quid elegantius, si quid concinnius dictum uidebitur, annotabis indice, aut asterisco appposito. Verborum compositionem inspicias, orationis decora scrutabere, auctoris consilium indagabis, qua quicque ratione dixerit. Vbi quid te delectauerit uehementius, caue præter casam (quod aiunt) fugias. Fige pedem, ac abs te ipso rationem exige, quare tantopere sis ea ratione delectatus: cur non ex cæteris quoque parem ceperis uoluptatem. Inuenies te acumine, aut exornatione aliqua oratoria, aut compositionis harmonia: aut, ne omnia persequar, simili quapiam causa commotum fuisse. Quod si aliquod adagium, si qua sententia, si quod prouerbum uetus, si qua historia, si qua fabula, si qua similitudo non inepta, si quid breuiter, acute, aut alioqui ingeniose dictum esse uidebitur, id tanquam thesaurum quendam animo diligenter reponendum ducito ad usum, & ad imitationem. His diligenter curatis, ne pigeat quarto iterare. Nam hoc habent eruditorum uirorum, summo ingenio, summis uigilijs elucubrata scripta, ut millies relecta, magis magisque placeant, semperque admiratori suo nouum miraculum ostendant. Id quod tibi in tabula tua sæpe numero, nec sine causa laudata, euenire solet, quod antea non animaduertisses. Idem tibi multo amplius in bonis autoribus eueniet. Releges igitur quarto, ac quæ ad philosophiam, maxime uero ethicen referri posse uideantur, circumspecies, si quod exemplum, quod moribus accommodari possit. Quid autem est, ex quo non uel exemplum uiuendi, uel

ERAS. ROTERO.

est, uel imago quædam, uel occasio sumi queat? Nã
in aliorũ pulchre ac turpiter factis, quid deceat, qd
non, iuxtã uidemus. Hæc si facies, iã uel edidiceris,
quanq̃ aliud egisti. Tum demum si libet, ad ediscen-
di laborem accedito: qui tũ aut nullus erit, aut cer-
rè perq̃ exiguus. Quid deinde? Restat, ut cum stu-
diosis congregiaris, tuas annotationes in medium
proferas, uicissimq̃ illorũ audias, alia laudabis, alia
reprehendes: tua partim defendes, partim castiga-
ri permittes. Postremo quod in alijs laudasti, tuis
in scriptis imitari conaberis. Secreta studia à do-
ctis laudantur: at ita, ut postea è latebris in hare-
nam prodeamus, uiriumq̃ nostrarum periculum
faciamus. Id quod sapientissime à Socrate est di-
ctum. Experiamur utrum partus ingeniorum ui-
tales sint, nimirum obstetricum industriam imita-
ti. Quare alternatim utrisq̃ utetur, qui non uulga-
riter uolet euadere doctus. Vale.

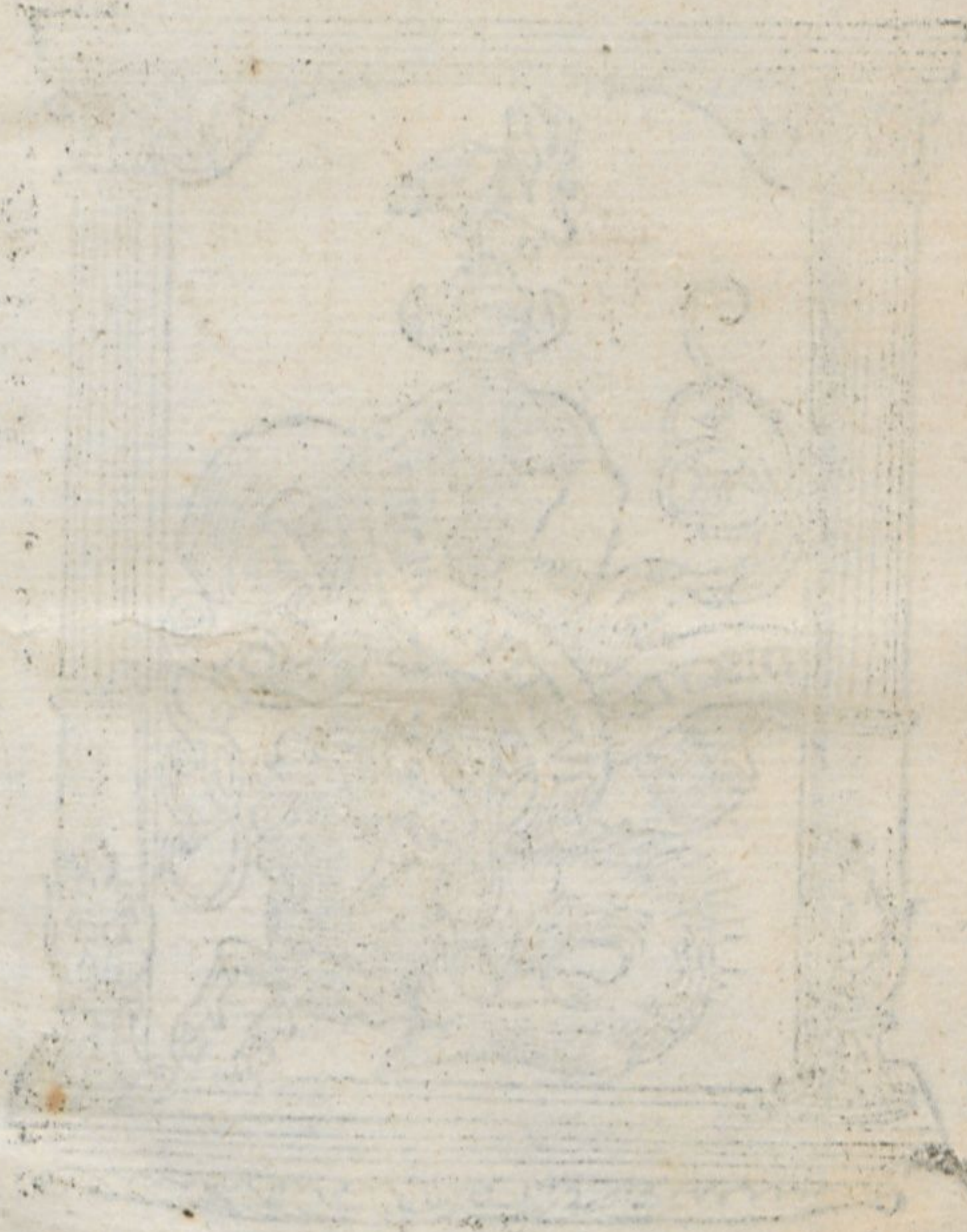
F I N I S.

Errata sic tolles.

Folio A 4. colũ. 2. lin. 10. rego. A 8. 2. 14. Idem: Omnes.
B 4. 2. 5. conformatur. B 8. 2. 18. uir.
C 3. 2. 10. promouendis. C. 5. 1. 26. haud.
C 7. 2. 23. ergo. & linea 28. habes.
D 3. 2. 3. immundam. D 5. 1. 14. ipsi. col. 2. 29. partitiuũ.
D 8. 1. 10. uerbum. genitiuum. & col. 2. 8. at.
E 2. 1. 15. rarum. E 3. 1. 19. te. E 4. 2. 23. nominatiuis.
E 8. 1. 30. assidue. F 2. 1. 21. cætera. F 3. 2. 23. abesse.
F 7. 1. 14. non, pro nos. G 5. 1. 7. aut contrariorum.
G 5. 2. 16. parere. G. 6. 2. 10. iunguntur.
H 2. 1. 24. atq̃ iuuat,

2020 AS 17 NATHAN MEER

STONOR VIA ANM UNIVITATI TORONTO

ROTHINGO FOLIOLORE FIDELI INTERIC FORTIDATE

UNIVERSITÄT SACHSEN-ANHALT

ΚΛΣΙΓΝΗΤΑΙ, ΤΕ ΒΑΘΡΩΝ

ΠΛΟΥΤΟΥ, ΧΡΥΣΕΑΙ ΠΑΙΔΕΣ ΕΥΘΥΛΟΥ ΘΕΜΙΤΟΣ.

ΜΟΙΣΤΩΝ ΑΣΦΑΛΗΣ ΔΙΚΑ, ΚΑΙ ΟΜΟΤΡΟ-

ΜΟΣ ΕΙΡΑΝΑ, ΤΑΜΙΑΙ ΑΝΔΡΑΣ

9/3652

3
ULB Halle
003 561 879

A
H

MC

SYNTAXIS

IOANNIS DESPAVTERII,

à Sebastiano Duisburgensi in absolu-
tissimam methodum redacta.

Item libellus de reciprocis, ac ordine in de-
claratione grammatica seruando.

Adiectus est per eundem, de syncategore-
matis, de proprietate graduum compa-
rationis, & de speciebus numeri li-
bellus utilissimus.

IOANNES GYMNICVS EX-
cudebat Colonix Anno M.D.XXXIIL